

לעומקו של מקרא

דברי עומק
בכרשת השבוע ובמועדים

וירא
ה'תשפ"ו

לעומקו של מקרא וירא

עֲקֹשׁוּ אָנֹכִי וּבְנֵי פִמְלִיא שְׁלִי נְגָלִים
עָלַיָּהּ, הֲדָא הוּא דְכְתִיב וַיֵּשְׂא עֵינָיו
וַיֵּרָא וַהֲגֵה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים
עָלָיו, וגו'.

ולעומקו של מקרא נֵאמַר: בדרך
נוספת, שעיקר תכלית התגלות זו
לאברהם היא כדי להראות חיבת
הקב"ה לאברהם. ולכן אֵין עֲמָה
דְבוּר. והיא כהכרת הטוב לאברהם
שבנה מזבח להקב"ה על ההתגלות
הראשונה בברית בין הבתרים.

וכן מובא באוה"ח הק' שהמזבח אשר
בנה אברהם לאחר ברית בין הבתרים
לא היה אלא על ההתגלות בלבד.
שנאמר שם [יב,ז'] וַיֵּרָא ה' אֶל-אַבְרָם
וַיֹּאמֶר לְזֶרְעֲךָ אֲתָן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת
וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו.
לקיים שובע שמחות את פניך.

ולפי דברים אלו של אוה"ח הק' ניתן
להבין מדוע חזר הקב"ה
להתגלות אל אברהם פעם נוספת,
ללא דבור כלל, כביכול התגלות לשם
התגלות.

שהרי בְּנִית המזבח היתה כדי
להראות חיבת אברהם לה' על

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאַלְנֵי מִמְרָא
וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח-הָאֵהָל בָּתָּם
הַיּוֹם. (יח,א')

יש ליתן טעם מדוע יתגלה אליו
הקב"ה ללא הודעת הסיבה לשם מה
הוא מתגלה. שהרי אינו אומר לו
דבר בהתגלות זו, שכן מיד בפסוק
שלאחריו נאמר וַיֵּשְׂא עֵינָיו וַיֵּרָא
וַהֲגֵה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים וּגו'.

ועל דרך הפשט פירש רש"י שבא
לבקר את החולה. וכן הטעים השפתי
חכמים שפירוש רש"י הוא מכח
הקושיא הנ"ל, שהרי לא אמר לו דבר
בהתגלות זאת.

ועל דרך הדרש יש לומר שהתגלות
הקב"ה אל אברהם לא נותרה ריקם,
למרות שלא נאמר לו דבר, אלא היא
הקדמה לביאת המלאכים. וכאמרו:
על ידי מה נתגלה אליו, על ידי
המלאכים, שביאתם היתה התגלות
ה'.

וכן הוא במדרש רבה (פרשה
מח,ט) אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד
שֶׁלֹא מִלְתָּה הָיוּ בְנֵי אָדָם עֲרִלִים בָּאִים,

לעומקו של מקרא וירא

שמעורב מתרין סטריין, כן אברהם לעתים גבורה, ויצחק לעתים חסד, וכמובא בעקידה לקמן (כב, ז') על הפסוק הנני בנני. כאומרו: לעתים הנני הגבורה של בני.

ועוד יש לומר

שנקראו האבות ערבות, שמשימן עצמם בעונה כערבה. והיינו רכב בערבות שהאבות הם המרכבה.

ומה שאמר הזוה"ק ערבות דא רקיעא שביעאה, רמז בזה למתן תורה, שם נאמר (ואתחנן, דברים ו, לה') אתה ה' ראית ל'עת קי' ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו, ופירש"י שם כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וגו' וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה, ישראל, ה'ראית על ידי פתיחת הרקיעים, לדעת כי ה' הוא האלקים.

וכאומרו: אותה ההתגלות במתן תורה שנאמר בה לעם ישראל: אתה ה'ראית, היא מכח ההתגלויות לאברהם שנאמר בהן נ'פרא אליו ה', וכעין המשך להן. ומהן נמשכים גם כל הגילויים לעמלי התורה שבכל הדורות.

התגלותו הראשונה, ועתה החזיר לו הקב"ה גמולו הטוב, והתגלה אליו שנית כדי להראות חיבת ה' לאברהם.

ועל פי הסוד, התגלה אליו כאן לרמוז לו שהאבות הם המרכבה, עליה ירכב המלך בצאתו ליצירת עמו בארץ נחלתו כנאמר ל'רעף אתן את-הארץ הזאת.

ואשר על כן נקרא הקב"ה רכב בערבות (תהלים סח, ה'). ומובא בזוה"ק ומאן אינון ערבות. אלא, ערבות דא רקיעא שביעאה, ואמאי אתקרי ערבות. על דאיהו פליל מאשא ומיא פחדא, ומסטרא דדרום, ומסטרא דצפון, ואיהו מעורב מתרין סטריין.

ולעומקו של מקרא נאמר שכאן רמז הזוה"ק לאבות שהם המרכבה. שאברהם הוא מסטרא דחסד והיינו מים, ויצחק הוא מסטרא דגבורה והיינו אש, והשילוב של שניהם הוא יעקב פליל מאשא ומיא פחדא, ואיהו מעורב מתרין סטריין, ואיהו התפארת.

ואשר על כן נקראו האבות ערבות, שהם מעורבין זה בזה כיעקב

לעומקו של מקרא וירא

(פרק לז, ז') לגבי חלומות יוסף בפרשיו את המלה **וְהָנָה**. וז"ל: **וְהָנָה** אֲנַחְנוּ מְאֻלָּמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁזָה **וְהָנָה** קָמָה אֲלֵמִתִּי וגם-נִצָּבָה **וְהָנָה** תִּסְבִּינָה אֲלֵמִתִּיכֶם וּתְשַׁפְּתֶנּוּן לְאֵלֵמִתִּי. וזה לשונו:

דַּע כי החלום אשר יהיה **מראה הנבואה** וגו', הוא אם יהיה החלום לחולם **בְּהִיר וְצָהִיר כְּיוֹם יָאִיר**, שיהיה הדבר בעיניו כאלו הוא **בהקיץ ממש**, בא האות והמופת להודיע כי **מחזה שדי יחזה**. עכ"ל.

ואם בחלום כך, **בנבואת ממש על אחת כמה וכמה**. שהיה הגילוי **בְּהִיר וְצָהִיר כְּיוֹם יָאִיר** שזו היתה תכלית התגלות ה'. לכן נאמר **וְהָנָה** שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו.

ועל דרך הרמז והצח, תרמוז המלה **וְהָנָה** על שליחות המלאכים.

ו' לבשורה טובה כמנין ו' אותיות שנתבשרה בהן: **בֶּן לֵשָׁרָה**,

ה' לרמז על **הצלה**, שהאחד היה מציל, והיינו לרפא את אברהם

נ' לרמז על **נפילה** שהיא הפיכת סדום,

ה' לרמז על **הצלה** נוספת הצלת לוט.

^^^

וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהָנָה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו. (יח, ב')

יש ליתן טעם לאומרו **וְהָנָה**. שהיה יכול לכאורה לומר בלא המילה **וְהָנָה**, **וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיִּרְא שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים** וכו'.

על דרך הפשט, יש לפתור את המלה **וְהָנָה** כמלת **הפתעה**. שהרי מלאכים היו, וירדו משמים ונצבו לפניו **בהפתעה**. **וְהָנָה**. ומשראוהו בצער המילה **פירשו הימנו**, ומיד נאמר **וַיִּרָץ לִקְרֹאתָם**. (וכן ברש"י ומדברי הגמ' בבבא מציעא פו:).

ועל דרך הסוד, תהיה המלה **וְהָנָה** מורה על **התגלות נבואית**, וכדלעיל שהופעת המלאכים **היא היא התגלות ה'** במה שנאמר **וַיִּרְא אֱלֹהֵי ה'**. ובזה יובן מדוע נאמר פַּעַמִּים **וַיִּרְא**. וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהָנָה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו וַיִּרְא וַיִּרָץ לִקְרֹאתָם. וַיִּרְא הראשון - שראה את התגלות ה' **בכללותה**, וַיִּרְא השני - שראה את התגלות ה' **לפרטיה** בביאת המלאכים.

וכן מצינו באוה"ח הק' בפר' וישב

לעומקו של מקרא וירא

ועי' המהרש"א [בבא מציעא פו:] שנקט בדרך זו כדי לתרץ הקושיא הנ"ל. ויהיה ערך פירושו: **וירץ אחריהם לקרוא אותם**. ולא התייחס להיותם מלאכים שאין גב להם, כי באותה שעה נדמו לו כערבים.

~~~~~

ג' דרגות של קדושה

ואשר על כן, על פי הנ"ל, נמצא ג' דרגות של קדושה. זו למעלה מזו.

ראשונה, שאין למעלה ממנה, קדושת הקב"ה, שנאמר בו (שמות לג, כג) **וְרָאִיתָ אֶת-אֱתֹנִי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ**.

שניה למטה ממנה, היא קדושת המלאכים שרק פניהם נראין ולא יראו אחוריהם והיינו שאין גב למלאכים.

שלישית למטה מקדושת המלאכים היא קדושה המושגת על ידי האדם, וזה וזה נראין, **פְּנִים וְאֲחֹרֶי**. ככתוב **אֲחֹרֶי נִקְדָּם צִדְתָּנִי**. (תהלים קלט, ה').

וַיֵּרֶץ לִקְרֹאתָם (יח, ב') **מבואר לעיל** (וכפירוש רש"י) שמלאכים היו וירדו אליו ישר משמים ונצבו לפניו **בהפתעה**, ומשראוהו בצער המילה פירשו הימנו, ומיד **וַיֵּרֶץ לִקְרֹאתָם**.

ויש לשאול, מכיון שָׁרַץ **אחריהם** להחזירם, **וַיֵּרֶץ אַחֲרֵיהֶם** מבעי ליה למימר, ומאי **וַיֵּרֶץ לִקְרֹאתָם**.

ומתרץ השפתי חכמים, שאין גב למלאכים, על פי נבואת יחזקאל (י, יא) בתיאור המלאכים: **לֹא יִסְבּוּ בְּלִבָּתָם**, וכפירוש רש"י שם: אם רוצים ללכת לאיזה רוח שירצו אין צריכים להסב פניהם שהרי יש להם פנים לכל צד.

והיוצא מכך שגם **בְּלִבָּתָם** מעמנו נראים הם כאילו **בָּאִים לִקְרֹאתָנוּ**. ולכן אף על פי שָׁרַץ **אַחֲרֵיהֶם**, נראה פָּרַץ **לִקְרֹאתָם**. לכן נאמר **וַיֵּרֶץ לִקְרֹאתָם**.

ועל דרך הצח, יִסְלַק הבן חמש למקרא את המילה לשתי מלים: **לִקְרֹאתָם - לִקְרֹא אֹתָם**.

לעומקו של מקרא וירא

ואשר על כן **נִרְאִיתָ** (את אחורי)
נאמר ב- ו"ו **ההיפוך**. שמהפך מלשון
עבר ללשון עתיד. מה **שראיתָ** בעבר,
על פי זה תִּרְאֶה לעתיד.

ועל דרך הצח, המלה **ופָנִי** (לֹא יֵרָאֶה)
מוטעמת בטיפחא, שהיא הפסקה קלה
ואינה בהכרח מחוברת עם שלאחריה.
ובהיות כן, נסמכת היא לזו שלפניה.
וכאילו כתוב:

נִרְאִיתָ אֶת-אַחֲרֵי ופָנִי, ורמזו הוא
לנביאי האמת וצדק, שרואים למרחוק
גם **לאחור וגם לפנים** מה יֵלֵד יום,
והיינו **אַחֲרֵי ופָנִי**.

אבל כל שאינם מן הנביאים לא יראו
פני העתיד כלל אלא רק את **לשעבר**.
והוא הדין גם **לעמלי התורה**,
שנאמר עליהם **חכם עדיף מנביא**,
שמתוך **התבוננות** עמוקה בתורה
שהיא בבחינת **אַחֲרֵי**, (שהרי כתובה
היא לפניו תתקע"ד דורות **קודם**
בריאת העולם), כֵּל רָז לא אָנִים להו
גבי **העתיד** הנקרא **ופָנִי**. ואשר על כן
ארון ברית ה' הולך הוא **לפְנֵי** המחנה.

ומה שאמרו **חכם עדיף מנביא**.
שנביא יחכה ויצפה מתי ידבר עמו ה'.

ובשימת לב יש ליתן טעם לחלוקה זו
של **פָּנִים וְאַחֲרֵי** בג' הקדושות הנ"ל:

א. קדושת הקב"ה

לעומקו של מקרא יש לומר
שקדושת ה' שהיא גבוה **מעל גבוה**,
אין לידע דרכי השגחתו **בעתיד**, אלא
על ידי **התבוננות** ממה **שהיה** בעבר.
וגם אז יִתְפַּשׁ רק אפס קצהו מתכניותיו
ית', בלתי אם יגלה סודו לעבדיו
הנביאים.

ואשר על כן אמר הקב"ה **ופָנִי לֹא**
יֵרָאֶה. והוא כמשל לכל מה **שעתיד**
להיות **לפנינו**. ולעומת זאת **נִרְאִיתָ אֶת**
אַחֲרֵי, מה שכבר היה שהוא
כמאחרינו, בזה יש להתבונן היטב
ולחקור ולידע דרכי ההשגחה. ולפי
השגחתו **בעבר**, יִשְׁעַר האדם מה אמור
להיות **בעתיד**.

והוא סוד מדה כנגד מדה. שלפי
העבר, אפשר **ליקח מוסר** ולקח טוב
לעתיד. ובזה **ינתן טעם** מדוע טבע
הקב"ה בעולם את כל מידותיו **במידה**
אחת עיקרית והיא **מידה כנגד מידה**.
וכדאמרו (סנהדרין צ.) **שְׁכָל מִידוּתָיו**
של הקב"ה **מדה כנגד מדה**.

לעומקו של מקרא וירא

עָבְרוּ. בִּינוּ שָׁנֹת דּוֹר-וָדוֹר אֱלֹהֵי
הַשָּׁנִים שֶׁלֹּעֲתִיד לְבֹא. וְכֹאמְרוּ: עַל
יְדֵי הַתְּבוֹנָנוֹת בַּיָּמִים עָבְרוּ, יִתְּבוֹנְנוּ
וַיִּבְנוּ לַעֲתִיד לְבֹא.

ובשימת לב:

הַנֶּאֱמָר לַעֲלֵל, שְׁקִדּוּשַׁת הַמִּלְאכִּים
גְּדוּלָה מִקְדּוּשַׁת הָאָדָם, אֵין בָּהּ כְּדֵי
לְהַמְעִיט מַחְשִׁיבוֹת הָאָדָם. וְאִדְרַבָּהּ,
חֲשִׁיבוֹת הָאָדָם גְּדוּלָה מַחְשִׁיבוֹת
הַמִּלְאכִּים. וְאִשֶּׁר עַל כֵּן יִבְאָר הַהִבְדֵּל
בֵּין קְדוּשָׁה וְחֲשִׁיבוֹת:

ההבדל בין קדושה וחשיבות

מוֹבָא בַּמִּדְרָשׁ רַבָּה (וַיִּשְׁלַח, פֶּרֶשָׁה
ע"ח) שֶׁהָאָדָם גְּדוֹל בַּחֲשִׁיבוֹת מִן
הַמִּלְאָךְ. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ: מִי גְּדוֹל
[בַּחֲשִׁיבוֹת] הַשּׁוֹמֵר אוֹ הַנֶּשְׁמָר, מִן
מֶה דִּקְתִּיב (תְּהִלִּים צא, יא): כִּי
מִלְּאָכָיו יִצְנֶה לִּי לְשֹׁמְרָהּ, הִנּוּי הַנֶּשְׁמָר
גְּדוֹל מִן הַשּׁוֹמֵר. (וְעַי' עוֹד בְּזֶה
בִּאֲרִיכוֹת לְקַמֵּן פֶּרֶק יח פְּסוּק ח').

וַיּוֹסֶבֶר בְּזֶה שְׂאֲמָנָם, קְדוּשַׁת
הַמִּלְאכִּים גְּדוּלָה מִשַּׁל הָאָדָם, שְׂאֵין
לָהֶם יִצֵּר הָרַע וְלֹכֵן אֵינָם חוֹטְאִים.
וּמֵאִידֶךְ גִּיסָא, הָאָדָם גְּדוֹל יוֹתֵר

וְאֵילוֹ עֲמָלֵי הַתּוֹרָה יֵאִירוּ בְּאוֹר ה' **בְּכָל עַתָּה.**

ב. קדושת המלאכים.

לְמַטָּה מִמֶּנָּה קְדוּשַׁת הַמִּלְאכִּים
אִשֶּׁר לֹא יִרְאוּ אַחֲרֵיהֶם וְרַק פְּנֵיהֶם
יִרְאוּ. כְּכָתוּב (יִחְזָקְאֵל י', יא) לֹא יִסְבּוּ
בְּלִצְתָּם, וְכַפִּירוֹשׁ רַש"י וּש"ח שֵׁם:
שֵׁשׁ לָהֶם פָּנִים לְכָל צִד, וְאֵין לָהֶם
גִּב.

וְהַטָּעָם בְּזֶה הוּא כִּי
אֵין לְלִמּוּד מִן הַמִּלְאכִּים עֲנִינֵי הַשְּׁגָחָה
עַל מֶה שֶׁכָּבַר עָשׂו בַּעֲבֹר, כִּי הֵם
מִשְׁרַתִּיו עוֹשֵׂי דְבָרָו וְאֵין לָהֶם מַעֲצָמָם
כָּלּוּם. וְרַק לְפִי מַעֲשֵׂיהֶם שִׁיעֲשׂוּ
בַּעֲתִיד הֵם נִקְרָאִים וְנִבְחָנִים. וְלֹכֵן אֵין
לָהֶם גִּב [הִמְרָאָה עַל הָעֵבֶר], אֲלֵא רַק
פָּנִים [הִמְרָאִים עַל הָעֵתִיד].

ג. קדושת האדם

וּלְמַטָּה מִמֶּנָּה קְדוּשַׁת הָאָדָם
הַצִּרִּיכָה חֲשִׁבוֹן הַנַּפֶּשׁ גַּם לְאַחֲרֵי
לְתַקֵּן דְּרָכָיו, וְגַם לְפָנִים לְכָלִּל
מַעֲשָׂיו. כְּכָתוּב זָכַר יְמֹת עוֹלָם בִּינוּ
שָׁנֹת דּוֹר-וָדוֹר (דְּבָרִים לב, ז').

וְלַעֲוִמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא, כֵּךְ יוֹבֵן
הַפְּסוּק: זָכַר יְמֹת עוֹלָם אֱלֹהֵי יָמִים

לעומקו של מקרא וירא

קדושת הקב"ה, השוכן בשמי שמים
עליונים, גבוה מעל גבוה.

בחיבות מצד מה שיש לו יצר הרע,
והוא מתגבר עליו.

קְדוּשׁ [השני] - קְדִישׁ עַל אֲרֶעָא
עוֹבֵד גְּבוּרָתָהּ - היא קדושת האדם
בארץ, הממשיך בקדושתו את גבורות
ה' משמיא לארעא,

קְדוּשׁ [השלישי] - קְדִישׁ לְעֵלָם
וּלְעֵלְמֵי עֲלְמִיָּא ה' צְבָאוֹת - היא
קדושת המלאכים המקשרים כביכול
בין קדושת האדם לקדושת ה'
צְבָאוֹת, וממשיכים את קדושת האדם
מלמטה למעלה, לעילא ולעילא **לכל**
העולמות, וכגון שמביאים לפניו
תפילותינו. **ומאידך** ממשיכים הם גם
את קדושת ה' **צְבָאוֹת** - **אל האדם**,
מלמעלה למטה, וכגון התגלות ה' אל
אברהם.

וביתר פירוט: לְעֵלָם וּלְעֵלְמֵי עֲלְמִיָּא
ה' צְבָאוֹת, היא תמצית הקדושות
מלמטה למעלה: **לְעֵלָם** - היא הקדושה
בארץ, הנמשכת ע"י האדם, כנגד
עולם העשייה,

וּלְעֵלְמֵי - היא הקדושה **בעולמות**
היצירה והבריאה הנמשכת ע"י
המלאכים,

וכפירוש רש"י על הפסוק (במדבר
כג,גד') פָּעַת יֶאֱמָר לִיעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל
מִה-פָּעַל אֵל: עוֹד עֵתִיד לִהְיוֹת עַת
כַּעַת הַזֹּאת, אשר תִּגְלֶה חֲבֹתָן לְעֵין
כֹּל, שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵין לִפְנֵיו וּלְוֹמְדִים תּוֹרָה
מִפִּיו וּמַחֲיִצָתָן לִפְנֵים מִמְּלֹאכֵי
הַשָּׁרֵת, וְהֵם [המלאכים] יִשְׁאֲלוּ לָהֶם
[לישראל] **מִה-פָּעַל אֵל**.

ובשימת לב, בהתגלות הקב"ה
והמלאכים אל אברהם, **נתקבצו ובאו**
יחדיו כל הג' קדושות. קדושת
הקב"ה, קדושת המלאכים, וקדושת
האדם.

והן הן אותן הג' קדושות המובאות
בנבואת ישעיהו (וג') וכתרגום יונתן
בן עוזיאל וכפי שתקנו רבותינו לומר
ב"ובא לציון גואל": **וְקָרָא זֶה אֵל-זֶה**
וְאֶמָּר קְדוּשׁ | קְדוּשׁ קְדוּשׁ ה' צְבָאוֹת
מֵלֵא כָל-הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

ותרגם יונתן בן עוזיאל:

קְדוּשׁ [הראשון] - קְדִישׁ בְּשָׁמַי
מְרוֹמָא עֲלֵיָּה בֵּית שְׁכִינָתָהּ - היא

לעומקו של מקרא וירא

ועוד על דרך הרמז והסוד, פתחם
היום ירמוז לדרגות עליונות שנתגלו
עליו לאחר המילה והן כתר חכמה
מלכות. ר"ת פתחם. והם ג' שרשים,
מהם תשתלשנה הספירות, מלעילא
ועד לתתא.

היום - הוא היום המיוחד של תחיית
המתים שבו נמצאים הברואים
בדביקות עליונה בה'.

ובאותה שעה לאחר המילה היתה
דבקתו בה' פאותו היום המיוחד.
לכן נאמר **פתחם היום**. בה"א
הידיעה. היום המיוחד.

וכן מובא בזוה"ק פרשת וירא (צח
עמ' א'): **תא חזי**, דעך לא אתגזר
אברהם לא הנה עליה אלא האי דרגא
[תתאה]... אלא הקא גלי חקמתא
דכלהו דרגין שרו על האי דרגא
פתאה בטר דאתגזר אברהם.

ותרגומו - אלא פאן גלה את הסקמה
שכל הדרגות שרויות על הדרגה
הסתתונה הזו אשר שגמול אברהם.
והיינו כתר חכמה השרויות על מידת
המלכות.

עלמא - הוא העולם העליון, כנגד
עולם האצילות מקום הכתר העליון,
היא קדושת ה' צבא'ות, ממנו נמשכות
כל הקדושות מלעילא לתתא, אל
האדם פאר היצירה.

ומסיים בה הכי: מליא כל ארעא זיו
יקרה. שכל הקדושות יחד הן למעשה
חטיבה אחת, ונחלקו לשלש רק כדי
לשפר את האזן. והן כסלם מצב
ארצה וראשו מגיע השמימה
ומלאכי אלקים עליהם ויורדים בו.

ועל דרך הרמז והסוד תרמוז
הפרשה לג' הקדושות הנ"ל:
וירא אליו ה' באלני ממקרא והוא
ישב פתח-האהל פתחם היום.

וירא אליו ה' - היא קדושת ה',
המופיעה משמי שמים עליונים,
לארעא עובד גבורתיה,

באלני ממקרא - ירמוז לקדושת
המלאכים כיצד: **אלני** בגימטרי' מלאך,
מקרא הוא מימקרא של המלאכים, כפי
שנאמר (דניאל ד) בגזרת עירין פתגמא
ומאמר קדישין שאלתא.

והוא ישב פתח-האהל - ירמוז
לקדושת האדם, היושב בפתחי אהלי
תורה.

לעומקו של מקרא וירא

מהקבלת פני שכינה דכתיב (בראשית יח-ג) וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אֱמִי אֵם-נָא מַצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדְךָ.

ובהסבר פשט הדברים, שהרי כן פנה אברהם להקב"ה שבא לבקרו, שימתין לו, כביכול, עד שיקרא לאורחיו, והם ג' אנשים שנדמו אליו כערביים, שנצבו עליו ונתרחקו ממנו ובקש לרוץ לקראתם להביאם בצל קורתו.

ומשמע מכאן, לכאורה, שאמר רב יהודה אמר רב גדולה הכנסת אורחין **יותר** מהקבלת פני שכינה, כפי שחלקו שם לגבי בית המדרש אם גדולה הכנסת אורחין **בְּהַקְדַּמַּת** ביהמ"ד או **יותר** **מִהַקְדַּמַּת** ביהמ"ד.

וקשה, כיצד תהיה הכנסת אורחין של ג' אנשים שנדמו לו כערביים גדולה יותר מהקבלת פני שכינה כשהקב"ה בא לבקרו, כדפירש רש"י שבא לבקר את החולה. **ועוד**, שהרי העוסק במצוה פטור מן המצוה, ואברהם היה עוסק במצות הקבלת פני שכינה, ואין לך הכנסת אורחים גדולה מזו, ואיך יניח את פני השכינה וירוץ לקבל אורחים

ועוד שם בזה"ק שהדרגות העליונות שרו עליו משום שהיה דבק **במידת הימין מידת החסד**. וזה לשונו: **כָּחַם הַיּוֹם, שֶׁהָרִי הוּאֵר הַיָּמִין, הַדְרָגָה שְׁאֲבָרָהֶם נִדְבַק בוֹ.**

או כֵּלֶךְ לַדֶּרֶךְ זו, שיהיה **כָּחַם** ר"ת **כתר חסד מלכות**, וזו תהיה התעורותא דלתתא ע"י **החסד**, אשר תוריד שפע **כָּחַם** היום שהם כתר חכמה מלכות. **ועל דרך הצח**, נרמזו אֵלֶיךָ מֵלֶאָה בגימטרי' של **חסד וחכמה**. חס"ד בגי' 72, חכמ"ה בגי' 73. והיינו חס"ד עם הכולל (בתוספת 1) היא חכמ"ה. וכאומרנו: **המרבה בחסד מלמטה ימשיך עליו תוספת חכמה מלמעלה**.

~~~~~

דרשת

גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אֱמִי אֵם-נָא מַצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדְךָ
(יח,ג)

אמר רב יהודה אמר רב (שבת, קכז עמ' א) **גדולה הכנסת אורחין**

לעומקו של מקרא וירא

למלאכים וכוון דבריו לגדול שבהם בשם **אֱלֹהֵי** ואז השם **חול** הוא, או פנה **לקב"ה** בשם זה שימתין לו עד שיביא את האורחים, ואז השם הוא **קדש**. וכדאיתא בגמרא שם: כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש - חוץ מזה שהוא חול שנאמר וַיֹּאמֶר **אֱלֹהֵי** אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדְךָ, חֲנִינָא בִן אַחֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ ורבי אלעזר בן עזריה משום רבי אלעזר המודעי אמרו **אף זה קדש**. ושואלת הגמרא שם: כמאן אזלא הא דאמר **רב יהודה אמר רב** [כמו מי אמר רב יהודה אמר רב] גדולה הכנסת אורחין **יותר** מהקבלת פני שכינה, כמאן - כאותו הזוג חנינא בן אחי רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה. ולא כרבי אלעזר.

וכן פירש רש"י בפרשתנו: **ויאמר אדני אם נא וגו'.** לגדול שבהם אמר, וקראם כולם אדונים, ולגדול אמר אל נא תעבור, וכיון שלא יעבור הוא, יעמדו חבריו עמו, ובלשון זה הוא **חול**. דבר אחר, **קדש**, והיה אומר להקב"ה להמתין לו עד שירוך ויכניס את האורחים. עכ"ל רש"י.

אחרים. **ועוד**, שהקבלת פני שכינה היא **ודאי** הכנסת אורחים שאין למעלה ממנה, והוא **ודאי** מקיימנה. וג' האנשים **ספק** יתְרַצּוּ לבוא אליו, ספק לא יתְרַצּוּ. ואיך יניח הודאי מפני הספק.

ואכן, סברת ר' אלעזר [שם במסכת שבת] שאברהם בקש מהקב"ה שימתין לו עד שיקבל את האורחין, **לא מדין שגדולה הכנסת אורחין יותר מהקבלת פני שכינה**, אלא מצד **ענוותנותו** של הקב"ה כביכול, שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. **וזה לשונם שם:** א"ר אלעזר בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם. מדת ב"ו אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו במדת הקדוש ברוך הוא כתיב **אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדְךָ.** הרי לכאורה שר' אלעזר אינו סובר שגדולה הכנסת אורחין מקבלת פני שכינה, אלא שמתוך חשיבותה של הכנסת אורחין הקב"ה כביכול מוחל על כבודו.

וכן משמע ממסכת שבועות לה: שם חלקו אמוראים אם שם השם בפסוק וַיֹּאמֶר **אֱלֹהֵי** אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֲבָדְךָ (יחג'), הוא **קדש או חול**. כלומר האם פנה אברהם

לעומקו של מקרא וירא

שְׁלֹא מִלְתָּה הָיוּ בְּנֵי אָדָם עֲרֵלִים בָּאִים,
עֲכָשׁוּ אָנֹכִי וּבְנֵי פִמְלִיא שְׁלִי נִגְלִים
עָלֶיךָ, הִדָּא הוּא דְּכַתִּיב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא
וַהֲנֶה שְׁלֹשָׁה אָנָשִׁים נֹצְרִים עָלָיו, וגו'.

וכן הבין אברהם כי הג' אנשים הם
הפמליא של הקב"ה הנגלה עליו.
ואשר על כן ראוי לפרש: מתוך.
גדולה הכנסת אורחין מתוך הקבלת
פני שכינה.

ואע"פ שהרואה מן הצד אמנם יראה
ויחשוב כי גדולה הכנסת אורחין יותר
מ-קבלת פני שכינה, אך לעומקו של
דברים, לעולם היא גדולה מתוך קבלת
פני שכינה וזו היא גדולתה של הכנסת
האורחין.

ועוד יש לומר שזו גם כוונת ר' אלעזר
שם בגמרא שבת קכז. שנאמר שם א"ר
אלעזר, בא וראה שלא כמדת הקב"ה
מדת בשר ודם מדת ב"ו אין קטן יכול
לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך
ואילו בהקדוש ברוך הוא כתיב ויאמר
אם נא מצאתי וגו'. ופירוש דבריו,
שהקב"ה לא רק שמתוך ענוותנותו
מוחל על כבודו, אלא שזה הוא רצונו,
שהמארח ירוץ לקראת אורחיו מתוך
ידיעה שהקב"ה הוא אשר שְׁלָחם.

מכל מקום, יש ליתן טעם בדברי רב
יהודה אמר רב שגדולה הכנסת אורחין
יותר מהקבלת פני שכינה.

ולעומקו של מקרא נראה לתרץ על
דרך הלשון במאמר זה של חז"ל
גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני
שכינה, ועל דרך אל תאמר. אל תאמר
גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת
פני שכינה, ב-מ' היתרון, אלא
גדולה הכנסת אורחים מתוך קבלת
פני שכינה. כלומר אל תקרי מ'
היתרון אלא מ' היחס. מתוך.

ועל דרך המוסר יהיה כך ערך
הדברים: כשברור למארח שהאורחים
נשלחו אליו על ידי הקב"ה, שאין
למעלה ממנו, הרי גדולה הכנסת
האורחים הזו יותר מכל הכנסת אורחים
אחרת, שהרי הוא מתנהג עמם בכבוד
הראוי, כראוי לְמִשְׁלָח.

וכשנגלה עליו הקב"ה, עדין לא ידע
אברהם לשם מה נגלה עליו, ועתה
משראה ג' אורחין הבין כי זו היא
ההתגלות האמורה בעניין.

וכמובא לעיל במדרש רבה (פרשה
מח, ט) אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד

לעומקו של מקרא וירא

בעצמו להביאם כמו הלחם, לכן ישולם על ידי שליח, בהתאם לפסוק של **פורענות**, וכאילו מצד הרואה יש כאן כמין **גריעותא** בהכנסת אורחים, ולא יתאים הדבר לאברהם אבינו איש החסד שנאמר עליו גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה!

ולעומקו של מקרא, נראה לתרץ ולומר שח"ו לא נתעצל אברהם ואין כאן גריעותא כלל וכלל. **אלא אדרבה**, מידת אברהם היא מידת **הזריות והענוה**. ככתוב וַיִּשָּׁפֶם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר. וכל הנהגותיו היו לקדש שם שמים וכבוד הבריות. אלא שבשימת לב - לא במים לשתייה עסקינן, אלא במים שהיו מיועדים **לרחוק רגליהם** שמא הם עובדים ע"ז, לכן בקש מים על ידי שליח **שלא להחזיקם כעובדי ע"ז**.

לכן גם אמר **מעט-מִים**. שאולי אין הם משתחוים לאבק שברגליהם, אמר **יוקח** על ידי שליח, והוסיף **נא**, לשון בקשה, ואמר **מעט**, והכל לשון של **כבוד לזולתו**. וכן לשון הרמב"ן "**דרך מוסר וכבוד**".

ולא נותר אלא לתרץ מדוע אם כן שילם לבניו על ידי שליח, דבר שנראה כגריעותא.

והיינו כפי שנאמר לעיל, **שגדולה הכנסת אורחים, מתוך קבלת פני שכינה**.

~~~~~

יְקַח-נָא מְעַט-מִים (יח,ד')

פירש רש"י: יְקַח-נָא מְעַט-מִים ע"י שליח. והקב"ה שילם לבניו ע"י שליח שנא' וירם משה את ידו ויך את **הסלע**. **ובשימת לב**, יש לתמוה [וכן תמה ה"שפתי-חכמים"]: מדוע רש"י הביא פסוק של פורענות של מי מריבה מפרשת חוקת. היה לו להביא פסוק של ברכה מפרשת בשלח. והכית בצור. והוא בארה של מרים.

ועוד יש לשאול מדוע אברהם איש החסד יסתפק לאורחיו רק **במעט מים**, ולכאורה היה לו לבקש עבורם מים הרבה.

ועוד, נראה כביכול מפירוש רש"י שמה ששילם ע"י שליח לכאורה הוא **לגריעותא**. שהרי לָחֶם - רץ אברהם **בעצמו** אל שרה, והקב"ה המטיר **בעצמו** לחם מן השמים. [המהרש"ל]. אבל מים - שבקש ע"י שליח, ולא רץ

לעומקו של מקרא וירא

ובזה יובן על דרך הצח, מדוע ציין
הכתוב ארבעה דברים: שהרים משה
את ידו, והכה **במטהו** בסלע **פעמיים**,
ויצאו מים **רבים**. כנאמר [במדבר,
פרשת חקת, פרק כ, פס' יא] **וַיִּרָם מֹשֶׁה**
אֶת-יָדוֹ וַיַּךְ אֶת-הַסֹּלֶעַ בַּמֶּטֶהוּ פַּעַמַּיִם
וַיֵּצְאוּ מֵיִם רַבִּים וְגו'.

ידו - שמשה רבנו היה **ידא אריכתא**
של אברהם אבינו. **במטהו** - שהכה
בסלע **במדת החסד** של אברהם
שנמשלה **למטה** כפי שדרשו [מסכת
ראש השנה יז.] "ורב חסד" - **מֶטֶה** כלפי
חסד. **פעמיים** - שהכה **פַּעַמַּיִם**,
פעם אחת בעבור אברהם ופעם אחת
בעבור השליח. **מַעַט-מַיִם** - כנגד
שאמר אברהם יִקַּח-גַּם **מַעַט-מַיִם** משום
כבוד המלאכים, בא הכתוב וציין: **וַיֵּצְאוּ**
מֵיִם רַבִּים משום כבודם של ישראל.
והמים רבים הם חסד הבורא שהמשיך
עליהם את מדת החסד של אברהם.

^^^

ובשימת לב, השליחות ששילם לבניו
היא ההכאה של משה בסלע, בגלל
המחלוקת והמריבה שהיתה שם.
ולעומקו של מקרא כביכול **בא רש"י**
לומר לך, שמריבה ומחלוקת כמוה
כעבודה זרה שמשתחווים לעפר
רגליהם, ואין השכינה מצויה שם. ולכן
במי מריבה לא ינתנו המים אלא על ידי
שליח. ונבחר משה רבנו **הענו מכל**
אדם לשלם שליחותו של אברהם **שלא**
קדמו אדם בעונה, באומרו ואנכי עפר
ואפר. **ואשר על כן, כל מה ששילם**
הקב"ה לבניו של אברהם על ידי שליח,
היה **לטיבותא**, שלא להחזיקם כבעלי
מחלוקת, כשם שלא רצה להחזיק הג'
אנשים כעובדי עבודה זרה. ואע"פ
שאמר משה **שְׁמַעו-נָא הַמַּיִם הָמָן-**
הַסֹּלֶעַ הַזֶּה נוֹצֵיא לָכֶם מַיִם, נתכוון
בענותנותו לומר **שְׁמַעו-נָא, הַמַּיִם**
אני שבזכותי ינתן לכם מים כבזכותה
של מרים שעשתה עמי חסד על מי
היאור? הרי בזכות אברהם אביכם
שהתרחק מן המחלוקת כמעבודה זרה,
בזכותו לא ימנע הקב"ה מליתן לכם על
ידינו מים.

היוצא, איפוא, ששליחותו של משה
להוצאת המים היתה השלמה לאברהם,
להרחיק מבניו מריבה ומחלוקת שהן
כעבודה זרה.

לעומקו של מקרא וירא

הם, לכן אמר **וְהִשְׁעֵנִי** בערך של
וְתִיעֵנִי לכל בקשותיכם.

או פֶּלֶךְ לדרך זו, שהוא מלשון של
שעה קלה. שאין לה זמן קצוב, תהיו
אורחי ככל העולה על רוחכם. ולא
כלוט שאמר להם **והשכמתם והלכתם**
לדרככם.

^^^^

וְהִשְׁעֵנִי תחת הַעֵץ. ירמזון אלֵנָּה
מִלֵּא לאושפיוֹן אברהם תחת הסֵךְ
בימי ההושענות. כאמרו **הושענא**
תחת הסֵךְ. [כמבואר בהרחבה בלעומקו
של מקרא לחג הסוכות].

^^^^

וְהִשְׁעֵנִי. לשון זו אומרת דרשני.
שיכול היה לומר שָׁבוּ, נוחו. **ויש לומר**
שבזה בדקם אם בני אדם הם או
מלאכים. שאין משען למלאכים.
שאינם נשענים לעולם אלא תמיד
עומדים הם.

ואמנם סדר הפסוקים יוכיח. **בתחילה**
אמר רחצו רגליכם, שחשבם כביכול
לעובדי ע"ז. **אחרי כן** אמר השענו
תחת העץ. **ולבסוף**, משלא נשענו הבין

פי-על-בן

עֲבַרְתֶּם עַל-עֲבָדְכֶם (יח,ה')

יש לעיין, מאי **כי על בן**. רש"י פירש
כי על בן על אשר. וזהו פשוטו.

ולעומקו של מקרא יש לומר: כי על
בן פירשו כי הרי לשם כך טובב
הקב"ה ההשגחה העליונה שתעברו
על עבדכם כדי שאוכל ליתן לכם
לסעוד את לבכם. וכן בכל המקומות
אשר הביא רש"י בפירושו אפשר
לומר כך. **כי על בן טובבה כך**
ההשגחה העליונה.

^^^^

וְהִשְׁעֵנִי תחת הַעֵץ. (יח,ד')

לפשוטו של מקרא, באמרו
וְהִשְׁעֵנִי כוונתו כדרך שאומרים לאדם
עיף הבא מן הדרך לנוח קמעא.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהוא
מלשון **נִשְׁעַע** 'ה'נ' 'ה' אֶל-הַקֵּל וְאֶל-
מִנְחָתוֹ. [בראשית ד,ד']. לשון נענה
ונתרצה למנחתו. ומאי תחת העץ, שהיו
ענפיו בודקים את האורחים. ומאחר
והעץ לא פלט אותם, ידע כי ראויים

לעומקו של מקרא וירא

בחר-דל אם בוחר בדל גומל חסדים הוא.

חרד-לב אם ירא אלקים הוא.

חדל-רב אם מסתפק במה שיש לו. עד כאן פירוש הגאון.

ולעומקו של מקרא יש לומר **לשון רביעי**: שנתן להם ג' לשונות והם אומרים: **בר חדל**. שמבשרים אותו על **בר**, על **בן** לשרה. ואף על פי **שחדל** להיות לשרה אורח כנשים, הנה אורחה **רב**. וכאומרים: **רב חדל**. מה **שחדל** יהיה ל**רב**. ובזה הכיר שהם מלאכים והם כנגד **ארבעה לשונות של גאולה** שבאו לבשר לו בפסח: בדמיון חיי, בדמיון חיי.

^^^

והוא-עמד עליהם

תחת העץ ויאכלו (יח,ח')

על דרך הרמז והסוד, מאי **עמד עליהם**, שנמצא בדרגא מעליהם, וכמו שמצינו ביעקב אבינו וישלח מלאכים ממש.

שהם מלאכים ואמר **נסעו לבקם**. לבכם ולא לבבכם שאין יצר הרע למלאכים.

ואע"פ שאם היה אומר **שבו**, גם היו נבדקים כמלאכים שאין להם ישיבה אלא עמידה, מכל מקום אם אין יושבים אין בזה עדיין הוכחה להיותם מלאכים, כי **אולי** ממהרים הם על הדרך. אך **בין לעמוד ובין להישען** המרחק קטן והיא בדיקה טובה אם ישענו או יעמדו זקופים.

^^^

ואל-הבקר רץ אברהם וילקח בן-בקר רך וטוב (יח,ז')

בן-בקר רך וטוב פירש רש"י ג' פרים היו, כדי להאכילן ג' לשונות בחרדל (בבא מציעא פו:): **בחרדל**. שרצה ליתן להם בשוה מאכל חשוב בתבלין של מלכים ושרים. [רש"י שם].

והגר"א פירש **לשונות** מלשון **הסברים**. ג' לשונות בחרדל, ג' **הסברים במילה חרדל**:

לשון ראשון בחר-דל. **לשון שני** חרד-לב. **לשון שלישי** חדל-רב. שבשלשה לשונות אלו בדק אם האנשים הגונים.

לעומקו של מקרא וירא

המלאכים, והיא שמירה **תתאה**, לשעבד כל כוחותיו ומעשיו לקדושה וטהרה, ו**כנגדם** אמר פי מלאכיו יצנה לך **לשמך**, הני **הנשמך גדול מן השומר**.

רבי יהודה האיר דרגת הרוח, היא הרוח ממללא, אשר ממנה תוצאות כח הדיבור שבאדם, הצריכים שמירה מיוחדת על ידי המלאכים, והיא שמירה **אמצעיתא**, כמידת הרוח שהיא אמצעית בין הנפש ובין הנשמה. וכיוון בזה שיש לשעבד כח דיבורו לקדושה וטהרה, ולהיות התפילה **נישאת** על ידו בידי המלאכים עד כסא הכבוד. ו**כנגדם** אמר על פנים **ישאונה**, הני **הנשא גדול מן הנושא**.

רבי שמעון האיר דרגת הנשמה, היא הקשורה למחשבותיו והגיגיו של האדם, הצריכים שמירה מיוחדת על ידי המלאכים, והיא שמירה **עילאה**, לשעבד כל מחשבותיו והגיגיו של האדם לקדושה ולטהרה, ו**כנגדם** אמר שלחני, הני **המשלח גדול מן המשפלת**. ובכח רוחני עליון זה יכול האדם לשלוח מלאכים ממשכן הנשמה שעיקרה במח, לכל מקום שירצה, ולכל מטרה נעלה

וכן מובא במדרש רבה (וישלח, פרשה ע"ה) **רבי מאיר ורבי יהודה ורבי שמעון**, [סוברים כאחד, ולא פליגי] **רבי מאיר** אומר מי גדול [בחשיבות] השומר או הנשמך, מן מה דקתיב (תהלים צא, יא): **פי מלאכיו יצנה לך לשמך**, הני **הנשמך גדול מן השומר**. **רבי יהודה** אומר מי גדול הנושא או הנשא, מן מה דקתיב (תהלים צא, יב): **על פנים ישאונה**, הני **הנשא גדול מן הנושא**. **רבי שמעון** אומר מן מה דקתיב: **ויאמר שלחני**, הני **המשלח גדול מן המשפלת**.

נהנינן בה, הרי בכל ג' הדרשות כוונתם שהאדם גדול בחשיבות מהמלאך, ולא פליגי. אם כן מה חילוק יש בין ר' מאיר, ר' יהודה ור' שמעון. ומה חידוש יש בדברי אחד על חבירו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שמכוונים דבריהם כנגד ג' חלקי הנפש, **נפש רוח נשמה**, בהם ניכרת חשיבות האדם על המלאך.

רבי מאיר האיר דרגת הנפש היא הקשורה לגוף ולתחושות האדם, הצריכים שמירה מיוחדת על ידי

לעומקו של מקרא וירא

תלויה בהולדת יצחק, ואין לעכב את הגאולה אפילו כמלא נימא.

וכן מצינו שנשמאה העיסה ולא חכה אברהם לעשות עיסה אחרת טהורה, אלא נתן להם חלב ובן הבקר בלא לחם כאשר אמר, **כדי לא לעכב את הגאולה אפילו כדי אפית פת לחם קלה.**

ועל דרך הצח, יוצא איפוא, שארבע לשונות של גאולה בפיצוץ ממצרים לקורות, נמשכו מאברהם עת הכניס אורחיו בארבע לשונות של מהירות.

וזה סוד אומרו **בְּחֶפְזוֹן** לענין יציאת מצרים: **וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בְּחֶפְזוֹן** [שמות יב,יא] ופירש רש"י שם, לשון בהלה ומהירות, וכן נאמר **כִּי בְּחֶפְזוֹן יֵצְאֶתְךָ מִצָּרְיָן מִצְרַיִם** [דברים טז,ג].

^^^^

וקדושה. וכדכתיב ביעקב **וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכָיו (בראשית לב,ד).**

ואשר על כן נאמר באברהם וְהָיָה עִמָּד עָלֵיהֶם, בדרגא עילאה, כי זו דרגתו של אברהם וכל האבות שהם מרכבה לשכינה, ולכן נאמר בו **וְהָיָה עִמָּד עָלֵיהֶם תַּחַת הַעֵץ**, בצילא דמהימנותא. **והמלאכים תחתיו.** לכן נאמר **וַיֵּאבְדּוּ** אע"פ שאינם צריכים אוכל גשמי עשו עצמם כאוכלים, **כי כן ציוה אברהם.**

^^^^

וַיִּמְהַר, מִהָרִי, רָץ, וַיִּמְהַר לַעֲשׂוֹת (יח,ו-ז)

ויש ליתן טעם לארבע לשונות של מהירות אלו. **ושמא יש לומר** כי הכיר בהם שבאו לשליחות מפי עליון, ומהר לא לעכבן.

ועוד יש לומר, על פי מה שנאמר לו בברית בין הבתרים **יָדַע תִּדְעַ כִּי-גֵר | יִהְיֶה זֶרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וַעֲנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה.** ועתה משבאו המלאכים לבשר לו על הולדת יצחק, **יָדַע יָדַע שְׂגֹלָת מַצְרִיִּים**

לעומקו של מקרא וירא

וַיִּבְהוּ וַחֲשֹׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וַיְרִים אֱלֹהִים
מִרְחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם: {ג} וַיֹּאמֶר
אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אוֹר:
{ד} וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת-הָאֹר כִּי-טוֹב
וַיִּבְרָךְ ל (בד היינו ו').

ובשימת לב, אותיות ואי"ו מפוזרות
בפסוקים אלו על פי סדר שש - אחת
עשרה, שש - אחת עשרה. כיצד: ו' של
וַיִּבְרָךְ היא במילה האחת עשרה
מבראשית. ממנה תִּמְנָה שש מלים עד
האות א' של וַיִּבְרָךְ, ממנה תמנה עוד
אחת עשרה אותיות עד האות י' של
וַיִּבְרָךְ, וממנה תמנה עוד אחת עשרה
אותיות עד האות ו' של וַיִּבְרָךְ (והאות ו'
הזו האחרונה מורכבת מאותיות בד של
וַיִּבְרָךְ, שכן בגימטריה בד הן ו').
ומחזוריות זו של 11-6, 11-6, תורה
על גימטריה אי"ו (פעמים י"א-ו). לרמז
שכשם שאמרו איה לאברהם כן אמרו
איו לשרה. וכן איו היא גם גימטריה
של איה עם הכולל. ועוד תרמז
המחזוריות של פעמים על כך
שהמלאכים נבראו ביום השני.

אִיה ו-אִיו

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אִיה שָׂרָה אִשְׁתְּךָ
(יח,ט')

נקוד על אי"ו שבמלה אֵלָיו ופירש
רש"י, שכשם שאמרו לו אִיה שרה כך
אמרו לה אִיו לאברהם, כדי לחבב אשה
לבעלה.

ומצאנו בכמה מקומות בזה"ק
ובתיקונים ש"אִיה" הוא לשון
המלאכים, וכפי שתקנו בתפילה
משרתיו שואלין זה לזה אִיה מקום
כבודו להעריצו.

ולפי שאמרו לשרה אִיו יוצא איפוא,
שגם אי"ו הוא לשון המלאכים. ויש
לעייין היכן עוד נמצאנו למדים שגם
אִיו הוא לשון המלאכים.

ועל דרך הסוד, נמצא בספר שרשי
השמות להרמ"ז, שהשם איו הוא השם
היוצא מבראשית ועד האות ד'
שבוֹיבדל, כזה: [ונוסף ו' בתחילה כפי
ששאל יתרו לבנותיו ואיו למשה].

{א} בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם
וְאֶת הָאָרֶץ: {ב} וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֵהוֹ

לעומקו של מקרא וירא

ואשר על כן פנו המלאכים לאברהם ושאלו על שרה **איה** שרה אשתך, וכן פנו לשרה לשאול אותה על בעלה **ואיו**.

ועל דרך הצח, יעידו ראשי תיבות של **איה** מקום **כבודו להעריצו** על שפת המלאכים, שכן **אֵיה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ להעריצו**, ר"ת **מלא"ך**. ואשר על כן למודים הם בלשון **אֵיה ו אֵיו**.

ועוד על דרך הרמז והסוד, שתי הלשונות **איה ו-איו**, הן מילואי ו"ה" בצירופי שם השם. שכן יש ג' אפשרויות למילויי האות ה"א, וכן ג' אפשרויות למילוי האות ו'. ובשניהם רמוזים איה ו-איו. כיצד:

צירופי "ה":

הא ה' הה. סופי תיבות **אי"ה**.
צירופי "ו":

ואו ו'ו ו'ו. אותיות שניות **אי"ו**.

ועוד, שם השם השולט **בעולם הבריאה** שהוא כנגד שרה אמנו, הוא יו"ד ה"א וי"ו ה"א. וצירופי אותיות המילוי שלו הם **אי"ה ו אי"ו**. בסדר ישר והפוך. כיצד:

ועוד יש לומר שהמילה **איו** מרומזת גם בשני הפסוקים האמצעיים: {ב} **וְהָאֶרֶץ הָיְתָה תֵּהוֹ וְנָהוּ וְחָשָׁךְ** על-פני תְּהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת על-פְּנֵי הַמַּיִם: {ג} **וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אוֹר**: כיצד: **א' מאלקים, י' מהמלה פני** (מרחפת על פני המים) והאות **ו'** מהמלה **אור** [ויהי **אור**].

ואם נצרפם יחדיו נקבל **אור פני אלקים**, הוא **איו** בסדר הפוך. **הוא** **אור** המלאך שהאיר פני משה וסימנך: **ויואל משה**, הן אותיות **וְאֵיו לַמֶּשֶׁה**, ששאל יתרו את בנותיו **וְאֵיו**. בהתכוונו **לַמֶּשֶׁה**.

הוא המלאך הבא להאיר פני חשכת העקרות ולבשר על בן לשרה.

וכן המלאך הנקרא בשם **אֵיה** והוא **מע"ב שמות היוצאים מן הפסוקים** ויסע ויבא ויט, שבפרשת בשלח וּלְפִי הַשִּׁטָּה השלישית של אחד ביושר ושניים בהיפוך, כמובא בלעומקו של מקרא פרשת בשלח].

לעומקו של מקרא וירא

ו"אָשׁוּב", נאמר על ידי הקב"ה, למחרת. וכפירוש רש"י [פסוק י"ד] למועד אשר קבעתי לך אתמול.

והתורה נתנה היכר בין דברי המלאך לדברי השם. שהקב"ה שבידו סיפק לעשות אומר "אָשׁוּב" בדרך של **החלט הדבר**, והמלאך שאין סיפק בידו לעשות בלתי שהקב"ה עוזרו, אמר **שׁוּב אָשׁוּב**, כאומרו אם **שׁוּב** על ידי הקב"ה, **אָשׁוּב**. ואם לאו לאו.

אך עדיין יש ליתן טעם מדוע ידבר המלאך בלשון כפולה. שהיה יכול לומר **שׁוּב** בלבד או כיוצא בו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שירמוז הפסוק לדברי רבותינו במסכת ברכות (ד.) מיכאל באחת וגבריאלי בשתיים. שנאמר במיכאל **נִינְעָה** [ישעיהו ו',] **נִינְעָה** אלי אֶחָד מִן הַשָּׁרָפִים, ובגבריאלי נאמר [דניאל ט' כא'] "**מִנְעָה בִּיעָה**". ולפי זה יובן הלשון "**שׁוּב אשׁוּב**" והוא כעין "**מִנְעָה בִּיעָה**". ואע"פ שהיה זה **מיכאל** שבישר לשרה, כאשר הוא בא עם **גבריאלי**, משהו הוא את פריחתו לפריחת גבריאלי שנאמר בו **מועף ביעף**. ופורחים הם יחד בשתי עיפות, כגבריאלי. וזה "**שׁוּב אשׁוּב**". אך

אי"ה בסדר ישר: ה"א וי"ו ה"א, אי"ה בסדר הפוך: ה"א וי"ו ה"א, וכן אי"ו בסדר הפוך: וי"ו ה"א. לרמז על **רצוא ושוב** שהיא סדר פעולת המלאכים, וכן אי"ו בסדר ישר: ה"א וי"ו.

ואשר על כן השתמשו המלאכים בזו הלשון לחבב אשה על בעלה, והוא רמז לעתיד לבוא, לחבב כנסת ישראל על הקב"ה, ולחבב קוב"ה על כנסת ישראל. **איה** כבוד מלכותו להעריצו.

~~~~~

וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלַיָּךְ כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה-בִן לְשָׁרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׁרָה שֹׁמֵעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אֶתְרִיו: (יח,')

בשימת לב, נאמר כאן **שׁוּב אָשׁוּב** ושלושה פסוקים לאחר מכן נאמר: "**לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלַיָּךְ כָּעֵת חַיָּה וְלְשָׁרָה בִּן**". ואשר על כן יש ליתן טעם ההבדל בין **שׁוּב אָשׁוּב** ובין **אָשׁוּב**.

ובהסבר פשט הדברים "**שׁוּב אָשׁוּב**" נאמר על ידי המלאך [פסוק י'],

לעומקו של מקרא וירא

הקב"ה שכל מלא העולם כבודו, אומר
למועד אשוב.

~~~~~

ואשר על כן צריך לומר שהחדשים
עוברו בידי שמים יותר מדרכם **באורח**
נסי, ולכן כשאמר הקב"ה **למועד**
אשוב אליך כעת חיה היתה זו **הודעה**
על הנס שעתידי להתרחש בגרמי
השמים, להשוות ימי הלבנה לימי
החמה. ולפי זה יובן כל הלשון של
הַיִּפְלֵא. הַיִּפְלֵא מֵה' דָּבָר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב
אֵלַי פַּעַת חַיָּה וּלְשָׁרָה בִּן (יח,ד'). כשם
שבכח השם לחולל נסים בגרמי
השמים, כן יחולל לך את הנס הזה
ולשרה בן. ועל כן דייקו הכתובים
למועד היינו ימות הלבנה, **כעת חיה**
היינו ימות החמה. שייעשה להם נס
שמימי, כשם שנעשה בשמים,
וכאמרו: **הַיִּפְלֵא מֵה' דָּבָר לְמוֹעֵד**.
שכל המועדים בידו ניתנו.

~~~~~

וְהָיָא אֶתְרִיּוֹ

וְשָׂרָה שִׁמְעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהָיָא
אֶתְרִיּוֹ (יח,י')

פַּעַת חַיָּה. ברש"י: כעת הזאת לשנה
הבאה ופסח היה **ולפסח הבא נולד**
יצחק. כדלקמן [כא,ב] **ותהר ותלד**
שָׂרָה לְאֶבְרָהָם בֶּן לְזִקְנִיּוֹ לְמוֹעֵד אֲשֶׁר-
דָּבָר אֹתוֹ אֱלֹהִים. וברש"י: את המועד
אשר דבר וקבע כשאמר לו (לעיל יח
יד) **למועד אשוב אליך**, שרט לו
שריטה בכותל ואמר לו, **כשתגיע חמה**
לשריטה זו בשנה אחרת, תלד.

ומכך שאמר **כשתגיע חמה** היה זה
לפי **ימות החמה**. **ומכך** שאמר **ולפסח**
הבא נולד יצחק היה זה לפי **ימות**
הלבנה.

וקשה, שהרי בכל שנה יחסרו לימות
הלבנה מימות החמה י"א יום לערך.
וגם אם תאמר שעובר אברהם חדשים
ושנים עדין קשה, שלא אמרו לו בעוד
ג' שנים אלא לשנה האחרת ויחסרו י"א
יום. ואין עיבור ל י"א יום. ואם תאמר
שעיבר את כל החדשים עדיין חסרים
חמישה ימים. כי ששה חדשים ממילא
מעוברים, ויחד אתם יחסרו י"א יום.

לעומקו של מקרא וירא

הנבואה, **והוא אֶתְרִיו** זה **אברהם** שישב **מאחורי השכינה**.

ומעתה יש ליתן טעם מדוע הדגישה התורה לומר **אֶתְרִיו**. ללשון שאומרת ש**וְהוּא** זה ישמעאל יש להבין שאחרי כוונתו שישמעאל אחרי הפתח ואין הפתח לפניו, שלא קרב זה אל זה, ואין לו כל מקום בפתח שבו נמצאת **השכינה** הקדושה ושפע **החסד** של אברהם ושרה, שהם נשמת העולמות כמובא בספרים הקדושים.

ללשון **האומרת** שהוא אחרי זה **אברהם** היושב **מאחורי** השכינה התורה מדגישה את התגלות השכינה, כאומרו (שמות לג, כג') **וְרָאִיתָ אֶת-אֶתְרִי וּפָנָי לֹא יֵרָאוּ**. ללשון האומרת שהוא אחרי זה **האור שבא משרה אמנו**, היינו גילוי שכינה בדרגה כזו, שגם המלאך יראהו רק מאחוריו.

וללשון שאומרת שהפתח היה אחורי המלאך לומר לנו שאין גב למלאכים, וזה מצד **ראיית האדם אותם**. אבל **במציאות יש להם גב** ולכן נאמר **והוא, הפתח, אחרי**.

והוא אֶתְרִיו. יש להבין מה הכוונה **והוא ומה הכוונה אֶתְרִיו**. רבו בזה הדיעות. לרש"י **והוא** הכוונה **לפתח**. **אֶתְרִיו** הכוונה אחרי המלאך. כלומר הפתח היה **אחר המלאך**. שהמלאך היה מבחוץ, ושרה בפנים שהיתה בהצנע. **למדורש רבה וְהוּא** זה **ישמעאל**. ועוד דעה שם: **וְהוּא** זה **המלאך** שהביט **לאחוריו** והרגיש שבאת אורה **מאחוריו**. פירוש: אורה של שרה שבאה לשמוע דברי המלאכים.

ובזוהר הק' מובא: מאי **וְהוּא אֶתְרִיו**, **וְהוּא** אֶתְרִיו מְבַעֵי לִיה. אֶלָּא רָצָא אֵיהוּ, וְשָׂרָה שׁוֹמֶעֶת מֵה דִּקְנָה אָמַר קוּב"ה. כלומר **וְהוּא** זה דבר ה'. **אֶתְרִיו שְׁמֵאֲמַת** את דברי הנבואה של **המלאך**.

ובשימט לב, יש שלש לשונות בזהר, **אחת** שפתח האהל הוא רמז לקב"ה ולשון **שני** שפתח האהל הוא דרגא תחתונה של הנבואה, **והוא** אחרי זה רמז לקב"ה **שְׁמֵאֲמַת** את דברי הנבואה. ומן יוֹמָא דִּקְנַת שָׂרָה בְּעֶלְמָא לֹא שְׁמַעַת מִלָּה דְּקוּדְשָׁא בְּרִידָה הוּא בְּרַהֲמָא שְׁעָתָא. **ולשון שלישי**, פתח האהל זו שרה שישבה שם לשמוע את דברי

לעומקו של מקרא וירא

היה בין גב המלאך לשרה אמנו שהיתה בפנים. וזה שנאמר והוא - הפתח - אחריו, אחורי גב המלאך.

ואשר על כן בא הכתוב להדגיש כי זה שאין גב למלאכים זה **מצד האדם**. שאין רשות לאדם לראות את גב המלאך. אבל **במציאות יש לו גב**. ומה שאין לנו רשות לראות את גבו כדי לידע ההבדל בינו ובין רבו. שאצל רבו נאמר **וְרָאִיתָ אֶת-אַחֲרָיו** רק **וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ**.

ועוד יש לומר לעומקו של מקרא, שלעתיד יהיה מלאך זה עם יצחק בעקידה כאשר ישאל (כב, ז') **וְאֵיךְ הָשָׂה לְעֵלָה. וכך** ישאל יצחק את אביו: **וְאֵיךְ** אותו מלאך שאמר **אֵיךְ** שרה אשתך, שיאמר עתה **אֵיךְ** השה לעלה.

ואברהם יענה לו: **והוא**, המלאך ששאלת, הוא יהיה **אחרייו**, אחרי השה לשלחו אלינו, כאשר שאלני **אֵיךְ** שרה אשתך, ועתה בוא יבוא המלאך ששמו "**השה**" להושיענו, והמלאך שדיבר אלינו יבוא **אחרייו**, לאמת את דבריו. כי **השה** הוא שם קדוש מע"ב שמות היוצאים מג' פסוקים של ויסע

וכבר התבאר בתחילת הפרשה שאלו הם **דרגות התגלות השכינה**. הקב"ה מעל הכל וראית את אחורי ופני לא יראו. המלאך ממצע בין הקב"ה והאדם ולכן המלאך דרגתו שונה מזה של הקב"ה שאפשר לראות רק את פניו של המלאך ולא את אחוריו. ככתוב [יחזקאל א, י'] "ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור לארבעתם ופני נשר לארבעתם. שמכל ארבעה צדדים יראה המלאך עם פניו. ולא עם אחוריו. ועוד מצינו [יחזקאל י, יד'] "וארבעה פנים לאחד. פני האחד פני הכרוב ופני השני פני אדם והשלישי פני אריה והרביעי פני נשר." גם פה דבר הכתוב בארבע פנים מכל צדדי המלאך. [רק שהחליף הכרוב את השור כדי לא להזכיר עוון העגל אצל המלאכים].

וכאן בא הכתוב לומר **והוא אַחֲרָיו. והוא - הפתח, היה מאחורי המלאך**. כלומר מצד אחד שרה אמנו, ובינה ובין המלאך מפריד הפתח, והפתח מאחורי המלאך בדברו אל אברהם היושב מחוץ לפתח, ואומר לו **שוב אשוב**.

יוצא, איפוא, שהמלאך בפנותו לאברהם, היה גבו מופנה לפתח, והפתח

לעומקו של מקרא וירא

אֲבָרְקֶם אֱלֹהִים יִרְאֶה-לּוֹ הַשָּׁה לְעֵלָה בְּנִי, ואיני יודע עדיין מה לעולה, בני או השה השה או בני. מיד מה כתיב, [כב, יג'] וַיֵּרָא וְהָנָה-אֵיל אֲחֵר וַאֲתָו פִּסְבָּךְ בְּקִרְגִּי וַיִּלְךְ אֲבָרְקֶם וַיִּקַּח אֶת-הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ:

ובקרניו הוציאנו הפסוק מן הסבך והכריע: לא בני ולא השה אלא האיל.

ועוד יש לומר **והוא אחריו** הוא **יצחק**. שמלאך זה שנאמר בו "והוא אחריו", הוא מיכאל הנקרא בכמה מקומות על שם נבואתו "**למה זה**". והוא אשר שאל **למה זה** צחקה שרה. וללשון זאת **והוא אחריו** הוא **יצחק**, שיבוא אחריו דברי המלאך באומרו **למה זה** צחקה שרה. והוא יצחק יבוא אחריו, ואותו מלאך ימציא לו את האיל כדי שיחיה יצחק ויוליד את יעקב, ואותו מלאך ילחם עם יעקב עד עלות השחר וישאלהו לשמו ויאמר לו המלאך **למה זה** תשאל לשמי, ויברך אותו שם. היוצא מכאן ש"והוא אחריו" הוא מורה על סדר הדורות. כיצד: והוא אחריו הוא אברהם שהלך אחרי ה'. והוא אחריו הוא יצחק שאחר אברהם, והוא אחריו הוא יעקב שנאמר בו **וְאֶחָרֵי-כֵן יָצָא אָחִיו**, והוא שבא

ויבא ויט, וקשור עם המלה **וְאֶחָרֵי**. כיצד: **והשה** הוא השם **הארבעים ואחד** מע"ב שמות. וגם המילה **"ואחרי"** **שבפרשת ציצית**, גם היא התיבה **הארבעים ואחת**, [ולא תתורו אחרי לבבכם **ואחרי עיניכם**].

ומובא בספרים הק' בזהר הקדוש, בשל"ה הקדוש בספר הכוונות ומביאו האוהב ישראל מאפטא שבפרשת ציצית יש ע"ב תיבות עם החזרה של ה' אלקיכם אמת, ולכל תיבה שם השם משמות ע"ב המיוחד לה]. יוצא איפוא **שהשה** וגם **ואחרי** הם במספר המ"א, והמלה **ואחרי** (עיניכם) מְכַנְנֶת כנגד השם הק' **השה**.

וכשנאמר בתורה **והוא אחריו** כביכול אלו דברי המלאך שעתידי לומר **והוא השה הבא במקום יצחק**, הוא **אחריו**. הוא יַעֲקֹד אחרי יצחק. הוא **השה**, הוא **האיל** שנאמר בו **בסבך בקרניו**. וכן **איל** בגימטריה מ"א.

והשה כשגָדַל נהיה אֵיל. וכאילו נאמר בו והאיל **אחריו**, אחרי השה.

ובא הכתוב השלישי הוא האיל והכריע ביניהם. שנאמר (כב, ח') וַיֵּאמֶר

לעומקו של מקרא וירא

עליהם מפני המצרים, על הים. ככתוב "וַיִּסַּע מֶלֶאךָ הַקְּאֱלֹהִים הַהֶלֶךְ לִפְנֵי מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלְךָ מֵאַחֲרֵיהֶם" [שמות יד י"ט]. וזה פירוש של **וְהוּא אַחֲרָיו**.

עם וו החיבור. **וְהוּא** המלאך המבשר לאברהם ושרה **הוא** המלאך אשר ילך מאחריהם על הים, **וְהוּא אַחֲרָיו** הוא יעקב **הוא ישראל סבא** שעמד על הים וראה כל הנסים והנפלאות האלה כאומרו: וירא ישראל את היד הגדולה, **וירא ישראל, ישראל סבא**. וכן הוא במדרש רבה (ב"ר צב, ב): רבי פנחס בשם ר' הושעיא אמר: נטל הקב"ה רגליו של אבינו יעקב והעמידן על הים ואמר לו: ראה נסים שאני עושה עם בניך שנאמר (תהלים קיד, א) "בְּצִאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם" **ישראל סבא** רבי הונא בשם ר' אחא אמר אף רגליהם של אבות העמיד על הים שנאמר (שם עח, יב) "נָגַד אֲבוֹתָם עֵשָׂה פֶלֶא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם." עכ"ל.

וכן לעתיד לבוא יתקיים **וְהוּא אַחֲרָיו במלך המשיח**, משיח בן דוד שיבוא אחרי משיח בן יוסף, ביום ההוא, אשר הוא לא יום ולא לילה, הוא יום הגאולה שנאמר בו **וְהוּא אַחֲרָיו**, הוא העולם הבא שבא אחרי העולם הזה, הוא היום המיוחד של **אחרית הימים**.

אחרי יצחק, וכשם שהיה בחיר האבות כן היה בחיר הבנים. כדאמרי אינשי, **אחרון אחרון חביב**.

ובמשך חכמה למאיר שמחה מדוונינסק נמצא ש"והוא אחריו" זה יצחק שהמלאך מבטיח לשרה **שילך בדרכו של אברהם**, ו"אחריו" היינו אחר דרכו של אברהם.

ועוד יש לומר שהמלאך שנאמר בו "והוא אחריו", הוא מיכאל כנ"ל שמקריב נשמות הצדיקים על המזבח העליון, ועד שלא יופיע האיל יקריב את נשמת יצחק שפרחה, ולאחר שהופיע האיל שנאמר בו והנה איל אֶסֶר, החזירה לנשמת יצחק למקומה מתוקנת, זכה וברה, ועל ידי כך נתקנה נשמתו להיות יסודה מנוקבא לדוכרא, שכן **איל בארמית נקרא דוכרא**. וזה שאמרו בזה"ק שעד העקידה לא היה ראוי יצחק להוליד, ובעקידה נתקן. והועילה תפילתו לנוכח אשתו להיות שניהם ראויים להוליד את יעקב שיבוא **אחריהם**.

ועוד יש לומר על הכתוב "וְהוּא אַחֲרָיו" שהוא זה המלאך, שהוא עתיד להיות עם עם ישראל, **אחריו**, בצאתם ממצרים וללכת מאחריהם להגן

לעומקו של מקרא וירא

והיינו: **והוא אֶתְרִי**: והוא עם ישראל
אֶתְרִי אחרי הקב"ה ילכו בגאולה
השלימה בב"א.

^^^

דרשת

ותצחק ותכחש פי יראָה

{יח,יא} **וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זָקֵנִים בָּאִים**
בְּיָמֵים חָדָל לְהָיוֹת לְשָׂרָה אֶרֶץ כְּנָעִים
{יב} **וּתְצַחֵק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לְאַמֶּר**
אֶתְרִי בְּלִילִי הָיְתָה-לִּי עֲדֹנָה וְאֵדֹנִי
זָקֵן

[יג]. **וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לְמָה זֶה**
צִחָקָה שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֶלֶד
וְאֲנִי זָקֵנָתִי

[יד] **הֲיִפְלֵא מֵה' דָּבָר לְמוֹעֵד אָשׁוּב**
אֵלַי כִּפְעַת חַיָּה וּלְשָׂרָה בִּן
[טו] **וּתְכַחֵשׁ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא**
צִחָקָתִי כִּי יִרְאָה

וּתְצַחֵק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ. תרגם אונקלוס
וחייכת. והוא לשון לגלוג. ואילו אצל
אברהם נאמר בו **וַיִּפֹּל אַבְרָהָם עַל-פָּנָיו**
וַיִּצְחַק תרגם אונקלוס וחדִי. והוא
לשון שמחה.

וביום ההוא, יתקיים הפסוק **והוא**
אֶתְרִי בקב"ה ובעם ישראל כולו.
ויהיה הוא, כל עם ישראל אחריו,
אחרי ה' ככתוב [הושע יא,י] **אֶתְרִי ה'**
יִלְכוּ, וכהמשך הפסוק: **בְּאַרְצָהּ יִשְׁאַג**
כִּי-הָיָה יִשְׁאַג וַיִּתְרָדּוּ בָנִים מֵיָם:
ופירש רש"י **בְּאַרְצָהּ יִשְׁאַג**. עוד ישאג
להם [הקב"ה] כאריה שיצאו מן
הגלויות וילכו אחריו **כִּי-הָיָה יִשְׁאַג**
וכאומרם אני ולא מלאך, **וַיִּתְרָדּוּ בָנִים**
מֵיָם [כתרגומו] ויתכנשון גלוותא
ממערב. פירוש: ויתקבצו כל הגלויות
ממערב, ובאומרו **ממערב** יתכוון לומר
לאו דווקא ממערב, אלא מכל קצוות
תבל, **עַל יְדֵי הַשְׂכִּינָה** הקדושה
שעיקר מבואה הוא **מֵיָם**, כלומר
ממערב.

וכדאיתא בגמ' [בבא בתרא כה.].
שהמערב תדירא **בשכינה**, ופירש רש"י
שם: במערב היא שוכנת. וכדאריב"ל
בואו ונחזיק טובה לאבותינו שהודיעו
מקום תפלה דכתיב {נחמיה ט-י} **וַצַּבֵּא**
הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים וּפִירֵשׁ רִש"י שם:
לְאַבּוֹתֵינוּ. אנשי כנה"ג שאמרו מקרא
זה בספר עזרא. **וַצַּבֵּא הַשָּׁמַיִם**. השמש
והירח העומדים במזרח: **לְךָ מִשְׁתַּחֲוִיִּים**.
למערב.

לעומקו של מקרא וירא

מבשרי אחזה אלוך. ומשחדל הגילוי החל הלגלוג. לא ח"ו על יכולת הבורא יתברך אלא על החדלון שבקרבה.

וכן אתה מוצא בפרקי דר' אליעזר שלאחר מעשה העגל קבלו הנשים מתנה על אשר לא השתתפו במעשה העגל. קבלו מתנה את ראש חדש להיות לעולם יום טוב שלהן.

ולכאורה יש לשאול מה למתנת ראש חדש אצל עוון העגל. אלא שהמאמין בעגל ח"ו כמאמין בעולם קדמון **שאינו מתחדש** על ידי המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית. **והנשים** שִׁמְכֶשֶׁרן יחזו אלוך, לא נתנו לב להאמין לשטות העגל. ולכן קבלו את מתנת ההתחדשות שהיא ראש חדש המתחדש מדי חדש בחדשו כהתחדשות עדנת האשה.

ולפי הדברים הללו, יש להבין את ההבדל בין **אמונת אברהם ואמונת שרה**.

אמונת אברהם הגיעה לו מתוך שכלו שהתבונן בבריאה והבין השגחת השם בעולמו. **ואמונת שרה**, באה לה מן **ההרגש**, שחזתה מבשרה אלוך, והרגישה בכל ישותה את השכינה. וכן לקמן אמרה **גרש** האמה הזאת ואת

ואכן, פירש רש"י: למדת שאברהם האמין **ושמח**, ושרה לא האמינה **ולגלגה**. {יז,יז}.

ויש ליתן טעם מדוע **לגלגה**. והרי אברהם היה טפל לשרה בנביאות. ואת הנפש אשר עשו בחרן נאמר ששרה מגיירת את הנשים. ולשון **לגלוג** לכאורה רחוק מן הדעת.

ולעומקו של מקרא נראה לומר טעם בזה, מן הפסוקים עצמם: {יח,יא} **וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זָקֵנִים בָּאִים בְּיָמִים חֲדָל לְהָיוֹת לְשָׂרָה אֶרֶח פְּנָשִׁים:** {יב} **וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ** לאמר אֲחֵרִי בְלָתִי הָיְתָה-לִּי עֲדָנָה וְאֵלַי זָקֵן.

כי יש יתרון לאשה על האיש באמונה תמימה, של **מִבְּשָׂרִי אחזה** אלוך, מהאורח כנשים המתחדש מידי חדש בחדשו ע"י מחדש החדשים. וכאן אומר הכתוב **חֲדָל לְהָיוֹת לְשָׂרָה אֶרֶח פְּנָשִׁים:** **וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ**. על מה צחקה ולגלגה, לא ח"ו על דברי השכינה הק', אלא **בְּקִרְבָּהּ**, על עסקי **קִרְבָּהּ**.

ואונקלוס תרגם מעוהי. על עסקי מעיה. שכל זמן שבקרוב מעיה מתגלה ההתחדשות האלקית מתקיים בה

לעומקו של מקרא וירא

ושמא יש לומר שחשבה אך מקרה הוא, ולא שינוי סדרי בראשית. ולכן אמרה אחרי בלותי בדרך של תימה, **אֲחֵרֵי בְּלַתִּי הָיְתָה-לִּי עֶדְנָה?** אל תקרא **עֶדְנָה** אלא **עֶדְנָה**, והוא לשון **עד-הנה**. [קהלת ד,ב']. והיא כאומרת: אחרי בלותי **שהייתה לי עד הנה**, **הָיְתָה-לִּי עֶדְנָה** בתמיהה, ואולי **אין זאת העדנה הנרצית**, וגם אם כן, דייקה לומר היתה לי עדנה. **ומה עם אדוני**. וכל התמיהות הללו באו לה מריחוק ההתגלות שבבשרה שנים כה רבות. ומשגילתה למחרת כי אכן היתה לה **העדנה הנרצית**, כבר לא לגלגה, וזה שאמרה שרה: אכן, **אֲחֵרֵי בְּלַתִּי הָיְתָה-לִּי עֶדְנָה**. והתכוונה גם לעדנת הנביאות.

והיה זה למחרת, וכן מבואר מפירוש רש"י לקמן שהתגלה להם הקב"ה למחרת ואמר להם כעת חיה למועד שקבעתי לך אתמול.

ובזה ינתן טעם למה שנאמר {טו} **וַתִּכְחַשׂ שָׂרָה לֵאמֹר לֹא צִחָקְתִּי כִּי יִרְאֶה, כִּי לַמַּחֲרִית הִבִּינָה כִּי חֲזוּתָה מִבְּשֶׁרָה אֱלֹהִים, וְנִתְמַלְאָה בִּירְאָה, וְכֵן הִיְתָה יִרְאָה עַל אֲשֶׁר אֲתִמּוּל הִיְתָה לָהּ לַגְלוּג וְלוֹ לְרַגֵּעַ, וְתַפְשָׁה לְשׁוֹן אַחֲרוֹן וְלִכֵּן {טו} וַתִּכְחַשׂ לַמַּחֲרִית, שָׂרָה**

בנה, שהוא לשון **הרגש**, שהרגישה כי אינו טוב לבנה.

ולכן מצינים חז"ל שאברהם היה **טפל** לשרה **בנביאות**, כי **חכם אמנם עדיף מנביא**, שהנביא כל זמן שהשם מתגלה אליו הוא מתנבא. וכשאינו מתגלה אינו מתנבא. **וחכם** בשכלו יכול לדרוש את השם יום יום. לעומת זאת נבואתה של שרה היתה גדולה משלו, עד שאברהם היה טפל לה בנביאות.

ומכאן יובן ההבדל בין **וחייכת** אצל שרה ובין **וחדי** אצל אברהם. **עד שחדל** להיות לשרה אורח כנשים היתה ההתגלות עליה **מקִרְבָּה**, ומבשרה תחזה אלוך. **ומשחדל** להיות לשרה אורח כנשים, כבר לא חזתה מבשרה ומקִרְבָּה אלוך, לכן נוחה היתה לצחוק **בקִרְבָּה** צחוק של **וחייכת**, על עסקי קרבה שכבר אינם בהתגלות. ואברהם שמעולם לא פסקה ממנו ההתגלות השכלית, נוח היה לו לצחוק צחוק של **וחדי**.

אלא שלפי המובא ברש"י קשה: ויקח חמאה וגו'. ולחם לא הביא לפי שפרסה שרה נדה, **שחזר לה אורח כנשים אותו היום**, ונטמאת העיסה. ולפי זה תגדל הקושיה הרי **כן חזתה** ההתגלות מבשרה ומדוע **לגלגה**.

לעומקו של מקרא וירא

**נתאמת אצלה הבטחת הלידה עד
שראתה השינוי ועל זה הקפיד ה'.**

ובזה יוטעם מדוע חזר הקב"ה למחרת על הבטחתו: כהמשך פירוש אוה"ח הק': טעם שחזר לומר ההבטחה, **לבל יחשוב אברהם** כי לצד הקפדת ה' על שרה ישוב ה' מדבריו הטוב אשר דבר אליו, לזה אמר אליו כי הבטחתו ישמור כעת חיה וגו'. ולפירוש רש"י היה זה למחרת שכן אמר לו: [יד] **הִנֵּפֶלֶא מֵה' דָּבָר לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ כָּעַת חַיָּה וּלְשָׁרָה בֵּן**. ופירש רש"י: **למועד אשר קבעתי לך אתמול** אשוב אליך ולשרה בן.

ועוד יש לשאול, הרי הכתוב שינה מפני השלום ואמר שכך אמרה שרה ואני זקנתי במקום ואדוני זקן. ויש להבין מדוע אמרה שרה לא צחקתי. הרי יותר היה לה לטעון **לא אמרתי ואני זקנתי**, אלא כך אמרתי: ואדני זקן.

ולעומקו של מקרא יש לומר ששרה שנביאה היתה, הבינה שהשכינה שינתה למען השלום **ולא רצתה להמרות פי השכינה** ולסתור את דבריה. ולכן במקום לומר "לא זקנתי", העדיפה שרה לומר **"לא צחקתי"**. שהעדיפה

לאמר לא צחקתי כי יראה. ומדוע יראה, כי יראה מדוע **אתמול** לא האמינה עד שנוכחה למחרת לדעת כי אכן לעת בלותה היתה לה עדנה. והם הם הדברים שפירש רש"י **שלמחרת** אמר הקב"ה לאברהם למה זה צחקה שרה. ואולי אפשר לומר שכוונתו בזה שצחקה משמחה בלא לגלוג רק **לאחר שנוכחה** כי היתה לה עדנה.

וכך יהיה סדר דבריה: עתה לא צחקתי מלגלוג, כי יראה כיצד אתמול צחקה בלגלוג כי לא האמינה. ודבריה **אֲחֵרֵי בְלָתִי הָיְתָה-לִּי עֲדָנָה** שאמרה **אתמול** בתמיה היו בלגלוג, אבל עתה קבלו דבריה משמעות של שמחה ואמונה ולא בתמיה: **אֲחֵרֵי בְלָתִי הָיְתָה-לִּי עֲדָנָה !** והקפדת הקב"ה עליה היתה **שלא האמינה עד שראתה**.

וכן משמע מאוה"ח הק' : אכן הנכון הוא כי הקב"ה דקדק בדבריו טעם הקפדתו על שרה ולא על אברהם, ותמצא כי אברהם בעת הבשורה צחק מה שאין כן שרה לא צחקה בעת שנתבשרה אלא **בעת שראתה עדנה** כאומרו ותצחק שרה וגו' אחרי בלותי היתה לי עדנה הרי זה מגיד כי לא

לעומקו של מקרא וירא

ולעומקו של מקרא יש לומר שהוא לשון בְּלָתִי. שלא היתה בעולם עקרה גדולה ממנה, שלא היתה ראויה לילד כלל. ובלתי ה' לבדו, רק לו נתכנו עלילות לחולל נס כזה גדול, של אחרי בלותי, להיות לי עדנה, בלתי ה' לבדו.

ועוד יש ליתן טעם לאומר: **ותכחש עָרָה**. שהרי יש לשאול ממי **כחשה**. הרי הקב"ה לא פנה אליה אלא אל אברהם.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח יש לומר שותכחש אינו מוסב אלא על הצחוק, בהוראה של **להמעיט**. כמו פרה כחשה. ותכחש את צחוקה. שמיד עם צחוקה שלגלגה כדברי רש"י, מיד בראותה כי היתה לה עדנה, חזרה בה והמירה את הלגלוג בצחוק של שמחה למראה ההתגלות אשר בקרבה. וכנ"ל.

ותחת חזל צריך לקרוא חזר להיות לשרה אורח כנשים, שכן ד' וז' מתחלפות הן, והן מאותו מוצא הפה, וכן ל' ור' מתחלפות הן, [כרש"י שמות כח, כב: שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה] אל תקרי חזל אלא חזר. ומיד הכחישה והמעטיה

להיתפס בלשונה, מלסתור לשון השכינה. ובה ינתן טעם נוסף לכתוב "כי יראה". כי יראה לסתור פי השכינה הקדושה. וכך יהיה ערך הדברים: ותאמר לא צחקתי אע"פ שצחקה, כי יראה לומר לא זקנתי נגד מה שאמר הקב"ה, כי ידעה שה' שינה מפני השלום ולא תמרה את פיו.

ומעתה יש לשאול מדוע היתה עליה התביעה "לא כי צחקת" והרי ה' רואה ללבב, ששניהם שמחים בישועתו. אלא יש לומר כי משמע מדברי הקב"ה, משמעות כפולה: לא רק תוכחה, אלא גם הסכמה, וכדברי התרגום יונתן: לא תדחלון ארום בקושטא גחכת. אין לכם לחשוש, אברהם ושרה, כי נכון היה לצחוק ולגחך. שלרוב הגיחוך נראה גודל הנס.

ועוד יש ליתן טעם לאומרה אַחֲרֵי בְּלָתִי. מה הוא לשון בְּלָתִי. לפשוטו של מקרא הוא מלשון זקנה כתרגומו, וכן אפשר לומר כלשון בגד בלה שאינו ראוי ללבישה כן אין היא ראויה ללדת.

לעומקו של מקרא וירא

ואשר על כן תאמר שרה, אַחְרֵי
בְּלִתִּי הָיְתָה-לִּי עֶדְנָה, כִּי בְּלִתִּי ה' לבדו
לא היתה לי עדנה.

ועל דרך הצח, נמצא כאן כעין דו-
שיח בין שרה והקב"ה. שרה אומרת
היאך אוכל ללדת אם יש עלי כזה חרון
אף, שעד היום לא ילדתי. זה שאמרה
האף אֶמְנָם אֵלֶּד.

אומר לה הקב"ה. שלשה מלאכים
בצבאותי, והם משמות ע"ב הקדושים
שלי. אותם אני שולח להתגבר על האף
והעקרות. אחד שמו פהא, והוא האף
האמור בהיפוך אותיות. כדי שיתהפך
לטובה, והשני שמו אֵלֶּד, והשלישי
השם הק' אֲנִי, וכעין מה שמתפללים
בהושענות "אֲנִי והו הושיעה נא". זה
שעונה לה ה': הַאֵף אֶמְנָם אֵלֶּד ואֲנִי.
ומובא בשרשי השמות שהשם הק' אֵלֶּד
חקוק הוא בכסא הכבוד. ואשר על כן
תלד את יצחק שיוליד את יעקב
שתהיה דמותו חקוקה בכסא הכבוד.

ועוד, רמז רמז לה שיוולד לה בן צדיק
כאותם ל"ו צדיקים שבכל דור. שכן
השם הק' אֲנִי הוא השם הל"ו מתוך
ע"ב שמות.

את הצחוק, והמירה את הלגלוג
בשמחה.

ועוד יש לומר, שהכחישה את חומרת
לגלוגה ע"י יראתה. ולכן הפסוק מדייק
כִּי יִרְאָהּ. והקב"ה אמר לא, אין צורך
בהסבר כִּי יִרְאָהּ, אלא בפשטות עליך
לומר כי צחקת בלשון שמחה.

ועוד יש לומר שכאן הודיע הכתוב
מדוע מותר לשנות מפני השלום, שלא
להטיל אימה ויראה בבית. לכן נאמר
כִּי יִרְאָהּ, ותהיה הוראתו: כִּי יִרְאָהּ
להפך את השלום בבית.

~~~~~

וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לְמָה זֶה
צָחָקָה שָׂרָה לֵאמֹר הַאֵף אֶמְנָם אֵלֶּד
וְאֲנִי זָקֵנָתִי. (יח"ג)
האף, אֵלֶּד, וְאֲנִי,

על דרך הצח, הרמז והסוד,
האף, אֵלֶּד, וְאֲנִי, אלו הם ג' שמות
מע"ב השמות הק' היוצאים מן
הפסוקים ויסע ויבא ויט, המסוגלים
ליתן הריון לעקרות אשר בלתי ה'
לבדו לא יוכלו ללדת.

~~~~~

לעומקו של מקרא וירא

שמחת הבשורה בתוכחה, לכן חכה למחר כפירוש רש"י למועד אשר קבעתי לך אתמול.

או כלך לדרך זו, שהוכיחה מלשון הוכחה, **להוכיח ולאמת הדבר**, שכל מה שאמרו המלאכים **אתמול**, אמרו בשם שולחם, והרי הקב"ה בא **לאמת שליחותם**. לכן אמר כפירוש רש"י למועד אשר קבעתי לך אתמול. וכמו שמוכח ב"דעת זקנים": "למועד" גימטריא "בפסח". שבזה יהיה רמז לבנים ביציאתם ממצרים לכל דור ודור **שלא יפלא מה' דבר**. וכמאמר הנביא [עמוס ג, ז]: **כי לא יַעֲשֶׂה ה' אלקים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סֹדוֹ אֶל עַבְדּוֹ הַנְּבִיאִים**. ולכן התגלה ה' שנית **למחרת** אל אברהם ושרה [שהם בבחינת עבדיו הנביאים] כדי לעשות הדבר אשר הבטיח אתמול ביד מלאכיו. ותוכחתו היתה כדי להסיר הקפדתו ולקיים מאמרו.

~~~~~

תוכחת הקב"ה והבטחתו למחרת

עוד ינתן טעם לאומרו **למחרת**, לאחר שליחות המלאכים לסדום: **הִיפְלֵא מִיְהוָה דְּבַר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלָיָה כְּעַת תִּהְיֶה וּלְשָׁרָה בֵּן: [פסוק י"ד]. וכפירוש"י: לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלָיָה**. לאותו מועד המיוחד **שקבעתי לך אתמול**, [על ידי המלאך], למועד הזה בשנה האחרת. וכפרש"י פס' י' בפסח הבא. והעולה, איפוא, מפירוש רש"י [לאותו מועד המיוחד **שקבעתי לך אתמול**] שהתוכחה שנאמרה בפסוקים הנ"ל [יג'-טו'] נאמרו **למחרת** הסתלקות המלאכים לסדום.

ויש להבין מדוע היה צריך לחכות **למחרת** כדי להוכיחה.

ולעומקו של מקרא ועל דרך המוסר יש לומר, שהקב"ה חס על כבודה של שרה שלא להוכיחה **במעמד המלאכים** ושלא להכלימה בפניהם, באמרו [פס' יג'] **לְמָה זֶה צָחָקָה שָׂרָה** ואע"פ שאמר זאת לאברהם. ללמדנו עד כמה קשה התוכחה ואף כי תאמר בלשון שאלה ואף כי תאמר לאדם קרוב ולא בפניו של המוכח.

או כלך לדרך זו, שלא רצה לערבב

לעומקו של מקרא וירא

ויש לעיין בג' מכסים הללו.
א. המכסה דאברהם הוא מעטה
היראה, **יראת ה'**. וככתוב בהר ה'
יראה.

ב. פסות עינים שכתוב בשרה הוא
מעטה **האמונה**. **אמונת ה'**. כדכתיב
ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים
שָׂרָה (כא, ז'), והוא מלל האמונה,
המוציא אל הפעל את הרוח ממללא
אשר טבע בנו הקב"ה.

ג. נתתָם שכתוב ברבקה נתתָם הצעיף
נתתָם הוא מעטה **האהבה**, **אהבת**
ה'. כדכתיב (כה, כח') וַרְבֵּקָה אֶהְבֶּת
אֶת-יַעֲקֹב. ונקראת אהבתה ליעקב
אהבת ה' שהוא יושב באהלי תורה.

ואשר על כן נתן לנו הקב"ה רשות
דרך התורה הקדושה **להרים את**
המעטה ולגלות אפס קצהו של האור
הגנוז של **יראה אמונה ואהבת ה'**.

~~~~~

וה' אָמַר הַמְכֶסֶה אֹנִי מֵאַבְרָהָם
אֲשֶׁר אֹנִי עֹשֶׂה. (יח, יז)
הַמְכֶסֶה.

בְּשִׁמַּת לֵב, ג' כיסויים הם: הראשון:
הַמְכֶסֶה אֹנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֹנִי עֹשֶׂה.
השני: הנה הוא לך **פסות עינים** הנאמר
בשרה (בראשית כ, טז'). השלישי:
נתתָם הצעיף **נתתָם**, הנאמר **ברבקה**
(בראשית כד, סה').

וכל הכיסויים האלו הם **הַמְכֶסֶה עֲתִיק**,
הוא הקב"ה. שנאמר (ישעיהו כג, יח')
כִּי לִישָׁעִים לִפְנֵי ה' יִהְיֶה סִתְרָה לְאֶלֶל
לְשַׁבְּעָה וּלְמְכֶסֶה עֲתִיק. ודרשו
בזוה"ק (ויקרא ק"ה עמ' ב') דברים
שכסה הקב"ה הנקרא עתיק יומין, יש
מהם דברים שניתן רשות לגלותם ויש
מהם שלא ניתן לגלותם.

ויש ליתן טעם בלשון זאת. **הַמְכֶסֶה**.
ויש לומר, שבמקום שיש כיסוי,
הגילוי הוא גדול מאד, ואין לעמוד
באור הגילוי. וזה שאמר ישעיהו
לחזקיהו המלך (ברכות י'), בהדי פְּבִישָׁא
דְּרַחֲמָנָא למה לך. והם הדברים
המכוסים מאיתנו, ורק אם יהיה ניתן
לנו רשות נתבונן. **ולכן ניתנה לנו**
התורה הק' כדי **שדרכה** נוכל להתבונן
באור האלקי האינסופי.

לעומקו של מקרא וירא

וכשנאמר **וְאַבְרָהָם הִלָּךְ עִמָּם לְשַׁלְחָם**.
כוונתו בזה שרצה להפשיטם
משליחותם, או לפחות **לעכבם** כדי
שתהיה בידו האפשרות להתפלל לפני
משלחם להפוך מידת הרוגז לרחמים.
או כלך לדרך זו: שעל ידי שליחותם
רצה להפשיט את הקליפה מעל הקללה
ולגלות את תוך-תוכה שבגרעניתה
שהיא הברכה אשר לא יצאה אל
הפועל.

^^^

וַיָּפְנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה
וְאַבְרָהָם עֹדְגֵנוּ עִמָּד לִפְנֵי
ה'. (יח,כב')

במלאכים נאמר כאן **וַיֵּלְכוּ**. ובאברהם
נאמר כאן **עֹמֵד**. והרי היפכא מיבעי
ליה. שהרי המלאכים נקראים **עומדים**
והאדם נקרא **מהלך**. שנאמר (זכריה
ג,ז) **וְנִמְתִּי לָךְ מִהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים**
הָאֵלֶּה.

אלא יש לומר **ששליחותם זו עמידתם**
כי לא מלבם יעשו אלא מה שנצטוו.
ועמידתו של אברהם זו הליכתו כי
בעמדו בתפילה הולכת נשמתו לבקש
רחמים לפני השם. וכן פירוש הפסוק
ואברהם הולך עמם לשלחם. וכי הוא
המשלחם אלא הקב"ה הוא המשלחם.
אלא **שבתפילתו הוא מהלך עמם**

וַיָּקָמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל
פְּנֵי סְדֹם.

ברש"י: **וישקיפו** כל השקפה
שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון
קדש (דברים כו טו), שגדול כח
מתנות עניים שהופך מדת רגז
לרחמים.

ולעומקו של מקרא י"ל, שבזה
ירצה רש"י לרמוז שאנשי סדום לא
קיימו מתנות עניים, ולכן לא נהפכה
מידת הרגז לרחמים. אלא אדרבה, גדול
עוון עושק עניים שהופך מידת רחמים
לרוגז.

^^^

וְאַבְרָהָם הִלָּךְ עִמָּם לְשַׁלְחָם.
(יח,טז')

יש לשאול, מאחר ויודע אברהם כי
השקפתם על סדום היא לרעה, מה לו
לשלחם, והרי רוצה הוא במידת
הרחמים.

ועל דרך הצח, יש לומר שנקט הכתוב
לְשַׁלְחָם כדרך התרגום באומרו (ויקרא
א,ו') **וְהַפְּשִׁיט אֶת-הַעֲלָה וַיִּשְׁלַח יְיָ**
עֲלֵהָ.

לעומקו של מקרא וירא

לשם נ"ב הוא שם בעולם העשייה
כזה: יוד ה"ה ו"ו ה"ה וג'מטריה
שלו היא נ"ב. ואברהם בקש להושיעם
בעולם העשייה. אלא שהם קלקלו
בעשייה, ולא עלתה בקשתו.

ומכאן עבר אברהם לעולם היצירה.

שם מ"ה הקדוש, [יו"ד ה"א וא"ו ה"א],
ולכן בקש על ארבעים וחמישה
צדיקים. אלא שהם קלקלו גם בעולם
היצירה ולא עלתה בקשתו.

ולתקנם בעולם הבריאה והאצילות אין
מספיק צדיקים, שכן שם ה' בעולם
הבריאה עולה למנין ס"ג, ובעולם
האצילות עולה למנין ע"ב.

ולכן בקש רחמים על ארבעים
צדיקים בזכות מ' יום ומ' לילה
שעתיד משה להעתיר בתפילה על עוון
העגל, אלא שהם קלקלו גם בעבודה
זרה ולא עלתה בקשתו.

ואחרי כן בקש אברהם על שלשים
צדיקים בזכות שלשים יום של ימי
חדש אלול, שלפני ימי הדין, אלא שהם
קלקלו בדינים, ולא הועילה להם
בקשתו.

ומכאן בקש אברהם על עשרים
צדיקים בזכות עשרים דורות מאדם
ועד אברהם, והם קלקלו בכל אשר

להתפלל לפני הקב"ה לשנות הגזירה,
ולכן נאמר עמם. עם שליחותם. מיד
מה כתיב אחריו וה' אָמַר הַמִּכְסָּה אֲנִי
מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה.

^^^

וַיִּפְּנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים וַיֵּלְכוּ סְדֻמָּה
וְאַבְרָהָם עֹדְנוּ עֹמֵד לִפְנֵי ה'.
אברהם עמוד החסד. ז"ש ואברהם
עודנו עומד.

וסדום היא היפך החסד, שענשו לכל מי
שעושה חסד. ולכן סדום אין לה
עמידה אלא הפיכה.

^^^^

אֵלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ
הָעִיר הַאֵף תִּסְפֹּה וְלֹא-תִשָּׂא לְמָקוֹם
לְמַעַן חַמְשִׁים הַצְדִּיקִים אֲשֶׁר
בְּקִרְיָה: (יח, כד')

יש לתת את הדעת לכל אותם המספרים
שאמר אברהם מעבר לפשט המובא
ברש"י.

ועל דרך הרמז והסוד, חמישים יחד
עם קוב"ה ואברהם הרי נ"ב. ומרמז

לעומקו של מקרא וירא

ולכמה מלחמות ולכמה משפטים והכל ביום אחד.

וכאומרו: קל וחומר לך, מלך מלכי המלכים, שכל חֲלָלָה של מלכות שמים וארץ לך היא. ואין מי יאמר לך מה תעשה, ואין דרך אחרת מאשר להפוך את ערי הככר?!

ועוד על דרך הצח, חלל"ה בגימ' ע"ג. הם ע"ב שמות והקב"ה על גבן. ז"ש אברהם חלל"ה לך. והם פגמו בכל השמות הקדושים וחיללום ועשו חלל בעולם ונהפכו לחללים.

~~~~~

**הנה-נא הואלתי לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנָי
וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר (יח,כז)**

לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי.

בשימת לב, אֲנֹכִי מוטעם בטיפחא, והוא כעין הפס' קלה וכעין בפני עצמו, וידרש יחד עם שם אדנות שלפניו. **כביכול** אברהם פונה לשתי מידות של הקב"ה. אדנ'י, ואנכ'י. הראשונה דין והשניה רחמים בדין.

הנה-נא הואלתי

פירש רש"י הואלתי. רציתי, כמו

קלקלו הדורות, ולא עלתה להם בקשתו. **ואחרי כן** בקש עליהם על **עשרה מהם בזכות עשרת ימי תשובה**, והם קלקלו בכל כ"ד דברים המונעים את התשובה. ולא עלתה להם בקשתו.

~~~~~

חֲלָלָה לָךְ מַעֲשֵׂת | פְּדָבָר הַזֶּה.
(יח,כה).

יש לשאול כיצד יאמר כן כלפי הקב"ה, והרי נראה הדבר כעין דיבור קשה כלפי מעלה.

ובשימת לב יש להבחין כי חללה כתיב. בלי יו"ד. ואכן התכוון אברהם אבינו לְשַׁבַּח.

וכמובא במסכת שבת י"א, ואמר רבא בר מחסיא אמר רב חמא בר גוריא אמר רב אם יהיו כל הימים דיו, ואגמים קולמוסים, ושמים יריעות, וכל בני אדם לבלרין, אין מספיקים לכתוב **חֲלָלָה של רשות.**

וכוונתו למלך בשר ודם, שאין לידע תוקף הנהגתו על פרטי מדינתו ביום אחד, **וכפירוש רש"י שם**, שהוא צריך להיות לו לב לכמה מדינות למס הקצוב

לעומקו של מקרא וירא

עשרים הייתי פותח בבקשה על עשרים וכו'. וכשהגיע לעשרים (פסוק לא'), אמר הוֹאֵלִי לִשְׁוֹן רִיצוּי. וכאמרו, אני הוא שפִּתְחֵתִי בַּמַּסְפְּרִים, לכן אולי אֶרְצֶךָ בַּהֲמִשָּׁךְ בַּקִּשְׁתִּי עַל עֲשָׂרִים וכו'.

והשתא דאתית להכי, נימא בה מילתא גבי בְּאוֹר הַתּוֹרָה בָּאֵר הַיָּטֵב. וְלַעֲמֻקּוֹ שֶׁל מִקְרָא, יֵשׁ לִיתֵּן טַעַם מְדוּעַ רַש"י פִּירֵשׁ כֵּן לַעֲנִיִּין בָּאֵר מִשֶּׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת, הוֹאֵלִי לִשְׁוֹן הַתַּחֲחִיל. וְכִי בַּעֲרֻבוֹת מוֹאֵב הַתַּחֲחִיל? הָרִי בַּמַּעֲמָד הָרַי סִינֵי הַתַּחֲחִיל!

אלא מאי התחיל, כאברהם אבינו. כשם שאברהם התחיל עם המספר חמישים, לכן הוא יכול להמשיך גם עם שאר המספרים, ארבעים שלשים עשרים וכו'. כן גם בביאור התורה הק'. הוֹאֵלִי מִשֶּׁה בָּאֵר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת, הַהֲתַחֲחִלָּה שֶׁל מִשֶּׁה רַבֵּנוּ בְּבִיאוֹר הַתּוֹרָה נִתְּנָה פֶתַח וְתוֹנוּפָה לְכָל הַתַּלְמִידִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת לְבָאֵר וְלַהּוֹסִיף בַּתּוֹרָה לִקַּח וּפְלִפּוֹל וּדְרֹשׁ וּפִשְׁט וּרְמָז וְסוּד.

ויואל משה. ובחומש דברים על הפסוק הוֹאֵלִי מִשֶּׁה בָּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאֶמֶר (א,ה') פִּירֵשׁ רַש"י הוֹאֵלִי הַתַּחֲחִיל, כְּמוֹ בַּבְּרָאשִׁית יח, כז. הִנֵּה נָא הוֹאֵלִי.

ונראה כתרתי דסתר. כאן יאמר רציתי, וכאן יאמר התחלתי.

אך בעיון בפסוקים כאן נראה כי אין כאן סתירה כלל. שהרי המילה הוֹאֵלִי נכתבה פעמיים. פעם אחת בתחילת דבריו, כאשר התחיל לבקש על אנשי סדום הִנֵּה-נָא הוֹאֵלִי לְדַבֵּר אֶל-אֲדָמִי וְאֶנְכִי עִמָּךְ וְאֶמֶר (פסוק כז'), אם יהיו שם חמישים, ארבעים שלשים וכו', ופעם שניה באמצע דבריו, וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלִי לְדַבֵּר אֶל-אֲדָמִי אוֹלִי יִמְצְאוּן שָׁם עֲשָׂרִים (פסוק לא').

ומה שרש"י הביא כאן כראיה שהוֹאֵלִי הוא לשון התחלה הוא מה"הואלתי" הראשון בפסוק כז', וכביכול אומר אברהם להקב"ה, אל יִרְאֶה וִיכּוּחִי לִפְנֵיךְ כַּעֲזוֹת פָּנִים. שהרי יכול אני להתווכח על המספרים כי אני הוא שהתחלתי עם המספר חמישים. אילו הייתי יודע שיש רק

לעומקו של מקרא וירא

לשון שידברו, יתקיים בהם והגית בו יומם ולילה.

^^^

דרשת ויעל אלקים וילך ה'

נאמר בפרשתנו: **וַיֵּלֶךְ ה' פָּאֶשֶׁר
כְּלֵה לְדָבָר אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם
שָׁב לְמִקְמוֹ.** (יח, לג')

ובפרשת לך לך [יז כב] נאמר ויכל לדבר אתו ויעל אלקים מעל אברהם. ויש ליתן טעם על השינוי בלשון. מה בין וילך לויעל.

והנה בפרשת "לך לך" ב"ויעל" מצאנו שני לשונות ברש"י, לשון אחת דבר הכתוב בלשון נקיה והלשון השנית שהצדיקים הם מרכבה לשכינה.

ללשון ראשונה, אומר הגור-אריה על התורה שהיה צריך להיות כתוב מאת אברהם או מעם אברהם כי היה מתפלל אל מול השכינה, אלא שדבר הכתוב בלשון נקיה וכתב מעל.

והכל מכח התחלתו של משה רבנו. הוא ענין ההתחלה של "הנה נא הוולתי".

לכן הכתוב אומר הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הָזֹאת לְאֶמֶר. מאי לאמר. לאמר לישראל שבכל הדורות "כתבו לכם את השירה הזאת", "למדה את בני ישראל שימה בפיהם".

וכאומרו, כשם שאני מבאר אותה כן על כל תלמיד ותלמיד לבארה ולחדש בה חידושיו, ולהוסיף בה לקח ופלפול של פרד"ס. ואע"פ שהכל ידוע לי, כביכול כך אומר משה רבנו, על כל אחד ואחד החובה והזכות לחדש בה. ועל כן אמרו אפילו מה שתלמיד ותיק יאמר לפניו רבו נאמר כבר הלכה למשה מסיני. וכל החידושים של כל התלמידים שבכל הדורות הם מכח ההתחלה של משה רבנו.

ולכן נאמר הזאת. ופירש"י בשבעים לשון. שכן נאמר וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. שגם השבעים לשון היה בשביל בני ישראל. שבכל עת ובכל מצב וגם בזמן הגלות המר הזה יהיו באשר יהיו, וידברו בכל

לעומקו של מקרא וירא

וכאן נאמר וַיֵּלֶךְ ה', ואחרי שהלך ה' ממקום תפילתו, מה לו עוד להתפלל.

ויש לומר, שהמקום האמור כאן הוא **למקומו הרוחני**, ולדרגתו הרוחנית כבתחילה **ולא נפגם ממנו מאומה בעבור כביכול הויכוח** שנתוכח עם בורא עולם על הצלת סדום. ולכן נאמר שאברהם שב למקומו הראשון שהיה כבתחילה.

ועוד י"ל, מאי שב למקומו, שב למקומו של עולם, הוא הקב"ה שנאמר הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו.

שב אליו בכל לבו, ושב להתפלל לפניו, ולא להרפות מתפילתו.

ואם כן יש ליתן טעם מדוע בפרשתנו לא נאמר **"ויעל"** אלא **"וילך"**. ומדוע כאן לא דבר הכתוב כביכול **בלשון נקיה**.

ולעומקו של מקרא י"ל, שכך הם פני הדברים. מצאנו כאן שתי מידות של הקב"ה. מידת הדין ומידת הרחמים. מה שנאמר **בפרשת לך לך** היא מידת הדין אשר מגינה על אברהם כנגד כל הצרים אותו, ועל זה נאמר

ויש להבין לשון נקיה זאת, שהרי אמרו בבראשית רבה כשם שעל הקטן לבקש רשות מן הגדול ליפטר, כן על הגדול ליטול רשות מן הקטן. ואם כן הושווה נברא לבוראו, לכן נקטה התורה לשון נקיה לשון ויעל. שבלשון ויעל אין משמעות של ליפטר, ולכן אין צריך לבקש רשות ולכן נקרא הדבר שדבר הכתוב בלשון נקיה.

ובלשון השנייה דייקו במדרש רבה מהמילה **"מעל"**, שהאבות הן הן המרכבה לשכינה. וכבר הקשה בזה הרמב"ן על רש"י שפירש **הצדיקים** הם מרכבה לשכינה. וכאילו יש בזה שתי דיעות, **הצדיקים** או **האבות** הן הן המרכבה לשכינה. והגו"א על התורה כתב **פְּשָׁרָה שֶׁהָאֲבוֹת** הן הן המרכבה לשכינה, **ויש צדיקים** שהם גם מרכבה לשכינה. עד כאן בביאור הפסוק בפרשת לך לך.

ובפרשתנו נאמר וַיֵּלֶךְ ה' פְּאֶשֶׁר פָּלָה לְדָבָר אֶל-אַבְרָהָם וְאַבְרָהָם יָשָׁב לְמַקְוֵמוֹ.

ויש לשאול מה בא הכתוב לציין באומרו **וְאַבְרָהָם יָשָׁב לְמַקְוֵמוֹ**. שהרי מקומו הוא מקום הקבוע לתפילתו,

לעומקו של מקרא וירא

עד שלא מל היתה עמו מידת הדין, להגן עליו מכל המקטרגים, **ועתה משמל, עלתה מידת הדין,** ונשארה עמו **מידת הרחמים.** שתיקן עתה רמ"ח אבריו, ובזה שרתה עליו מידת הרחמים.

לכן צריך לשון נקיה שעלתה מידת הדין ומגינה עליו מלמעלה בזכות המילה.

יוצא איפוא, מכל מקום, שהשכינה במידת הדין מגינה עליו מלמעלה, וה' במידת הרחמים הולך עמו לכל מקום. וזו המציאות של אברהם אבינו אשר קורא בכל מקום בשם השם א-ל עולם, ומרגילו בפי הבריות. ולכן נאמר **בדברי אליעזר עבד אברהם שכך אמר לו אברהם (בראשית כד, מ') יהי' ה' אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו. לִפְנֵי דֵיּיקָא.** שכל מה שאברהם מתהלך בדרך ה' הוא מתהלך לפניו, ומקיים בזה שויתי ה' לנגדי תמיד, ועל ידי זה מוריד שפע רחמים בעולם. ולכן מידת הרחמים אתו, והוא כהולך לפניו.

~~~~~

ויעל **אלקים** מעל אברהם ואברהם הוא מרכבה לשכינה.

ומה שנאמר בפרשתנו וילך ה' [הוי"ה] הוא מידת הרחמים אשר תמיד תלך עם אברהם לכל מקום. ומה שכתוב וילך ה' סרסוהו ודורשהו. לא שהלך ה' מעם אברהם ועזבו חלילה. אלא **ואברהם שב למקומו וילך ה' אתו.**

וכן מצינו בתחילת פרשת לך לך על הפסוק "**וַיַּעֲתֶק מִשֵּׁם הַהֶרֶה**". שואל אוה"ח הק' והרי אברהם העתיק את עצמו והיה לו לכתוב **וַיַּעֲתֶק מִשֵּׁם הַהֶרֶה**, מה הוא **וַיַּעֲתֶק**, [כי וַיַּעֲתֶק הוא לשון הפעיל, שמעתיק את מישהו אחר כביכול], אלא שהעתיק את השכינה ממקום למקום **ובכל מקום שהלך ה' עמו והוא קורא בשם השם.**

כמו כן כאן, וילך ה' אתו, כאשר שב למקומו. ולכן אין צריך לבקש רשות כי אינו נפטר ממנו אלא הולך אתו, ולכן לא היה צריך לנקוט כאן בלשון נקיה.

ומה שלא נקט בפרשת לך לך וילך ה' ונפרש גם שם שהלך אתו ולא צריך בלשון נקיה, יש לומר שבפרשת לך לך

לעומקו של מקרא וירא

מה לחול.

^^^^

וַיִּקְרָאוּ אֶל לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אַיֵּה
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה
וְגו' (יט,ה')

יש לשאול מדוע ישתמשו אנשי סדום
בלשון המלאכים אֵיִה הָאֲנָשִׁים.

ושמא י"ל מאחר ויצא הקול כי
מלאכים המה, דברו אנשי סדום כנגדם
בעזות מצח ובזלזול. ושתיים רעות
עשו. א' שהחשיבו עצמם כמלאכים
לדבר בלשונם, הב' שזלזלו בלשון
המלאכים ולעגו איה האנשים.

^^^^

וַיֵּצֵא אֲלֵהֶם לוֹט הַפְּתִיחָה וְהַדֶּלֶת
סָגַר אַחֲרֵיוֹ: (יט,ו')

וְהַדֶּלֶת סָגַר אַחֲרָיו. שהחשיב עצמו
כמלאכים שנאמר בהם והוא אחריו.
והפתח אחריו.

^^^^

וַיֹּאמֶר הֲנֵה נָא אֲדֹנָי סוּרוּ נָא אֵל-
בֵּית עֲבָדְכֶם וְלִינֹו וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם
וְהִשְׁפַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם
וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי בְּרָחוּב נָלִין: (יט,ב')

צריך ליתן טעם מדוע בתחילה סרבו
המלאכים ללוט, ואמרו לא כי ברחוב
נלין. ואילו אצל אברהם אמרו מיד כן
תעשה כאשר דברת.

וי"ל שלא כהרי מידת אברהם מידת
לוט. שאצל אברהם כל מקום אשר הוא
גר שם, מקבל המקום את השפעתו.
ואצל לוט הוא מקבל השפעת המקום
של סדום. אצל אברהם מה הוא אומר
אל נא תעבור מעל עבדך. ואצל לוט מה
הוא אומר וְהִשְׁפַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם
לְדַרְכְּכֶם, והוא פגם גדול במידת הכנסת
אורחים להגביל את האורח לזמן קצוב.
ולכן לא קבלו ממנו המלאכים, שאין
הם מקבלים הוראות מבשר ודם, אלא
בדרגת אברהם או יעקב, שהם מרכבה
לשכינה.

או כלך לדרך זו,

שאמרו לו לא כי ברחוב נלין אע"פ
שאליו היו פניהם מועדות, כדי שיפציר
בהם וירבו זכויותיו, ויהיה להצלתו על

לעומקו של מקרא וירא

עוד י"ל: **הִנֵּה נָא לִי**. מהרהורי לבו דבר: **לִי**. שהיה להוט אחרי עריות והאכילוהו מהן. כדאמר רב נחמן, (במדרש תנחומא) מִנֵּין שָׁכַל מִי שֶׁהוּא לִהְיוֹת אֶחָד בּוֹלְמוֹס שֶׁל עֲבָרָה סוֹף מְאַכִּילִין אוֹתוֹ מִבְּשָׂרוֹ, מְלוֹט.

^^^

כִּי עַל כֵּן בָּאוּ בְּצֵל קִרְתִּי. (יט,ח'). וכאומרו, **כִּי עַל כֵּן** סובבה כך ההשגחה העליונה שנשלחו אלי כדי לנסות אתכם אם לא תעשו להם דבר. ולא שהיה אמון על דרך ההשגחה, אלא קבל מביתו של אברהם, והיה כמשיח לפי תומו.

^^^

הִנֵּה נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת

מובא בזוהר הק' פרשת וירא - דף קיא ע"א: רבי אבא אָמַר מֵאֵי דְּכְתִיב, (משלי ל) לַעֲלוֹקָה שְׁתֵּי בָנוֹת הֵב הֵב. אֵלוּ שְׁתֵּי בָנוֹת לוֹט דְּאָמְרוּ, שֶׁהִיא נֶפֶשׁ הַמֵּתְאַוֶּה, וְנֶפֶשׁ הַמְּשִׁתְּמָקֶת בְּגוֹף הָרוֹדֶקֶת אֶחָד יֵצֵר הָרַע לְעוֹלָם. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּתִיב

הִנֵּה-נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ אִישׁ אוֹצִיאָהּ-נָא אֶתְהֶן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן פְּטוּב בְּעֵינֵיכֶם רִק לְאִנָּשִׁים הָאֵל אֶל-תַּעֲשׂוּ דְבָר כִּי-עַל-כֵּן בָּאוּ בְּצֵל קִרְתִּי: (יט,ח').
הִנֵּה-נָא לִי.

יש ליתן טעם בלשון **הִנֵּה נָא לִי**. ושמא **יש** לומר ככתוב (ויקרא יח, יז): **שְׂאֵרָה הִנֵּה זִמָּה הוּא**. וכוונת הפסוק דרך זנות. [הרמב"ן]. ולכן קרי היא וכתוב **הוּא**. כשם שהיא עוברת כן הוא עובר. וכך גם אצל לוט. שעבר על זימת בנותיו, למרות שלא רצו בהן, כי אצל אומות העולם הקב"ה מצרף מחשבת עבירה למעשה. ולכן האכילוהו מבשרו.

ועל דרך הסוד, נא לי. בגימ' צ"א. הוא השם הק' סא"ל. משמות ע"ב הק' היוצאים מפסוקים ויסע ויבא ויט, והוא הנפרע מהעוברים על **"אחרים"** ["אלהים אחרים"] ועל **"זונים"** ["אשר אתם זונים אחריהם"], ואשר על כן יש לכוון בשם זה בקריאת שמע במילים אלו.

לעומקו של מקרא וירא

שהוא נואף, מותר לבזותו בגימ"ל ושי"ן.

ומהו בג' ושי"ן: פירש רש"י: [נוטריקון, ראשי תיבות]: בר גירתא נשמה סך'ה, כלומר: בן הנואפת שמה מקולקל. כך הוא בתשובות הגאונים שמותר לבזות גם את אמו שילדתו. ורבתי מפרשים גיופא לשייטא לשייטא. [נואף שוטה משתטה]. וזה שאמרו לו גש הלאה. שביזוהו בגימ"ל ושי"ן.

ועל דרך הצח ביזוהו בג' וש' גם באמרם הקאךד פא לגור ונשפט שפוט. גם מעמיד עצמו כחשוב, וגם שמועותיו שנואות. וזה הוא גש הקאך. שביזוהו בג' וש'.

^^^

{י} וישלחו האנשים את-גדמ וביאו את-לוט אליהם הביתה ואת-הדלת סגרו: {יא} ואת-האנשים אשר-פתח הבית הפו בסנורים מקטן ועד-גדול וילאו למצא הפתח:

הכא בלוט כי ירא לשכת בצוער, וכתיב התם לעלוקה שתי בנות הב. יר"א בגימטריא הוא עלוק"ה.

ובביאור המדרש יאמר, כי זה דרכו של יצר הרע לומר הב הב, ואינו שבע לעולם. כן אמר לוט הנה נא לי שתי בנות. שאינו יכול להשביע את יצרו לעולם עד שיאכילוהו מבשרו.

^^^

ויאמרו | גש-הלואה ויאמרו הקאךד פא-לגור ונשפט שפוט עתה נרע לך מהם ונפצרו באיש בלוט מאד ויגשו לשפר הדלת (יט,ט')

גש-הלואה. יש ליתן טעם לאומרם גש-הלואה. שנראה כתרתי דסתרי. גש כוונתו התקרב, הלואה כוונתו התרחק.

ולעומקו של מקרא ירמוז הכתוב לדברי רב אשי במסכת מגילה [כה:]: אמר רב אשי האי מאן דסנאי שומעניה שרי ליה לבזוייה בגימל ושין. ופירש"י שם: דסני שומעניה. שיוצאות עליו שמועות רעות ושנואות

לעומקו של מקרא וירא

היא הדל"ת של המילה סדם. ולהשאיר רק את האותיות ס"ם. הוא כח הרע והטומאה שבעולם. ובאותו ס"ם היכו בהם המלאכים שנאמר ויכום בסנורים. שהוא שילוב של "נורי" ו"סם", אש וסם המות. [נור בארמית אש].

לכן צריך גם אש וגפרית לשורפה כליל. אש כנגד אש אוכלה הוא. וגפרית כחושבנא של תרי"ג פ"ו. שכן אותיות וגפרית. פ"ו הרי זה גימטרי' אלה"ם, מידת הדין. שנגלתה עליהם מידת הדין על שעברו כל התרי"ג. ואע"פ שאין הם מצווים, קנאה התורה קנאתה על מה שכן מצווים.

ובזה היא תהיה למשל לעם ה' אשר כן מצווים, שלא יקרה לארצם כסדום ועמורה.

^^^

נִילָאוּ לְמִצַּת הַפֶּתַח.

על דרך הצח, הכה אותם בספירת הפֶּתַח המנוקדת בקמץ וכן מנוקד שם שמים בברכת המינים: יְהוָה. וההסבר בזה הוא, שהם בקשו לפגום בכתר ולכן הקב"ה מופיע עליהם

יש להבין ענין הדלת שרצו לשבור והמלאכים סגרוה, וכן ענין הסנורים.

על דרך הרמז, ולעומקו של מקרא, ובהקדים יש לומר שחסד וסדם יש להם אותיות משותפות. סד. ובחסד ח פתוחה מלמטה, ובסדם ם סתומה. חסד – סדם.

ואשר על כן יובן, שאנשי סדום סתמו את רצפת ה- ח את שפע החסד היורד לעולמות, וע"י כך הפכו את האות ח לאות ם. וזו מלחמתו של אברהם היתה לפתוח את הסתום, ולהוריד שפע החסד לעולם. והם סתמו והפכו למסד, וְהִפְּכוּ האותיות להיות סדם.

ולכן התיקון הוא להפוך את סדם. וזה שאמר אברהם הנה נ"א הואלתי. הואלתי לשון רצון והתחלה. הנה נא רציתי לפתוח את הסתום. והם סתמו הפתוח, ולכן נהפכו מן המס"ד.

ואנשי סדם סתמו את ה"ח", על ידי החטא, ולא הסתפקו בכך, אלא לאחר שסתמו את ה"ח" רצו גם לשבור את הדלת.

לעומקו של מקרא וירא

ויש לעיין מה היא ההאצה הזאת, ומדוע דוקא נקשרה לשחר.

ויש לומר, בשלשה אופנים. האחד **מצד המלאכים**, שהם אומרים שירה עם שחר, ולכן האיצו. והשני **מצד העיר** הגיע זמנה ונמלאה סאתה. והשלישי **מצד לוט** והרי זו **השעה שאברהם אבינו עומד בתפילה** כנאמר וישכם אברהם בבקר. וכל הצלתו של לוט היא **בזכות אברהם**. וסימנך על דרך הצח: **שח"ר**

ש - שירה, שירת המלאכים

ח - חלף זמנה של העיר

ר - אברהם

הרי שחברו כולם יחדיו להאיץ עם שחר. וזה שנאמר **בְּחִמְלַת ה' עָלָיו**. כאן רמזה התורה לכך שינצל בזכות אברהם. **שבחמלת ה'** תרגם אונקלוס **כְּרַחֵם ה'**. **רחם** אותיות **רמ"ח**. שעתה הושלם אברהם **ברמ"ח** איבריו לאחר המילה, וכן עולה שמו אברה"ם גימטרי' **רח"ם**.

^^^

במידת הכתר מידה כנגד מידה, ושוברם בניקוד הכתר **הוא ניקוד הקמץ**. **והם** בקשו את **הַפֶּתַח**, הוא ניקוד **הַפֶּתַח**, שהוא **ניקוד החכמה**, כי חכמנים היו, אך לא עלתה להם חכמתם כי הופיע עליהם השם בניקוד הקמץ שהוא ניקוד הכתר. זה שכתוב **וַיֵּלֶא לְמִצָּא הַפֶּתַח**. ובשימת לב, **הַפֶּתַח** כתוב גם בקמץ וגם בפתח. ובשניהם הוכו. את הפתח, את פתחי החכמה לא מצאו, ובמידת הכתר, היא הקמץ - במידה זו הוכו.

ועל דרך הסוד, מובא בספרים הקדושים שזה הפסוק מסוגל לשמירה, כאשר נכתב בראשי תיבותיו:

והאפה הבמוג ולה

וְאֶת-הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-בְּפֶתַח הַבַּיִת

הַכֹּהֲנִים בְּסִנְיָתָם מִקֶּשֶׁן וְעַד-הַגָּדוֹל

וַיֵּלֶא לְמִצָּא הַפֶּתַח:

^^^

וכמו השחר עליה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאות פן תספה בעוון העיר. (יט,טו).

וַיֵּאֲצִיזוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט

לעומקו של מקרא וירא

אחרים. ועוד, נאמר באשתו **וַתִּבְטַח** **אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו**, מאי מאחוריו, מאחריה היה לו לומר. ומדוע הפכה לנציב מלח, הרי לא צוּתָה לכאורה, וגם הביטה מאחוריו ולא מאחוריה.

ולעומקו של מקרא על דרך צחות הלשון יש לומר שהמלאך אמר ללוט **בלשון כפולה** המשתמעת גם לאשתו: **אַל-תִּבְטַח אַחֲרָיָהּ**. אתה **אַל-תִּבְטַח אַחֲרָיָהּ**, והיא גם היא **אַל-תִּבְטַח אַחֲרָיָהּ**. כי המלה **תִּבְטַח** סובלת נוכח ונסתר גם יחד. והיא עברה על הציווי **וַתִּבְטַח אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו**.

ומעתה יש לברר שני דברים. מדוע שלא יביטו מאחוריו של לוט, ומדוע ענשה הוא "נציב מלח".

לפשוטו של מקרא, פירש"י אתה הרשעת עמהם, (נ) ובזכות אברהם אתה (ס) ניצול, אינך כדאי לראות בפורענותם ואתה ניצול. וכוונתו בזה שלכן אי אתה רשאי להביט מאחריך, כי מה שאתה ניצול כביכול על ידי דרגת המלאכים לא בזכותך אלא בזכות אברהם, ואם תסתכל במפלת הרשעים שהרשעת כמוהם, תאבד זכות זאת של אברהם. ואשתך לא ניצלת בזכות

וַתִּבְטַח אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתִּהְיֶינָה נָצִיב מֶלֶח. (יט,כו').

ועד מתי תהיה כך לנציב מלח - **מובא בתרגום ירושלמי** עד זמן דתיית **תַּחְתָּה דְּיַחֲוֹן מִתְּנָא**. עד זמן שיגיע עת התחיה, כשיחיו המתים.

ודבר פלא הוא מה לאשת לוט ולתחיית המתים. אלא יש לומר **לא שתקום** אז לתחיה, אלא אדרבה, שבתחיית המתים היא תפורר כלא היתה. ויהיה בזה **נס בתוך נס**. שהרי ברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שלא יתקלקל לעולם. אבל כאן תתפורר מהיותה נציב מלח, כדי לפרסם **ענין השכר ועונש בתחיית המתים**. וכמו שפירשו בה שהיתה לנציב מלח בעבור שמנעה מלח מן האורחים.

ועוד בעניין

וַתִּבְטַח אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתִּהְיֶינָה נָצִיב מֶלֶח.

תימה, הרי לוט הוא זה שנצטווה לא להביט אחוריו, ולא אשתו. שנאמר **וַיִּהְיֶינָה כְּהוֹצִיָאָם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר [המלאך ללוט] הִמָּלֵט עַל-נַפְשְׁךָ אַל-תִּבְטַח אַחֲרָיָהּ וגו'** (יט,יז). ולו צוה המלאך את שניהם היה לו לומר אל **תביטו**

לעומקו של מקרא וירא

והפכה **לנציב מלח**. כי מלח אין בו חיות, וכך תהיה דומם עד תחיית המתים, אז תתפורר ותיעלם כליל מן העולם. וגם המלח שהיתה לא יתקיים, כי מה שנאמר ברית במלח, במלח של מצווה, ולא במלח של עבירה. ולכן לא תתקיים אפילו במלחה.

^^^

**וַיֹּאמֶר אֱלֹדֵי הַגֵּה נְשָׂאֲתִי פָּנֶיךָ גַם
לְדַבֵּר הִנֵּה לְבַלְתִּי הֶפְכִּי אֶת-הָעִיר
אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: (יט, כא)**

ו**תימה** שישמע המלאך בקול לוט מה שלא שמע כביכול בקול אברהם.

ו**לעומקו של מקרא** יֹאמֶר שְׂאֵלוֹ הֵם דְּבַר הַקֶּב"ה ל**אברהם** בעודו מתפלל, והמלאך מדבר כביכול ללוט, אך מתכוין ל**אברהם**. וכאומרו ל**אברהם** וַיֹּאמֶר אֱלֹדֵי [ל**אברהם**] הִנֵּה נְשָׂאֲתִי פָּנֶיךָ גַם לְדַבֵּר הִנֵּה לְבַלְתִּי הֶפְכִּי אֶת-הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ.

וכן נמצא במסכת ברכות פרק ה**רואה**, נד עמ' ב הרואה אשתו של לוט [שהפכה נציב מלח] מברך עליה ברוך דין האמת ועל לוט ברוך זוכר את

אברהם אלא בזכותך, לכן גם היא אסורה להסתכל מאחריך.

וה**נראה** להוסיף ולומר לעומקו של **מקרא**, על פי מה שהתבאר בתחילת הפרשה ש"אין גב למלאכים". ומכל צד יִיראו פניהם. ובבואם להציל את לוט, היו צריכים להעלותו לפי שעה מדרגת השפלות הבהמית לדרגתם שלהם, כדי שלא תשלוט בו מדת הדין. ואשר על כן ציווהו לא להביט מאחוריו, לפי שנאמר במלאכים "לא יסבו בְּלִבָּתָם". כמובא בנבואת יחזקאל (י"א) בתיאור המלאכים, וכפירוש רש"י שם: אם רוצים ללכת לאיזה רוח שירצו אין צריכים להסב פניהם שהרי יש להם פנים לכל צד. ואם יביט מאחוריו לא יוכלו להצילו. ושאר בני משפחתו יגררו עמו. לכן הציווי גם עליהם לא להביט מאחוריו. ולא מאחוריהם. לכן נאמר באשת לוט וַתִּבָּט אֲשֶׁתּוֹ מֵאֲחֶירָיו וַתִּהְיֶי נְצִיב מֶלֶח.

ובהיות מי מהם מביט מאחוריו, לא יכלל לפי שעה בדרגתם שנאמר בהם "נציבים עליו". לכן הפכה מ**נציב** ל**נציב**. נציב דומם שאין בו חיים. לא בעולם הזה ולא לעולם הבא. ובהיותה חוטאת במלח, שלא הגישה מלח לאורחים כפירוש רש"י, לקתה במלח

לעומקו של מקרא וירא

ועל מה נענשו, על שני דברים שכביכול חטאו בהם. **הא'** שתלו בכוחם ואמרו משחיתים **אנחנו**. **והב'** שגילו בטרם עת את סתריו של הקב"ה ותכניותיו להפוך את סדום. [וכן הוא בתרגום יונתן בן עוזיאל תחילת ויצא].
ועל כן הוזקקו אח"כ לומר **שאינ הדבר ברשותן** שנאמר "מהר המלט שמה, כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה". ובהעיר ובשים לב שחזרו על המילה **שמה** שתי פעמים אולי רמז יש כאן שמ"ה נוטריקון, שמאמר ה' הוא.

ויש לשאול על מה ולמה יענשו. והרי מילתא דעבידי לגילויי הוא, אלא שגילו זאת זמן קצר לפני שיצא אל הפועל.

ואשר על כן יש לומר שנענשו על חילול ה' שיצא מזה. שנאמר **ויהי כמצחק לפני חתניו**. והנה משה רבנו שינה לומר כחצות ולא בחצות שמא יטעו איצגניני פרעה ויאמר משה בדאי הוא, ואף לרגע קטון עד שיגיע חצות, כי מכל מקום חילול ה' הוא כך לומר על משה רבנו. ק"ו כאן שאמרו **על הקב"ה**, שנאמר **ויהי כמצחק בעיני חתניו**. שבדבריהם גרמו לחתניו וללוקחי בנותיו לצחוק על תכניותיו של

הצדיקים, ופירש"י שם שזכר את אברהם [העומד באותה שעה ומתפלל].
והוינן בה, מדוע יברך על כל פנים דין האמת על אשת לוט, ומה בשורה רעה יש בה.

ויש לומר שברכת דין האמת על אשת לוט לא מצד בשורה רעה היא, אלא מצד **שבת** לקב"ה, שדן אותה ללא משוא פנים, ולפי **שורת הדין**, ולפי **האמת** של מדה כנגד מדה, על פי מה שמגיע לה על **שזלזלה בהכנסת אורחים**, והוא כזלזול בקב"ה שהוא המשלח את האורחים, ולכן דן בה דין אמת, ולזה מברכים עליה הדין האמת.

~~~~~

"חטא" המלאכים

{יג} **כי-משחתים אנחנו את-המקום הזה כי-גדלה צעקתם את-פני ה' וישלחנו ה' לשחתה:**

מובא בדעת זקנים מבעלי התוספות שעל כך נענשו המלאכים להיות מחוץ למחיצה קל"ח שנים עד חלום יעקב שנאמר בו והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים. וכן הוא בתרגום יונתן בן עוזיאל תחילת ויצא.

לעומקו של מקרא וירא

ועוד בענין חטא המלאכים יש לעיין כיצד זה יחטאו המלאכים, הרי אין להם יצר הרע, שנאמר באברהם סעדו לבכם ולא נאמר לבבכם. וי"ל דחטא דהכא אין פירושו עבירה, אלא פירושו החטאה מן המטרה. לא לקיים בשלימות שליחות המקום ב"ה.

וכן תמצא ברש"י על הפסוק הַשָּׁמַיִם מִפְּנֵי וְשָׁמַע בְּקוֹלוֹ אֶל תַּמָּר בִּוּי כִּי לֹא יֵשָׁא לְפִשְׁעָכֶם כִּי שָׁמִי בְּקִרְבּוֹ. ופירש"י שהוא מן הכת **שאינם חוטאים**, לכן לא ישא לפשעכם, שאינו מלומד בכך.

ומכאן אתה למד שיש כת שכן חוטאים. והכוונה מחטיאים את המטרה, שאינם מקיימים בדקדוק רב מצנת השם. והקב"ה מדקדק עמם כחוט השערה. ועל זה נאמר וסביבם נשערה מאד.

וכן פירש אזה"ח הק' [לעיל פס' יב'] והמלאכים יענשו על השוגג ועל שנוי כל שהוא.

~~~~~

וַיִּתְמַהֲמָה | וַיַּחֲזִקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ
וּבְיַד-אִשְׁתּוֹ וּבְיַד שְׁתֵּי בָנָתָיו
בְּחִמְלַת ה' עָלָיו וַיִּצְאָהוּ וַיַּנְחֵהוּ
מִחוּץ לָעִיר. (יט,טז)

הקב"ה. על כן נענשו קל"ח שנה מן המחיצה. והוא מידה כנגד מידה. לקחי אותיות קל"ח. וכן חתניו לקחי בנותיו ר"ת קל"ח.

ולעומקו של מקרא, כך הוא החשבון של קל"ח שנים: מיום הפיכת סדום עד הולדת יעקב 61 שנה. שנא' ויצחק בן ששים בלדת אותם, והפיכת סדום שנה לפני הולדת יצחק. בן 63 שנה היה יעקב כשנתברך ויצא לחרן, ועוד 14 שנה הוטמן בביהמ"ד של שם ועבר וכשחלם החלום היה בן 77. 77 ועוד 61 הרי קל"ח.

ובא הכתוב ללמד, עד כמה מציאותי היה חלום יעקב, ולא כדרך החולמים בעלמא ורואים חזיונות שוא. שהרי יעקב חולם שמלאכים עולים ויורדים. ומי הם המלאכים העולים בסולם יעקב, הם המלאכים שנשלחו להפוך את סדום **ונדחו ממחיצתם קל"ח שנה**, ועתה נשלמה תקופת הנידוי וחזרו לשמש במרום והם עולים בסולם של חלום יעקב. והרי החלום אינו כמשל אלא כמציאות רוחנית עליונה ונשגבה.

וכן פירש אזה"ח הק' שכל מקום שנאמר בחלום והנה, כגון הכא שכתוב והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, הרי הוא חלום זך וצהיר כיום בהיר.

לעומקו של מקרא וירא

אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים
את אברהם וישלח את לוט מתוך
ההפיכה.

ועוד יש לשאול, רשעים בחייהם
קרויים מתים וכיצד מעידה התורה על
לוט שאומר לְהַחֲיוֹת אֶת-נַפְשִׁי.

ולעומקו של מקרא ייאמר כי כוונתו
בזה להחיות נפשו גם של דוד המלך
שעתיד לצאת מרות המואביה שיצאה
ממואב שיצא מלוט. ועל דרך הצח יהיו
דברי ר' יוחנן "זוכר את הצדיקים"
מכוונים גם לדוד המלך, שלמענו ניצל
לוט בתפילתו של אברהם.

ואשר על כן יש לומר כי מה שנאמר
על ידי המלאך: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִשְׁאַתִּי
פָּנָיִךְ גַּם לְדָבָר הַזֶּה לְבִלְתִּי הִפְכִּי אֶת-
הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ, לֹא לָלוֹט נֹאמַר אֱלֹהִים
לְאַבְרָהָם נֹאמַר הָעוֹמֵד עִתָּהּ בַּתְּפִלָּה:
וַיֹּאמֶר [הַמֶּלֶאךָ] אֵלָיו [אַל אַבְרָהָם]
הִנֵּה נִשְׁאַתִּי פָּנָיִךְ גַּם לְדָבָר הַזֶּה לְבִלְתִּי
הִפְכִּי אֶת-הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ
[בתפילתך].

~~~~~

לָכֵה נִשְׁקָה אֶת-אַבְיָנוּ יִינוּ וְנִשְׁכָּה
עִמּוֹ וְנִתְּנָה מֵאַבְיָנוּ זָרַע (יט, לב')
וְנִשְׁקִינָה אֶת-אַבְיָנוּ יִינוּ בְּלִילָה הָיָה
[וגו' פסוק לג'].

וַיִּתְּמָהּ. פירש"י כדי להציל את
ממונו.

ועל דרך הרמז והצח, ידויק במילה
עצמה, ויתמהמה. פעמיים מה. מה מה.
כאומרו: מה לי הכא מה לי התם. מה לי
בביתי מה לי אתי.

~~~~~

הִנֵּה-נָא מֵצָא עֲבָדְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ
וּמִגְדֹּל חֶסֶדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי
לְהַחֲיוֹת אֶת-נַפְשִׁי [יט, יט']

על דרך המוסר, נמצא כאן תוכחה
מסותרת עד כמה לא ידע אדם החסדים
אשר אדם עושה עמו ולא דווקא
בזכותו. לוט אומר: הִנֵּה-נָא מֵצָא
עֲבָדְךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וּמִגְדֹּל חֶסֶדְךָ
אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי, ואינו יודע כי
באותה השעה עומד אברהם ומתפלל
והקב"ה עושה חסד עם אברהם. לא
עם לוט. ולוט אומר אֲשֶׁר עָשִׂיתָ
עִמָּדִי, ורוח הקדש משיבה ואומרת
אשר עשית עם מי שעומד עמדי
בתפילה והוא אברהם. וכן אמרו חז"ל
[ברכות נד:] ועל לוט אומר ברוך זוכר
את הצדיקים א"ר יוחנן אפילו בשעת
כעסו של הקב"ה זוכר את הצדיקים
שנאמר {בראשית יט-כט} ויהי בשחת

לעומקו של מקרא וירא

לקב"ה, שהקב"ה הוא שזימן להם יין במערה, כנ"ל.

ובשימת לב, בדרך הלשון, יש כאן קושי לשוני. שאמרה הבכירה לצעירה: **לכה נשקה**.

שהיתה צריכה לומר לאחותה: **לכי נשקה** או **נלכה נשקה**, להתאים ללשון רבים **נשקה**. ומדוע אמרה **לכה נשקה**, שהוא לכאורה לשון זכר.

ולא תאמר שהעיזה פניה עד כדי לבקש מהקב"ה בעצמו לומר לו **לכה נשקה**, אפילו למאן דאמר ש'לשם מצוה נתכוונה.

ולכן, לעומקו של מקרא ועל דרך הסוד, יש לומר שאמרה הבכירה **לכה נשקה** את-אבינו ג'ן, **למלאך** שהתלווה לפמליתו של גבריאל בעת הפיכת סדום, ושמו: "כלה" בעת הדין, ובהיפוך אותיות נקרא גם "לכה", בעת הרחמים. ובקשה ממנו להמציא להם יין. וכפי שמוזכר בפרשת וישב באמור יעקב ליוסף "לכה ואשלחך אליהם". ששלח עמו את מלאך הרחמים הנקרא "לכה".

ולעומקו של מקרא יש לומר כפרש"י [פסוק לג']: **ותשקין וגו'.** יין נזדמן להם במערה, להוציא מהן שני אומות.

והוא על פי מדרש רבה: ונְסָה מַאֲבִינוּ בּוֹ, אֵין פְּתִיב פֶּאן אֱלָא ונְסָה מַאֲבִינוּ זָרַע, אוֹתוֹ זָרַע נְשָׁהוּא פֶּא מְמָקוֹם אַחֵר, [והכוונה מבוזז ורות], וְאֵי זֶה זֶה מְלַךְ הַמַּשִּׁיחִים.

וממשיך המדרש רבה: מִנֵּין הָיָה לָהֶם יֵין בְּמַעְרָה, אֱלָא מִמָּה נְשָׁהִין מְרַבָּה לָהֶם הָיוּ מִתְבִּיאִין אוֹתוֹ בְּמַעְרוֹת.

אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בַּר סִימּוֹן נַעֲשֶׂה לָהֶם מַעֲיִן דּוֹגְמָא שֶׁל עוֹלָם הָבָא, הָיָה מָה דְאַתָּה אָמַר וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִטְפּוּ הַהָרִים עָסִיס.

ומכאן או מכאן, או שהיה יין מוחבא במערה, או על ידי נס שנטפו ההרים עסיס של יין, נזדמן להם יין על ידי הקב"ה כדי להביא לידי לידת דוד מרות המואביה, ודייקו כך השפתי חכמים מהכתוב **ותשקין את-אבינו ג'ן בלילה הוא**, ולא נאמר **בלילה ההוא**. כשהכוונה **הוא**

לעומקו של מקרא וירא

**וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָדוֹל בַּיּוֹם
הַהוּא אֶת-יִצְחָק (כא, ח').**

**מובא במדרש רבה: אמר ר' לוי לא
נדנדה עריסה אלא בבית אברהם
אבינו. וצריך ביאור.**

ופתרונו מרישא דענינא, שעוג מלך
הבשן היה שם וכל גדולי העולם היו
שם וכולם קנטרוהו לעוג בדברים על
שאמר שאין שרה יולדת והנה בן
לשרה. פתח ואמר שאצבע אחת קטנה
שלו יכולה למעך את יצחק. יצתה בת
קול מן השמים ואמר לו הקב"ה,
שעתיד הוא להינתן ביד משה מצאצאי
יצחק.

על זה אמר ר' לוי, שלא נדנדה
עריסה וכו', וכוונתו **לעריסה של עוג
מלך הבשן** שבה היה משתבח, ככתוב
בסוף סדר "דברים", **הנה ערשו ערש
ברזל** וכו'. ובתרגום יונתן הנה ערשו
ערש ברזל **בארכיון** ברבת עמון,
וכונתו בזה שכל העולם יבוא ויראה את
עריסת הברזל של עוג כבר בהיותו
תינוק.

ולא נדנדה כלומר **נתערעה
ונתקעקה עריסתו** אלא בבית

והוא מע"ב שמות היוצאים מד'
הפסוקים של ויסע ויבא ויט בפרשת
שלח י"ד, יט-כא'.

ובהיות המלאך "כלה" גם מלאך
הרחמים "לכה", כנ"ל, מהר המלאך
לעשות דבר ה' כפי שמובא בשפתי
חכמים בדברי רש"י הנ"ל, שהקב"ה
אמר להביא להם יין להוציא מהן
שתי אומות, ומאחת מהן תצא רות
שממנה יצא דוד מלכא משיחא.

~~~~~

**ותמר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו
למועד אשר-דבר אתו אֱלֹהִים:
ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים
שרה פי-ילדתי בן לזקניו: (כא, ב'ז')**

יש ליתן טעם מדוע נאמר לזקניו
לזקניו שני פעמים.

ושמא י"ל פעם אחת פרסמו הכתוב
לשם נס. ופעם אחת פרסמתו שרה.
וכל כך למה, לכפר על מה שכביכול
צחקה ואמרה **ואדוני זקן**. על כן אמרה
עתה לשבח. לזקניו. דייקא נמי שלא
אמרה לזקני אלא לזקניו.

~~~~~

לעומקו של מקרא וירא

את העולם בשחוק וחדוה של קדושה. והוא ניתן דווקא למי שעתיד להיות נושא עול הגבורה בעולם, וכן מרמז השם יצחק בבנין קל עתיד, **שבנקל** יוכל לגבור על ידי שמחה בעבודת ה', על כל הדינים והרעות שיש בעולם.

^^^

על אודת בנו

**נִירַע הַדָּבָר מֵאֵד בְּעֵינֵי אֲבִרְהָם עַל
אֹדֶת בְּנוֹ (כא, יא')**

ויש לעיין מי הוא בנו האמור בפסוק. על דרך הפשט פירש רש"י שבנו האמור כאן הוא **ישמעאל**. ובדמשק אליעזר כתב שהכוונה **לבנו של ישמעאל**. כי ישמעאל ראה בבית אברהם דרך השם ותמיד יוכל לחזור בתשובה. אבל בנו מה יהא עליו.

ולעומקו של מקרא יש לומר שכוונתו בכך גם **ליצחק**. שהיה רע בעיני אברהם מה ששמע שניסה ישמעאל לפגוע **ביצחק עולה תמימה**.

ופשט המלה אודת, פירש ר"א אבן עזרא כמו **על דבר**. ואם כן יש ליתן

אברהם, שאז נאמר לו לעיני כולם שיימסר בידי משה, מצאצאי יצחק.

^^^

**וַתֵּרָא שָׂרָה אֶת בֶּן הָגֵר הַמִּצְרִית אֲשֶׁר
יָלְדָה לְאַבְרָהָם מִצְחָק. (כא, ח')**

פירש רש"י: מצחק. לשון עבודה זרה, כמו שנאמר (שמות לב ו) ויקומו לצחק. דבר אחר לשון **גלוי עריות**, כמה דתימא (להלן לט יז) לצחק בי. דבר אחר לשון **רציחה** כמו (ש"ב ב יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וג':

ולפי לשונות אלו תימה כיצד נקרא יצחק בשם זה שיש בו ג' לשונות של עבירות, ועוד הוסיף הרמב"ן שגם לשון ליגלוג יש בזה.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהשם יצחק קרוי **על שם העתיד**. יצחק. ולכן הוא תיקון לכל עבירות שבעולם. כי בעלי העבירות לא יחשבו על העתיד כי כל חפצם למלאות מבוקשם **בהווה**. ועוד שמצחק הוא לא רק לשון הווה אלא גם לשון חזק ובנין כבד [פיעל], אשר משבר כל כוונה טובה שיש בשרש הזה. ואילו יצחק בנוסף ללשון עתיד הוא גם בנין קל שתפקידו לְבַשֵּׁם

לעומקו של מקרא וירא

לכן נאמר בלשון שבח עם ו' בתחילה:
על אֹדֶת בְּנוֹ.

הרחבה בעניין אֹדֶת אֹדֶת

בשימת לב במסורה נמצאו שלש
פעמים אֹדֶת [עם ו' בתחילה] ושבע
פעמים אֹדֶת [עם ו' בסוף]. וכאמור
לעומקו של מקרא, ההסבר בזה
כאשר המילה באה עם ו' בתחילה ולא
בסוף כגון: אֹדֶת, הכוונה שיש כאן
ענין של הודאה ושבח על חלק הטוב.
והוא מלשון אודה י-ה.

וכל מקום שהמילה אֹדֶת באה עם ו'
חסר בתחילה ורק עם ו' מלא בסוף
המילה, יש כאן חסרון בהודאה
ושבת. והוא מלשון דוי וצער. כמו
אשה דוה. ככתוב נדת דותה. וזה יורה
ע"י האות "ו" בסוף המילה אֹדֶת.

הג' אֹדֶת [עם ו' בתחילה] הם:
א. על אֹדֶת בְּנוֹ [בראשית כא, יא]
ב. על אֹדֶת יִשְׁרָאֵל [שמות יח, ח]
ג. אֶל-אֹדֶת הָרָעָה [שמואל (ב) יג,
טז]

ובכל השלשה ניתנה הודי'ה על
החלק הטוב. ויבוארו אחת לאחת:

טעם מדוע נקט הפסוק ואמר אֹדֶת,
ומה בא להשמיע לנו בזה. וכן מדוע
לעתים יאמר הכתוב אֹדֶת כאשר ו'
ראשונה מלא ו' אחרונה חסר, ומדוע
לעתים יאמר הכתוב אֹדֶת כאשר ו'
ראשונה חסר ו' אחרונה מלא.

ולעומקו של מקרא, נראה לומר
ההסבר בזה:

כאשר המילה באה עם ו' בתחילה ולא
בסוף כגון: אֹדֶת, הכוונה שיש כאן
ענין של הודאה ושבח על חלק הטוב.
והוא מלשון אודה י-ה.

וכל מקום שהמילה אֹדֶת באה עם ו'
חסר בתחילה ורק עם ו' מלא בסוף
המילה, יש כאן חסרון בהודאה
ושבת. והוא מלשון דוי וצער. כמו
אשה דוה. ככתוב נדת דותה. וזה יורה
ע"י האות "ו" בסוף המילה אֹדֶת.

וכן בענינינו, נאמר וַיִּרְע הַדָּבָר מְאֹד
בְּעֵינֵי אַבְרָהָם עַל אֹדֶת בְּנוֹ. אע"פ
שנאמר וַיִּרְע בעיני אברהם, נתן שבח
והודיה לה' אשר מנחתו בדרך אמת.

ועוד שנתן שבח והודיה לה' על שלא
הספיק ישמעאל לקלקל את יצחק.

לעומקו של מקרא וירא

כדת וכדין ובזה לשלחני מלפניך. וזה שאמרה **אל-אודת** שלא תמנע ממני מלהודות **על הטובה** אשר עשית עמדי. ומבואר איפוא, שגם הוא מלשון אודה י-ה.

עד כאן ג' אודת של שבח.

ועוד מצינו במסורה ז' אדוֹת [עם ו' בסוף] **המורים על חסרון מה בצד ההודי'ה** והם:

- א. **על-אדוֹת בְּאֵר הַמַּיִם** [בראשית כא כה']
- ב. **על-אדוֹת הַבָּאֵר** [בראשית כו לב']
- ג. **על-אדוֹת הָאִשָּׁה** [במדבר יב א']
- ד. **על אדוֹת הָאֲשָׁכּוּל** [במדבר יג כד']
- ה. **על אדוֹתֵי וְעַל אדוֹתֶיהָ** [יהושע יד, ו-יג]
- ו. **על אדוֹת מִדְּבָר** [שופטים וז']
- ז. **על כָּל אדוֹת אֲשֶׁר נֶאֱכָה מִשְׁבָּח יִשְׂרָאֵל** [ירמיהו ג, ח']

ויבוארו אחת לאחת:

א. וְהוֹכַח אֲבָרְהָם אֶת-אַבְרָמָלֶךְ **על-אדוֹת בְּאֵר הַמַּיִם** אֲשֶׁר גָּזְלוּ עִבְדֵי אַבְרָמָלֶךְ [בראשית כא כה'] כמבואר בפרשתנו וירא, שבבואו להודות על הברית שעומדים לכרות ביניהם, **בחר אברהם להחסיר משמחת הברית כביכול על ידי תוכחתו לאבימלך.**

א. **על אדוֹת בְּנוֹ** [בראשית כא, יא'] כנ"ל נתן אברהם שבח והודיה לה' **על שלא הספיק ישמעאל לקלקל את יצחק.**

ב. **על אדוֹת יִשְׂרָאֵל** [שמות יח, ח'] ויספר מֹשֶׁה לְחֹתְנֵוֹ אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְפָרְעֹה וּלְמִצְרַיִם **עַל אדוֹת יִשְׂרָאֵל** אֶת כָּל-הַתְּלָאֹת אֲשֶׁר מִצָּאתָם בְּדֶרֶךְ וַיֵּצְאֻם יְהוָה. **שעם כָּל-הַתְּלָאֹת אֲשֶׁר מִצָּאתָם בְּדֶרֶךְ, הוֹדָה מֹשֶׁה לַהֲקַב"ה עַל הַחֲלֹק הַטוֹב** וכפי שמסיים הפסוק **וַיֵּצְאֻם יְהוָה.**

ג. **אל-אדוֹת הָרָעָה** [שמואל (ב) יג, טז'] בענין אמנון ותמר: **וַתֹּאמֶר לוֹ אֵל-אדוֹת הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת מֵאֲחֶרֶת אֲשֶׁר-עָשִׂיתָ עִמִּי לְשַׁלְּחֵנִי וְלֹא אָכָה לְשִׁמְעֹן לָהּ. ומה היא הרעה, שישלחנה. לכן כתוב **אל-אדוֹת בֶּאלֶף**, כאומרה: אל תשלחני מלפניך, **ואל נא תמנע ממני מלהודות על אשר לקחתני.****

ומה היא ההודי'ה בזה, כי היתה בת יפת תאר ולא היתה שיכת למלכות, גם לא נחשבה לאחות אמנון וגם לא לאחות אבשלום. ועל ידי הליקוחין של אמנון, **היא יכולה להודות** שנכנסה למשפחת המלוכה. רק אמרה אל תעשה הנבלה הזאת בישראל לעשות בי ליקוחין **שלא**

לעומקו של מקרא וירא

ג. ותדבר מרים ואהרן במשה על-
אדות האשה הפשית אשר לקח כי-
אשה פשית לקח: [במדבר יב א']

פירש רש"י [בשם הספרי ותנחומא]:
ותדבר מרים ואהרן במשה וגו', ומה
מרים, שלא נתכונה לגנותו, כן
נענשה, קל וחמר למספר בגנותו של
חברו.

על אדות האשה הפשית מגיד שהכל
מודים בפניה, כשם שהכל מודים
בשחרותו של כושי. כושית [עם
ו'] בגימטריא יפת מראה.
עכ"ל.

ועל פי פירושו יובן מדוע נאמר על
אדות האשה הפשית אדות עם ו'
בסופה של המלה.

שמרים לא רק שלא נתכונה לגנותו
של משה ולגנותה של צפורה אשתו,
אלא אף הודתה ונתנה שבח והודיה על
יפיה של צפורה. באומרה האשה
הפשית וגו', אלא משום שהיה זה
מלווה בגנותו של משה, לא נאמר בזה
על אדות עם ו' בתחילתה של המלה,
אלא על אדות. עם ו' בסופה של
המלה, המורה על חיסרון בהודיה.

ד. למקום ההוא קרא גסל אשכול על
אדות האשכול אשר-קרתו משם בגי

ב. ויהי | ביום ההוא ויבאו עבדי יצחק
ויגדו לו על-אדות הבאר אשר חפרו
ויאמרו לו מצאנו מים: [בראשית כו
לב']

ומבואר שם [פרשת תולדות]
בלעומקו של מקרא כי משהגיעו
לבאר שבע חפרו את הבאר ומיד
מצאו מים, כי היתה הברכה עם יצחק.
אך לא הספיקו לומר ליצחק שמצאו
מים, עד אשר הגיעה הכבודה של
אבימלך ואנשיו, ועתה הקשו מלספר,
שהמתינו לראות מה ירצה אבימלך.
ולאחר שראו כי באו לכרות עמו ברית
על אשר הפסיקה אצלם הברכה,
וברכו את יצחק באמרם אַתָּה עַתָּה
בְּרוּךְ הַשֵּׁם, המתינו עד שיחזרו
כבודת אבימלך למקומם, שלא יאמרו
שמברכתם שאמרו לו אתה עתה ברוך
השם התמלאה הבאר מים.

לכן רק אחרי שהלכו לדרכם הגידו
ליצחק על אדות הבאר אשר חפרו
והודו ושבחו ואמרו לו מצאנו מים.
אלא שההודיה היתה באיחור כנ"ל,
לכן נכתב בה אדות, להורות על
החיסרון בהודאה, שלא הודו מיד אלא
לאחר זמן.

לעומקו של מקרא וירא

ופירש רש"י נִבְּרִיאָתוֹ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר
בָּא שָׁמָּה – תְּבָרִיךְ תַּנְתֵּן לוֹ. וכן הזכירו
כי משה נשבע לו על הדבר הזה.

ופירש מצודת דוד, לפי שבא לשאול
את חברון, חשש פן ישיב יהושע לאמר
הלא זקנת ותש כחך, ואיך תכבוש את
חברון, לזה אמר: [י-יג]

וְעַתָּה הִנֵּה אֲנֹכִי הַיּוֹם בֶּן חֲמִשׁ וּשְׁמוֹנִים
שָׁנָה: עוֹדֵנִי הַיּוֹם חֲזָק כְּאִשֶּׁר בָּיּוֹם
שִׁלַּח אוֹתִי מֹשֶׁה כִּכְחִי אֲזִי וּכְכְחִי עֲתָה
לִמְלַחְמָה וְלִצְאָת וּלְבֹא: וְעַתָּה תִּנֶּה לִּי
אֶת הָהָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בַּיּוֹם
הַהוּא כִּי אָתָּה שְׂמַעְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי
עָנִקִים שָׁם וְעָרִים גְּדוֹלוֹת בְּצִרּוֹת אוֹלִי
יְהוָה אוֹתִי וְהוֹרָשְׁתִּים כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר
יְהוָה: וַיִּבְרַכְהוּ יְהוֹשֻׁעַ וַיִּתֵּן אֶת חֶבְרֹון
לְכָלֵב בֶּן יִפְתָּה לְנַחֲלָה:

ומעתה נתבאר הדבר מדוע אמר כלב
ליהושע על אדומי ועל אדומיך, [עם
ו' בסוף התיבות] שיש בזה הוד'ה
גדולה לה' אך עם צד של חיסרון. כי
נמצא החיסרון כפול. מצד כָּלֵב שהיה
צריך לבקש על נפשו בדבר שהבטיחו
ה' ונשבע לו משה רבינו. ומצד יהושע
שנסתפק אם יכול לכבוש את חברון
בימי זקנותו, ולא נתן לו מיד את
חברון, עד שנזקק כָּלֵב לבקש על

יִשְׂרָאֵל [במדבר יג כד]
ושם מבואר כי אמנם כרתו אשכול
ענבים כדי להראות שבח הארץ של
וַיִּשְׁאַלְהוּ בְּמוֹט בְּשָׁנִים, אך בשבח
זה היה חיסרון בצידו, כפי שאמרו
וְזֶה-פְּרִיָּהּ: אֶפְסֹס כִּי-עָזוּ הָעָם (יג,
כז'כח'). וכאומרם כל שבח ארץ ישראל
ופירותיה אינו בערך והוא כאפס לעומת
חוזקו של העם היושב בה. ומשום
שהחסירו בשבח הארץ ופירותיה,
נאמר בפסוק על אֲדוֹת הָאֲשָׁכּוֹל
כשהאות ו' בסוף התיבה ומורה על דוי
וחיסרון שבח ובהוד'ה.

ה. וכן מצינו בדברי כָּלֵב ליהושע אחרי
כניסתם לארץ: [יהושע יד, ו'-
יג'] וַיִּגְשׁוּ בְנֵי יְהוּדָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָל
וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּלֵב בֶּן יִפְתָּה הַקִּנְזִי
[ליהושע] אָתָּה יָדַעְתָּ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר
דִּבֶּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים עַל
אֲדוֹמִי וְעַל אֲדוֹמִיךָ בְּקִדְשׁ בְּרִנֵּעַ:
הזכירו בזה שהיו שניהם מן התרים את
הארץ, וה' הבטיחו ליתן לו את חברון:
[במדבר יד, כד'] וְעַבְדִּי כָלֵב עָקַב הָיִתָּה
רוֹם אַחֲרַת עַמּוֹ וַיִּמָּלֵא אֶחָדִי נִבְּרִיאָתוֹ
אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-בָּא שָׁמָּה וַיִּרְעוּ
יִוְרָשְׁנָה.

לעומקו של מקרא וירא

ומשעה שהחלו לחטוא הביא עליהם הקב"ה את מדין. ובטרם זעקו אל ה' היה עליהם תחילה להודות על העבר. והם לא עשו כן, אלא זעקו על העתיד מבלי להודות על העבר של ארבעים שנה אשר שקטה הארץ. ואשר על כן נאמר בהם אדות, עם ו' בסוף התיבה שיש בזה מן החיסרון של הודיה על העבר כראוי.

ז. וכן בנבואת ירמיהו [ג,ח'] נאָראַ פֿי על פֿל אַדוֹת אָשֶׁר נֶאֱפָה מִשְׁבָּה יִשְׂרָאֵל שְׁלֶחְתִּיהָ וְאָמַן אֶת סֵפֶר פְּרִי־תִמְיָה אֶלֶיהָ וגו'.

ומפרש המלבי"ם: מה ששלחתיה היה מסיבת שנאפה, וכו' כי סיבת השילוחין היה בעבור שנאפה. עכ"ל.

ויש לומר כי כוונתו בזה ששילחה הקב"ה מעל פניו לא משום שמאס בה ח"ו, אלא כעונש על שסטתה מן הדרך. וזה כדרך האב שמייסר את בתו כדי שתשוב אליו מאהבה. והיתה צריכה ליתן שבח והודיה לה' על כך. ולא רק שלא עשתה כן, אלא עוד לימדה את יהודה אחותה לבגוד גם היא בדרך ה'.

הדבר. והיינו שאמר לו על אדוּתִי ועל אדוּתִיךָ.

ו. וכן בימי גדעון, [שופטים ו,ז'] בָּהִי כִי זָעְקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה על אדוֹת מִדִּין.

ויש ליתן את הדעת מה חיסרון היה בזעקת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה', שנאמר בה אדוֹת מִדִּין בדרך של דוי וחיסרון, ולא נאמר בהם אדוֹת בדרך של שבח כעין אודה י-ה. והרי שבח גדול הוא לבני ישראל לזעוק אל ה'. והגם שזעקתם עמדה להם לטובה ונשלח אליהם גדעון להושיעם.

אלא כדרך שפירש רש"י [על פי מדרש תהלים יח,ו'] בתחילת הפרק: וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָרַע עד כאן נאמר 'ויוסיפו', שהיה נצבר חטא על חטא, אבל בשירה זו [שירת דבורה] נמחל להם כל אשר עשו, ועכשיו מתחילין לחטוא. עכ"ל.

כלומר שעד עתה התקיים בהם הפסוק בסוף שירת דבורה [פרק ה פסוק לא] כִּן יֵאבְדוּ כָּל אוֹיְבֵיהָ יְהוָה וְאֶהְיֶי כִצְאֹת הַשָּׁמַשׁ בְּגִבְרָתוֹ וַתִּשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה.

לעומקו של מקרא וירא

בלשון דוי על כל אדוּת אַשר נאָפּה
מִשְׁבֶּה יִשְׂרָאֵל.

ועל דרך המוסר והאמונה יאמר,
שהאות ו' בתחילה, תורה על קשר
וחיבור עם הקב"ה, להיות מחובר
וקשור להקב"ה מיד על כל הטובה
אשר משפיע על ברואיו, וכשהיא בסוף
המילה יורה על חסרון בעניין
ההתחברות וההתקשרות לאלתר.

ויסוד ההודאה והשבח והתודה להודות
מיד ללא חיסרון, ואשר על כן קרבן
תודה נאכל ליום ולילה אחד בלבד,
שלא תידחה התודה ויהיה בזה חיסרון,
אלא תתקיים מיד.

ועל דרך הצח יאמר כדברי דוד המלך
ע"ה, [תהלים קיח, יט'] פתחורלי
שְׁעָרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־אֲכֹם אוֹדָה יְהוָה:
שְׁכָל המקדים להודות נפתחים לו שערי
צדק לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

ועל דרך הסוד, הג' אודת, ושבע
האדוּת יחד הן כנגד עשר ספירות
הקדושות של השתלשלות ההו"ה
ושבהן הקב"ה מנהיג את עולמו.
כשהמלה אודות תורה על יחס של
שאיפה מטרה ותכלית לקראת, וג'

ואשר על כן נאמר בה אדוּת [עם ו'
בסוף התיבה] להורות על חיסרון שלא
הודתה על אהבת הקב"ה אליה גם בעת
משובתה. שאם היתה עושה כן, לא
היתה יהודה לומדת ממנה, אלא דביקה
אף היא באהבת ה' ית'.

וזה שפירש רש"י על הפסוק [ירמיהו ג,
יא'] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵי צִדְקָה נִפְשָׁה
מִשְׁבֶּה יִשְׂרָאֵל נקתה ופטרה עצמה מן
הדין שלא היה לה ממי ללמוד. ומפרש
מצודת דוד צדקה נפשי וכו'. ר"ל עם
כי ישראל חטא ראשונה הנה יהודה
הכבידה כ"כ בפשעה עד שלמולה
נחשבת ישראל לצדקת :

ואשר על כן היה לה להודות להקב"ה
גם על כך, שעדיין נחשבת צדיקה
לעומת יהודה, ומשלא עשתה כן, היה
בזה חיסרון גדול, ולכן נאמר בה על כל
אדוּת אַשר נאָפּה מִשְׁבֶּה יִשְׂרָאֵל.

ולעומקו של מקרא יש לומר שעל כן
נקראת מִשְׁבֶּה יִשְׂרָאֵל, על שם [ירמיהו
לא, כא'] הַבַּת הַשְׁוֹבֶבֶה וכאומרו:
שובי הַבַּת הַשְׁוֹבֶבֶה, ותני תודה
לבוראך המצפה לשובך. ובהאריך הזמן
ולא אמרה אודה י-ה, קראה הכתוב

לעומקו של מקרא וירא

**וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם אַל יִרֶע
בְּעֵינֶיךָ עַל הַנֶּעַר וְעַל אִמָּתְךָ כָּל
אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלָיךָ שְׂרָה שְׁמַע
בְּקוֹלָהּ כִּי בְיָצָחָק יִקְרָא לָהּ זֶרַע:
(כא, יא')**

שְׁמַע בְּקוֹלָהּ. ברש"י: בקול רוח הקדש שבה. ולכן נכתב קֹלָה חסר וו. לומר שאין זה קולה אלא קול רוח הקדש אשר בה. ועוד שלא אמר בקול שרה אלא בקֹלָה. כאילו כתוב בקול ה'. לכן אמרה **גרש**. [ולא שְׁלַח וכו']. ששרש נבואתה הוא **ברגש**. וזו היא מידתה ועבודתה דרך **הרגש** האלקי. ואברהם דרך **השכל** וההתבוננות. לכן באברהם נאמר וירע הדבר מאד בעיני אברהם. בעיני השכל וההתבוננות. ועל זה נאמר שמע בקלה. ששכלך השמעי, ישמע בקול נבואתה הרגשי.

^^^

וַתֵּלֶךְ וַתָּשֶׁב לְהָא מִן־הַרְחֵק כַּמִּשְׁתָּוִי קִשְׁתָּ (כא, טז). שכל מציאותם של הגר וישמעאל היו בכח הזרוע. לכן הכל היה נמדד אצלם על פי אמות מידה של **קשת וחץ**. וגם לשונה של הגר נשלחה אל שרה כחץ, ותקל גבירתה בעיניה. וכן העידה עליה התורה שישבה **כמשתוי** קשת. כמו שהיתה רגילה **להטיח** דברים כלפי

האודת, הן כנגד כתר חכמה ובינה, [וכן כנגד חכמה בינה ודעת] השואפות להשתלשל כלפי מטה אל מדת המלכות, וז' **האודות** הן כנגד שבע הספירות השואפות כלפי מעלה, ונקראות זעיר אנפין, שיש בהן חיסרון האור העליון ושואפות לגלותו גם בדרגות הנמוכות ביותר, והאות ו' שבהן היא כנגד ו' היסוד ו- ו' והתפארת המתחברות זו כנגד זו, הו' **שבאודות** עם הו' **שבאודת**, כשהאות א' היא כנגד אצילות וכתר עליון המחוברים עם חכמה עילאה, והאות ת' שבאודות היא כנגד המלכות שבתחתיות ארץ, והאות ד' שבתווך היא כנגד ד' שבאדנות, וכנגד ד' אותיות הו"ה שדרכן משתלשלות ספירות ההשגחה האלקית, לקשר ולחבר כל העולמות. ועיקר העבודה בעולם המעשה היא לקרב את הו' הרחוקה שביסוד, אל הו' הקרובה שבאצילות, להיות המשכן אחד. משכן הנשמה שבאדם עם משכן השכינה הק' בעליונים, לגלות את השיר והשבח לחי העולמים. והיא הנקראת בפי חז"ל [סוכה נא:]: **אֲדֹנָיָא דִּימָא** פירוש גלי הים, הם כתלי בית המקדש הנראים כגלי הים, יתגלה ויבנה בב"א.

^^^

לעומקו של מקרא וירא

**פֶּחָסֶד אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי
וְעַם-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-גָּרְתָּה בָּהּ.**

ואברהם לא יפנה עורף לחסד, כי זו היא מידתו. ועולם חסד יבנה. **ויאמר אברהם אנכי אשבע:** מיד מה כתיב ביה, (פסוק כה) **והוכח אברהם את-אבימלך על-אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך וגו'.**

כאן לימד אברהם לימוד גדול **בתורת החסד.** שמידת החסד אין פירושה להיות כנוע וכעלה נידף. אלא גם התוכחה **להעמיד הדברים על אמיתותם** היא גם **ממידת החסד** של העולם.

ועוד, לאחר שבועתו מה הוא אומר, **פי חפצתי את-הבאר הזאת.** שגם זה **ממידת החסד** לעמוד על המגיע לו. שמידת החסד אין פירושה לוותר על המגיע לו. **שעולם חסד יבנה,** הרי הוא מתפרש **לשני הכיוונים.** אחד שהעולם נברא על חסד. **והשני שעולם בנוי** הרי הוא **כלי לקבל את החסד.**

ולעומקו של מקרא יש לומר כי הנהגה זו למד אברהם מהקב"ה, כדלעיל, כאשר בא לאמת הבשורה המשמחת על פקידת שרה, ובאותה

שרה. וגם לשונו של ישמעאל נשלח כחץ בויכוח עם יצחק על הירושה וגם נסיונו להתגבר על יצחק היה ע"י החץ. **ולעומתו יצחק,** חיציו מכוונים בתפילה. ויצא יצחק לשוח בשדה. ולכן אותיות יצחק יש בהן **צח** שהוא היפוך **מ-חץ.** שתפילתו **צחה** עולה **כחץ.** וכן ק של שמו מעיד על **קשתו** שהיא התפילה, שהיא לשם שמים, וממנו למד בנו יעקב לומר **בתרבי ובקשתי** (בראשית מח, כב) וכהתרגום: בצלותי ובבעותי. בתפילתי ובקשתי.

~~~~~

**ועתה השבעה לי באלהים הנה
אם-תשקור לי ולגִיני ולנכדי פֶּחָסֶד
אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי
וְעַם-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-גָּרְתָּה בָּהּ:**
(כא, כג')

נראה לומר סמיכות הפרשיות, שראה אבימלך כי שלח אברהם את הגר ואת בנה, והיא היתה בת פרעה אשר נתן לו לשפחה, וישלחה יען כי לא נשבע לפרעה לשמרה בביתו. לכן בא לבקשו להישבע לו **אם-תשקור לי ולגִיני ולנכדי.**

ויש לשאול מדוע אכן הסכים אברהם להישבע לו. וי"ל, כפי שאמר אבימלך

לעומקו של מקרא וירא

כוללת עשיית צדק ותוכחה על הנגזלים. ואצל אבימלך שקיבל על עצמו את הדין של התוכחה, נאמר **לְבַדָּנָה**. וכאומרו: לב-דנה. שדנה יורה על הדין. והוא אחד מע"ב השמות הק' שיוצאים מן הפסוקים ויסע ויבא ויט, והוא: **דנה**. (לפי שיטה שלישית של פסוק אחד ביושר ושנים בהיפוך, כמבואר בלעומקו של מקרא בפרשת בשלח).

העת הוכיח את שרה על שצחקה. **שהתוכחה מסירה ההקפדה ונותנת מקום להכיל את הברית והחסד שעושה עמנו הבורא יתברך.**

ועוד נרמזו אֵלֶיךָ מְלֵאָה בהבדל בין **לְבַדָּנָה** הנאמר באברהם, ובין **לְבַדָּנָה** הנאמר באבימלך. כמובא לקמן.

~~~~~

ביאור ההבדל בין

לְבַדָּנָה - לְבַדָּנָה

וַיֵּצֵא אֲבְרָהָם אֶת-שָׁבַע כְּבֶשֶׁת הַצֹּאן לְבַדָּנָה. {כט} וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל-אֲבְרָהָם מַה הָיָה שָׁבַע כְּבֶשֶׁת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבַדָּנָה

לעומקו של מקרא יתבארו הדברים על דרך הדרש: באברהם נאמר לבדהו, ובאבימלך נאמר לבדנה, **כנ"ל**. וההסבר בזה הוא **ששבועה** לחוד ועשיית דין לחוד. שהרי **הָן** היא מילת שבועה ולכן באברהם נאמר **לְבַדָּנָה**. וכאומרו: **לבד-הו**. ו**לְבַדָּנָה** תורה על דין, לפי צלצול הלשון.

לכן אברהם שכולו **חסד**, לא ימנע עצמו מן **השבועה**. וגם לא ימנע עצמו מן **התוכחה**. שתורת חסד על לשונה

וכידוע מהאזהב ישראל מאפטא, שכל ע"ב שמות הם שמות של חסד ורחמים ואע"פ כן יש שהם ממונים על עשיית הדין וזה מחסדיו של מקום. וכגון מה שנאמר בקריעת ים סוף (שמות טו, ח') ויָכְרוּם אֶפְיֹל גִּעְרָמוּ מֵיִם נִצְבְּנוּ כְמוֹ-גֵז נְזִלִים. כמו **הנד** הזה שהיה **חסד** לישראל ודין למצרים להטביעם במים. ובדרך ישר דנה הוא חסד, ובדרך היפוך: **דנה** הוא **הנד**. שמידת החסד ושמו דנה, התהפכה למצרים להיות מידת הדין ושמה **הנד**. לכן באבימלך נאמר **לְבַדָּנָה** והן כשתי מלים לב-דנה, כי לב מלכים ושרים ביד ה' לדונם, לחסד או לשבט.

ובאברהם נאמר **לְבַדָּנָה**. והן כשתי מלים **הן-לבד**, שנשבע להיות נפרד מן הגויים, ולכן נקרא **אברהם העברי**,

לעומקו של מקרא וירא

ויש ליתן טעם כיצד באר שבע יורה
על שבועת שניהם.
ועל דרך הרמז והצח י"ל כי שניהם
רמוזים במילה **באר**. **אברהם**. **אבימלך**.

~~~~~

ועוד בענין אבימלך ופיכל שר צבאו,
על דרך הרמז יש לומר שאבימלך
ופיכל שר צבאו הם כינויים לקב"ה
ולבית דינו. והיא התחדשות הברית בין
אברהם ובורא עולם. אבי-מלך ירמוז
לאבינו מלכנו, ופיכל שר צבאו ירמוז
על בית דינו שחותכים את הדין בפיהם.
פי-כל.

וכאומרו שהשבועה היא לא חד
צדדית, אלא כאן כביכול **נשבע**
הקב"ה לאברהם אם תשקר לי ולנכדי
ולניני. והשבועה היתה **בפי כל** בית
דינו של הקב"ה. לקיים את הברית בין
הקב"ה ואברהם **לכל הדורות**.

וכשם שהוכיח אברהם, כן יוכיח
הקב"ה אם יעברו הדורות על המצוות.
ואע"פ כן הברית תשאר.
וזה שאמרו בתוספות מסכת שבת נה.
אומר רבינו תם [אפילו אם] **זכות**
אבות תמה אבל ברית אבות לא תמה

שכל העולם **מעבר אחד והוא מעבר**
השני.

ועוד יש לומר בכוונת אברהם באומרו
לבדקו, לומר לאבימלך: אין בשבועתנו
כדי לחבר בינינו, אלא אדרבה יש בה
כדי **להפריד** בינינו, כנאמר בפרשת
בלק (כג, ט') **הן-עם לבדד יִשְׁפֹּן**
ובגוֹגִים לֹא יִתְחַשֵּׁב. וזה כוונת אומרו
לבדקו.

ובשימת לב, נאמר כאן **הן-עם**,
ונאמר בדור הפלגה **הן עם**, בדור
הפלגה נאמר **הן עם אחד** וְשָׁפָה אֶחָת
לְכֻלָּם וְזֶה הַחֹלֶם לְעֵשׂוֹת וגו', שעל ידי
אחדותם גרמו **לחילול שמו ית'**
שנאמר וְזֶה הַחֹלֶם לְעֵשׂוֹת, ובעם
ישראל יבוא התיקון **לקדש שם שמים**
על ידי **פירודם** מן הגויים, שנאמר **הן-**
עם לבדד יִשְׁפֹּן ובגוֹגִים לֹא יִתְחַשֵּׁב. וזה
כוונת אברהם באומרו **לבדקו**.

~~~~~

על-פיו קרא למקום ההוא בְּאֵר
שָׁבַע פִּי נָשָׂא וְנִשְׁבַּעוּ שְׁנֵיהֶם
(כא, לא')

לעומקו של מקרא וירא

וי"ל דחלקו בדרך עבודת ה'. האם דרך השכל או דרך הרגש. איזו דרך תצלה.

למאן דאמר פונדק או אכסניה, כשמגשים את הפירות עדיין אין כאן התפעלות מספקת, כי צריך להסביר לאדם האוכל כיצד גדלו פירות אלו עד שהגישום לפונדק. וזו היא עבודה דרך השכל.

ולמאן דאמר פרדס, עומד האדם בפרדס ומתפעל מריבוי העצים ומריבוי המינים, כל אחד בדרך גידולו וכל אחד בצבעו ובטעמו והתפעלות זו היא דרך הרגש. ואלו ואלו מתקרבים ומתפעלים ומודים לבורא. כל אחד לפי דרכו.

ובשימת לב, זה היה החילוק בעבודת ה' בין אברהם ושרה, וכנ"ל בפרק כב, פסוק יא'.

ובמדרש רבה מובא המדרש בשינוי נוסח. ויטע אשל בבאר שבע וגו' (כא, לג), רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר אשל פרדס, שאל מה תשאל, תאנים וענבים ורמונים. רבי נחמיה אמר אשל פונדק, שאל מה תשאל, עגולא [פת], קופר [בשר], חמר [יין],

דהא כתיב (יקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב עי"ש.

ועוד יש להוסיף בענין זה שזה מה שאמר הכתוב ועם-הארץ אשר-גרתי בה. מאי אשר-גרתי בה, אשר גרתי את ה' בה. שכל מקום שהיה הולך שכינה עמו ככתוב ויעתק משם ההרה. שהעתיק שכינה עמו, כנ"ל. לכן נכתב גרתי עם ה'. וזה יסוד החסד ויסוד השבועה ויסוד הברית בין אברהם והשכינה.

^^^

ויטע אשל בבאר שבע ויקרא-שם בשם ה' אל עולם. (כא, לג')

ויטע אשל בבאר שבע אמר ריש לקיש מלמד שעשה פרדס ונטע בו כל מיני מגדים. רבי יהודה ורבי נחמיה חד אמר פרדס וחד אמר פונדק. ברש"י: ונטע בו. לקחות עוברים ושבים.

ויש ליתן טעם מה שרש מחלוקתם. הרי סוף כל דבר תכלית שניהם שיאכלו פירות ולפי רש"י שיהנו, ויתנו הודאה על הנאתם. בין אם זה פרדס שבו גדלים הפירות ובין אם זה פונדק או אכסניה ששם מגישים את הפירות.

לעומקו של מקרא וירא

בדרך הלימוד היה מלמדם מי דרך
שכלו מי דרך רגשותיו. שאלו ואלו
דברי אלקים חיים.

~~~~~

רמזי העקידה

**וַיְהִי אֶחָד הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֵלֶּהִים
נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲנֹנִי (כב, א')**

**וַיְהִי אֶחָד הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. יֵשׁ
אֶחָד שְׁלֹאֲחֵר זְמַן. אֶחָד הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
שֶׁנֶּאֱמָרוּ בִּאֵהָל "וְהָנָה בֶּן לְשָׂרָה
אֶשְׁתִּי", מִבְּשֵׁרוֹ הַכְּתוּב שֶׁבִּאֲוָתוֹ בֶּן
יִהְיֶה כְּדֵי לִנְסוֹת אֶת הָאֵב בַּעֲקִידַת בְּנוֹ
עַל הַמִּזְבֵּחַ. זֶה שֶׁאֵמַר הַמֶּלֶאךָ **שׁוּב
אֲשׁוּב אֵלַיךְ כְּעֵת חַיָּה וְהָנָה-בֶּן לְשָׂרָה.**
שׁוּב בְּזִמְנָה הַלִּידָה, **אֲשׁוּב** בְּזִמְנָה הָעִקִּידָה.**

~~~~~

וְהָנָה-בֶּן לְשָׂרָה אֲשֶׁתִּי. (יח, י')
יֵשׁ לְשֹׂאֵל מְדוּעַ יִזְכֹּר הַמֶּלֶאךָ אֶת שְׂרָה
וְלֹא גַם אֶת אַבְרָהָם.

בִּיעֵינ [בִּיצִים]. רַבִּי עֲזַרְיָה בִּשְׁם רַבִּי
יְהוּדָה בֶּר סִימּוֹן **אֵשֶׁל סִנְהֶדְרִין**, הֵיךְ
מָה דָּאֵת אֵמַר (שְׁמוּאֵל א כב, ו): וְשֹׂאֵל
יּוֹשֵׁב בְּגִבְעָה תַּחַת הָאֵשֶׁל בִּרְמָה.

עַל דַּעְתִּיהָ דְּרַבִּי נַחֲמִיָּה דֹּאֲמַר אֵשֶׁל
פּוֹנֵדֵק, אַבְרָהָם הִיָּה מִקְבֵּל אֶת הָעוֹבְרִים
וְאֶת הַשְּׂבִים, וּמִשְׁהִיו אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין
אֵמַר לוֹן בְּרִיכּוֹ, וְהָן אֵמַרִין מָה נִימּוֹר,
וְאֵמַר לְהוֹן, **בְּרוּךְ אַל עוֹלָם שֶׁאֵכְלָנוּ
מִשְׁלוֹ**, הִדָּא הוּא דְכָתִיב (בְּרֵאשִׁית כֵּא,
לג): וַיִּקְרָא שֵׁם בִּשְׁם ה' אֶל עוֹלָם.

עַד כֵּאֵן הַמִּדְרָשׁ. וְתִימָה, מְדוּעַ לֹא
הַמְשִׁיךְ הַמִּדְרָשׁ, עַל דַּעְתִּיהָ דְּר' עֲזַרְיָה
בִּשְׁם רַבִּי יְהוּדָה בֶּר סִימּוֹן, שֶׁאֵמַר **אֵשֶׁל
סִנְהֶדְרִין**, וְכֵאלּוֹ נִפְסַק בְּאַמְצַע.

**וְלַעוֹמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא יֵשׁ לֹמַר שֶׁהִיָּה
לוֹ לְהַמְשִׁיךְ כֵּךְ:** עַל דַּעְתִּיהָ דְּר' עֲזַרְיָה
בִּשְׁם רַבִּי יְהוּדָה בֶּר סִימּוֹן, שֶׁאֵמַר **אֵשֶׁל
סִנְהֶדְרִין**, אַבְרָהָם הִיָּה מִקְבֵּל אֶת
הָעוֹבְרִים וְשְׂבִים וּמִשְׁהִיו מִתְנִים לוֹ
צְרוּתֵיהֶם הִיָּה אוֹמַר לָהֶם תַּעֲשׂוּ כֵךְ
וְתַעֲשׂוּ כֵךְ. כִּהוֹרָאֵת הַסִּנְהֶדְרִין. וְכִשְׁהִיו
שׁוֹאֵלִים אוֹתוֹ מִנֵּין לֵךְ כָּל הַחֲכָמָה הַזֹּאת
הִיָּה אוֹמַר לָהֶם בְּרוּךְ אַל עוֹלָם שֶׁנֶּתַן
מִחֲכָמָתוֹ לְבִשְׁרֵי וְדָם. וְהָיוּ יוֹשְׂבִים
אֲצִלוֹ וּמִקְרָבָן לְתוֹרָה וּמִגִּירָן. וְגַם

לעומקו של מקרא וירא

דרשת נאָתז בסבך

**וַיֹּאמֶר שׁוּב אָשׁוּב אֵלַיךְ כָּעֵת חַיָּה
וְהִנֵּה-בֵן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וְשָׂרָה
שֹׁמֵעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אֶתְּרִיו
(יח, י')**

וְהוּא אֶתְּרִיו. רמז הוא לאיל
שיופיע אחרי העקידה שנאמר בו והנה
איל אחר נאחז בסבך בקרניו. הוא
האיל שנברא בין השמשות של מעשה
בראשית והמתין עד עתה להתגלות.
והנה זמן התגלותו, **ל"ח שנה אחרי
דברי המלאך.** והוא רמז במילה
אֶתְּרִיו, שכן ר' בגימטריה קטנה
עשרים, ועוד י' ועוד ח' יחד **ל"ח**.
נותרו אותיות **א"ו**, ר"ת **וְהִנֵּה-אֵיל**.
(כב, יג')

**וְהִנֵּה-אֵיל אַחֵר נֶאָחַז בַּסֶּבֶךְ בְּקֶרְנָיו
(כב, יג')**

נֶאָחַז בַּסֶּבֶךְ. שמתוך הסבך הוא עולה
לעולה, ומפשט את סבך החיים. והוא
רמז לידו **אוחזת בעקב אחיו. שהעקב
של עשו הוא סבך החיים.** ובאומרו
וידו **אוחזת** הוא **מפשט** את **סבך**
החיים. וכן באומרו והנה **איל**, הוא
מפשט את **סבך** החיים של העקידה.

וְהִנֵּה-בֵן לְשָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ הן אותיות
וְהִנֵּה בֵן לְשָׁרָה אִשְׁךְ תָּךְ. תך הוא שם
רחמים, באתבש א-ל. רחום וחנון.
וְשָׁרָה אִשְׁךְ הוא **גבריאל**, שבו נתלבשה
נשמת **יצחק** שהוא מצד הגבורה.
מבטיחו המלאך כי ישוב בזמן העקידה
לומר לו "אל תשלח ידך אל הנער"
ורמז בזה באמרו **כָּעֵת חַיָּה**. כעת הזאת
שבה יעקד יצחק, סיה יחיה ולא ימות
לכן נאמר **כָּעֵת חַיָּה**.

ובדרך הרמז והסוד, יש לומר כי
הבנים מסטרא **דדכורא** הולכים אחר
האם, והנקבות מסטרא **דנוקבא**
הולכות אחר **האב**, וכידוע מזוהר הק'
שעד מעשה העקידה היה יצחק
מסטרא דנוקבא שלא היה בו כח נפש
ההולדה, וע"י **מעשה העקידה** נכנס
בו נפש המולידה מסטרא **דדכורא**
שמעתה יוכל להוליד. וגם זה יהיה תלוי
בתפילה. וזה סוד האיל שנשלח תחתיו,
שאל נקרא **דוכרא**.

וְהִנֵּה-בֵן. והנה בעת העקידה יהפוך
הבן מסטרא דנוקבא לסטרא דדוכרא.
לְשָׁרָה אֲשֶׁתְּךָ, לטובתה ובשבילה, כי
בעקידה פרחת נשמתה, והוא הבן אשר
מַעֲלָה את נשמת אמו על ידי מסירות
נפשו.

לעומקו של מקרא וירא

שלש מאות ששים וחמשה ימות
השנה עם הכולל.

לומר לך, שמידת הדין והטבע
נראים אמנם כסבך, אך בשימת לב
קרניו שבהם הוא נאחז בסבך, מהם
עתיד הקב"ה ליקח לתקוע בשופר
גדול, לפשט כל העקמומיות שבסבך
החיים.

נאמר והנה איל אֶתֶר נֶאֱחָז בְּסִבְךָ
בְּקִרְנָיו, ונאמר אֱלֹהִים יִרְאֶה-לּוֹ הַשָּׁמַיִם
לְעֵלָה בְּנֵי (כב, ח) אֱלֹהִים יִרְאֶה-לּוֹ
ר"ת איל, ולעומקו של מקרא יֶאֱמָר
סרסו ודורשו: בני שהוא השם
לעולה בסבך החיים, נאחז בקרני האיל,
להעלותו להיות עקוד תחתיו.

הם קרני החסד והרחמים שבהם
יִתְקַע בשופר גדול להעלות את כל
העולם אל שרש ההוי"ה, ולגאולה
שלימה בב"א.

^^^

וַיֹּאמֶר אֲבִי וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי בְנֵי (כב, ז)
הִנֵּנִי בְנֵי. באוהב ישראל מאפסא.
אמר יצחק, אבי, הרי אתה עמוד החסד,
כיצד יכול עמוד החסד לשחוט את בנו.

ואשר על כן והנה איל הם ר"ת של
וידו אוחזת, וכן תמצא שהמילה איל
היא נוטריקון של: אוחז יעקב לעשו.
ולכן גם בו נאמר ואחרי כן יצא אחיו
וידו אוחזת בעקב עשו.

וזה שנאמר בלשון נפעל, נֶאֱחָז, שמן
השמים מאחיזים אותו בסבך. והוא
מלשון ואתה תחזה. שהאיל היה נראה
כעולה לעולה מתוך הסבך. שאדם
יראה לעיניים וה' יראה ללבב. וזה
שאמר הכתוב פעמיים יראה. ה' יִרְאֶה,
בהר ה' יִרְאֶה. מה שנראה לאדם
סבך נראה לה' עולה תמימה.
ומתוך הסבך נראים קרניו שהם מלשון
חוזק וישועה והוא קרן השופר המעיד
על הגאולה העתידה לבניו של העקוד.

ועל דרך הצח, בְּסִבְךָ בְּסִבְךָ הוּא
פ"ד בגימטריה ומרמז על פדיון הבן.
שיצחק הוא הבן שנפדה ע"י האיל.
הוא הבן שבעקידתו יִפְדֶּה בכל דור
דור, לכל בניו הנעקדים.

ועוד על דרך הצח, בְּסִבְךָ בְּקִרְנָיו
בצירוף האותיות זו לזו יתקבל
בסבך קרניו. בסבך בגימטריה הוא
שם א-להים, וגימ' הטבע. נאח"ז הוא
גימ' א-ד-ג-י, עם הכולל. והם שני
שמות של דין. קרני"ו בגימטריה

לעומקו של מקרא וירא

אַלֹהִים יֵרָאֶה-לּוֹ הַשָּׁה לַעֲלֹה בְּנִי
(כב,ח')

בשימת לב ועל דרך הסוד, חבוי
בפסוק זה שם ה' השולט בחדש חשון,
והה"י, היוצא מן הפסוק ודבש היום
הזה יהו"ה (דברים כז,ט').

והוא חבוי בפסוק בסופי תיבות של
לּוֹ הַשָּׁה לַעֲלֹה בְּנִי. וירמוז על ספירת
הגבורה של יצחק, שכן **חשון** הוא
חדש הגשמים חדש **הגבורות** [גבורות
הגשמים],

ועל דרך הרמז ירמוז למדרש רבה
(תולדות פרשה סה), ומובא ברש"י
(כז,א') שזלגו עיני המלאכים דמעות
כגשמי ברכה שמתפללים לירידתם החל
מז' מרחשון. וכאמור הוא השם הקדוש
השולט בחדש חשון, היוצא מן הפסוק
ודבש היום הזה י-ה-ו-ה, להורות
שמתמקמים הדינים והגבורות
ברחמים.

^^^

וַאֲנִי הַשָּׁה לַעֲלֹה. (כב,ז')

השתמש בשפת המלאכים השואלים
אֲנִי מקום כבודו. שהכין את עצמו
לקראת העקידה והגיע לדרגת שלמעלה
מן המלאכים. וזה שאמר המדרש שבכו

אמר לו אברהם הנני - בני. עכשיו הנני
במידת בני. במידת הגבורה. לעשות
רצון אבינו שבשמים.

שהאב והבן התאחדו יחדיו ואין הפרש
ביניהם. החסד הוא גבורה והגבורה היא
החסד, **הנני בני**.

וכן מובא בשל"ה הק'... על דרך הנני
בני, שלפעמים החסד לצד הגבורה
והגבורה לצד החסד, שהאש כלול במים
והמים כלולים מאש.

וכן מובא בזוהר הק' פרשת וירא:
וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר
אָבִי. הֲרִי פְּרִשׁוּהָ. אֲכַל מָה הִטַּעַם לֹא
הִשִּׁיב לּוֹ {דבר} מִיָּד? אֲלָא מִשּׁוּם
שְׁהָרִי הִסְתַּלַּק מִרַחֲמִים שָׁל אָב עַל בְּנוֹ,
וְלִכֵּן פָּתוּב הַנָּנִי בְּנִי, הַנָּנִי שְׁהִסְתַּלַּקוּ
הִרַחֲמִים וְהִתְהַפֵּף לְדִין.

על פי דברים אלו, ימשיך יצחק לומר
לאביו, אם כן אני עכשיו במידת החסד,
הריני נותן את עצמי כשה לעולה.
שנאמר: (כב,ז') **הִנֵּה הָאֵשׁ וְהַעֲצִים**
וַאֲנִי הַשָּׁה לַעֲלֹה, ואי"ה ר"ת ואני
יצחק השה לעלה.

^^^

לעומקו של מקרא וירא

ולבסוף נאמר ויקרא אליו מלאך י'ה'ו'ה
שנית מן השמים. מאי שנית.
שבראשונה האלקים ולבסוף הוי"ה.
ועוד, מאי שנית, שְׁשֹׁנָה עליו הכתוב
רחמים מרובים, לו ולזרעו אחריו.

~~~~~

~~~~~

וְיָלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו. חסד וגבורה
נשקו. שהומתקו הדינים, ושולבו יחדיו
חסד גבורה, דין ורחמים. וכן גֶּשֶׁם הוא
מידת החסד ומנוקד בסגול סגול,
שסגול הוא ניקוד של מידת החסד.
ונקראים **גבורות גשמים**. שמשולבים
יחד **הגבורות והחסדים**. **וילכו שניהם**
יחדיו. החסד והגבורה יחדיו. **יחדיו**
בגימ' **כח**. זה הכח של עם ישראל ממנו
נולדה מידת האמת ליעקב.

~~~~~

וַיִּקְרָא אֲבִרְהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא ה'
יִרְאָה אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהָר ה' יִרְאָה.
(כב, ד')

~~~~~

עָקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעַתָּ בְּקִלִּי (כב, יח)

כאן רמז לו על הקל קול יעקב. ועל
תתן אמת ליעקב. כיצד:
עָקֵב, ויו"ד של בקלי, הן אותיות יעקב.

ולעיל אמר **אֱלֹהִים יִרְאָה**. (כב, ח').
שעל ידי העקידה הפך את **מידת הדין**
למידת הרחמים.

ולעומקו של מקרא יאמר, שבתחילה
נאמר וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת-אַבְרָהָם,

לעזומקו של מקרא וירא

וְאֶת-יִדְלָף וְאֶת בְּתוּאֵל: {כג} וּבְתוּאֵל
יָלַד אֶת-רַבֵּקָה שְׁמִנָּה אֵלֶּה יִלְדָּה מִלְכָּה
לְנִחֹר אֶתִּי אֲבִירָהּם:

וּבְתוּאֵל יָלַד אֶת רַבֵּקָה. ברש"י: כל
היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל
פסוק זה.

ובפרשת וישלח עה"פ ותמנע היתה
פילגש פירש"י בדומה לכאן, ולא
הוזקק לכתוב לנו משפחות החורי אלא
מפני תמנע וגו'.

זה לעומת זה עשה אלקים. יחסי
הצדקת רבקה שממנה עם קדוש מול
יחסי תמנע הרשעה שממנה עמלק.
ולא בכדי הושוו ביניהם. כי עשו אבי
עמלק יצא מרבקה. ונדחה מעם קדוש
כי כן יוחסה רבקה לעם קדוש. באה
תמנע ונטלה את פסולתה של רבקה.

ולעזומקו של מקרא יש לומר כי
על כן נקראת תמנע, על שם שרבקה
היתה מתפללת, (תהלים מ, יב') אֲתָה ה'
לֹא תִכְלָא בְּחֶמֶד מִמֶּנִּי סִסְדָּה וְאִמְתָּד
תְּמִיד יִצְרוּנִי. וכפירוש רש"י שם: לֹא
תִכְלָא - לֹא תִמְנַע רַחֲמִין מִמֶּנִּי,
שאתייחס על יעקב בני, ושלא
אתייחס על רשעות תמנע ועשו. לכן
בכל מקום מוזכרת רבקה כאם יעקב

אשר שמעתי בקלי הן אותיות אמת
ליעקב. נשארו אותיות שרש. שהוא
השרש לאמונת עם ישראל. עקב אשר
שמעת בקלי, הקול קול יעקב, ותתן
אמת ליעקב.

ועוד ירמוז באומרו עקב אשר שמעת
לאותיות אשר רשע תם עקב. שאש של
יעקב איש תם תשרוף את שרש עקב
רשע, הוא העקב של עשו, ככתוב: וְהָיָה
בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית
עֵשָׂו לְקֶשֶׁת. בזכות עקב אשר שמעת
בקלי.

או כלך לדרך זו, שאש אשר תצא
מיעקב תשרוף ותכלה את עשו ועמלק.
והן אותיות אשר שמעת הן אותיות
אשר רשע מת. והוא עשו שמת ברשעו
על ידי שאש יעקב שורפתו.

~~~~~

ובתואל ילד את רבקה

אחרי הדברים האלה ניגד לאברהם
לאמר הִנֵּה יִלְדָּה מִלְכָּה גַם-הוּא בָּנִים
לְנִחֹר אָחִיד: {כא} אֶת-עוֹיֵץ בְּכֹרוֹ וְאֶת-
בּוֹז אֶחָיו וְאֶת-קִמּוּאֵל אָבִי אָרָם:
{כב} וְאֶת-בִּשְׁדָּה וְאֶת-חִזֹּן וְאֶת-פִּלְדָּשׁ

לעומקו של מקרא וירא

וְאֶת-תַּחֲשׁ: תַקְעוּ חֹדֶשׁ שׁוֹפָר.
וְאֶת-מַעֲכָה: מִלֵּךְ עַל כָּל הָאָרֶץ.

וב"ספר הגור" (ספר קדום שהופיע לפני קרוב ל-500 שנה) כותב **מַעֲכָה**: מ'תנת ע'ניים כ'ופה ה'אף כגון מתן בסתר יכפה אף שנתינת צדקה מבטלת "חרון-אף".

בספרי החסידות ובספרים הק' מובא הנוטריקון:

וְאֶת-מַעֲכָה:

וידוי אחרי תפילה

מגיע עד כסא הכבוד

והוא לשבח התפילה

ויש גורסים:

וידוי אחרי תשובה

מגיע עד כיסא הכבוד

והוא לשבח התשובה שמגיע עד

כסא הכבוד

ולעומקו של מקרא יש לומר, שעניין הוידוי שמגיע עד כסא הכבוד כי שם חקוקה דמות יעקב שיצא מרבקה. וזה מכח תפילתה הנ"ל: אָתָּה ה' לֹא תִכְלָא - לֹא תִמְנַע בְּמִיָּה מִמֶּנִּי סִסְדָּה וְאַמְתָּה

ברישא. אָם יַעֲקֹב וַעֲשׂוּ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בְּסִפָּא שֶׁל הַפְּסוּק: סִסְדָּה וְאַמְתָּה תִּמְיָד יִצְרוּנִי. סִסְדָּה הֵינּוּ אַבְרָהָם, וְאַמְתָּה הֵינּוּ יַעֲקֹב שֶׁהוּא מִידַת הָאֱמֶת, וְזֶה שֶׁהִתְנַבֵּא מִיכָה (ז,כ') תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב סִסְדָּה לְאַבְרָהָם.

~~~~~

ומסיימת פרשת וירא [וכן הוא סיום הקריאה של יום ב' דראש השנה] בילדיו של נחור גם מפילגשו: {כד} וּפִילִגְשׁוֹ וְשִׁמְהָ רָאוּמָה וַתֵּלֶד גַּם-הוּא אֶת-טֹבַח וְאֶת-גָּחֶם וְאֶת-תַּחֲשׁ וְאֶת-מַעֲכָה.

ויש ליתן טעם לחשיבות שנתנה התורה לסיום הפרשה וכן לסיום הקריאה של ראש השנה בשמות אלו של פילגשו של נחור ילדיה.

ומובא בשם החיד"א, רמז נאה לראש השנה הוא יום הדין: רָאוּמָה: ראו מה, כפי שאמרה לאה על ראובן בנה להבדילו מעשו הרשע: ראו מה בין בני לבין בן חמי, [שודאי יש לזכות את בני ביום הדין].

אֶת-טֹבַח: [סתום פיהם של] טוענים בעלי תובות,

וְאֶת-גָּחֶם: גִּזּוּר חַיִּים [ולא] מוֹת.

לעומקו של מקרא וירא

בדרך נס של **אסוך השמן** [ד, א-ז], ליתן לה כל צרכה והותר.

והעניין השני הוא גבי האשה השונמית שהבטיחם הנביא שיוולד להם בן לעת זקנתם לאחר שהודיעו גיחוץ: **אָבֵל בֶּן אֵין לָהּ וְאִישָׁה זָמָן - וַיֹּאמֶר [לה הנביא] לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעַתְּ תִּהְיֶה אִתָּךְ חֲבֵקֶת בֶּן.**

ועוד נלווה לו עניין נוסף [לנוהגים לקרוא את ההפטרה עד סוף העניין בפסוק כז] החייאתו של בנה ע"י הנביא.

ביאור הקשר שבין ההפטרה לפרשה:

כמובא בפסיקתא בעת גזירת היוונים שלא לקרוא בתורה בציבור, קבעו חכמים לקרות **בהפטרה שיש בה מעין הפרשה**, כדי לצאת בזה ידי חובת הקריאה. ומאז לא בטל המנהג. ואשר על כן יש להבין מה הקשר של ההפטרה לפרשה. והנה בהפטרנו, כנ"ל, **שני עניינים עיקריים שבהם נעשו נסים** על ידי הנביא אלישע. כנ"ל, **נס אסוך השמן** שנעשה לאשת עובדיה, ונס בן הזקונים אשר נולד לאשה השונמית ולבעלה לעת זיקנתם. ולנוהגים לקרוא את ההפטרה עד סוף העניין בפסוק כז' נוסף גם נס החייאתו של בנה.

לגבי האשה השונמית נראה הקשר לפרשה בעליל, שהרי גם לשרה וגם לאשה השונמית נולד באורח נסי בן לעת זיקנתם. וגם עניין החייאת בן השונמית נמצא הקשרו לעקידת יצחק שכמעט

תמיד יצרוני. וביעקב נאמר **תתן אֶמְתָּ לַעֲקֹב**. על כן וידוי היוצא **מעומקא דְלִפְנֵי** שהוא מדת האמת, מגיע עד מקום דמותו של יעקב בכסא הכבוד. כן יגיעו תפילות עם ישראל בכלל ובראש השנה בפרט, עד כסא הכבוד, ונזכה לגאולתנו ופדות נפשנו בב"א.

~~~~~

הפטרה לפרשת וירא

בביאור ההפטרה ושייכותה לפרשה

ההפטרה לפרשת וירא נקבעה על פי חז"ל כמבואר בפסיקתא בספר מלכים ב פרק ד, פס א-לז': **{לז} וַתְּבֹא וַתַּפֵּל עַל רַגְלָיו וַתִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה וַתִּשָּׂא אֶת בְּנֶה וַתִּצָּא:** [ויש נוהגים רק עד פס' כו **{כו} עָתָה רוּץ נָא לִקְרֹאתָהּ וְאָמַר לָהּ הַשְׁלוּם לָךְ הַשְׁלוּם לְאִישֶׁךָ הַשְׁלוּם לְיֶלֶד וַתֹּאמֶר שְׁלוּם:**]

ובשימת לב, בהפטרה שני עניינים. העניין הראשון הוא גבי אִשָּׁה אֶחָת מְנַשִּׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים היא אלמנתו של הנביא עובדיה המבקשת על נפשה ונפש ילדיה לעזור להם כנגד הנושה הלוחץ אותם לשלם את חובם שחב לו אביהם בטרם מת. כאומרה **וַתִּנָּשֶׂה בָּא לְקַחַת אֶת שְׁנֵי יְלָדֵי לֹו לְעַבְדִּים** והנביא מושיען

לעומקו של מקרא וירא

לבנו, עובדיה שנאמר בו ירא מאד, ק"ו שינצלו בניו.

ב. מדה כנגד מדה. נאמר באברהם ושרה **וְאֵת הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן**, זכו באותה מדה שנעשה להם נס בנפש בנם יצחק. כן עובדיה שהסתיר מאה נביאים מפני אחאב זכה שינצלו בניו מבנו של אחאב, הוא הנושה שבא לקחתם לעבדים. ועוד, שהרי נקרא שמו עובדיה שהוא עבד ה', לא יכשלו בניו בדבר זה להיות עבדים לבשר ודם ליהורם בן אחאב הנושה.

ועוד מובא בזהר חדש רות: בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שְׁמַת עוֹבְדֶיהוּ, מֵת אַחָאָב. וּמֶלֶךְ יְהוֹרָם כָּא לְקַחַת אֶת שְׁנֵי יְלָדָיו [לעבדים]. מֵה עֲשָׂתָה. הִלְכָה גוֹעָה צוֹעָקָת וּבּוֹקָה לְבֵית הַקְּבָרוֹת. עֲמָדָה עַל קִבְרוֹ [של בעלה עובדיה] וְצָעָקָה, יֵרָא אֱלֹהִים, כֹּךְ וְכָךְ עוֹשִׂים לִיתוּמִיָּךְ. **ושמע עובדיה, ושמע אלישע והצילם.**

ג. כבוד הנס הוא לבא בהצנע. נאמר בנס אסוך השמן סגירת הדלת [מלכים ב', ד, ד']: **וּבָאָת וְסָגַרְתָּ הַדֶּלֶת בְּעֶדְךָ וּבְעַד בְּנֶיךָ וְצִצְקַת עַל כָּל הַפְּלִים הָאֵלֶּה וְגו'**, ונאמר בנס החייאת בן השונמית סגירת הדלת: [פסוק לג'] **וַיָּבֹא וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה: וּמִפְרֹשׁ רש"י שם בעניין אסוך השמן: וְסָגַרְתָּ הַדֶּלֶת. כבוד הנס הוא לבא בהצנע.** וכן בהחייאת בן השונמית נאמרה סגירת הדלת ומפרש הרלב"ג **וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעַד שְׁנֵיהֶם**. ר"ל שלא היו בבית כי אם שניהם כי לא רצה שיהיה שם שום אדם כדי

פרחה נשמתו על גבי המזבח, וכאילו נצבר אפרו לולא נשלח תמורתו איל. ועוד שגם בפרשה וגם בהפטרה נאמרה הנבואה של "כעת חיה": נאמר בשרה: [וירא, יח, י'] {י} **וַיֹּאמֶר יְשׁוּב אֲשׁוּב אֵלַי כָּעֵת חַיָּה וְהִנֵּה-בֵן לְשָׁרָה אֲשֶׁתִּי**, ונאמר לשונמית: [פס' טז'] **לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֶת חֶבְקָת בִּן**.

אלא שלגבי עניין אסוך השמן שבו פותחת ההפטרה יש להבין מה עניינו לפרשה.

ולעומקו של מקרא יש לומר כי חז"ל קשרו שני עניינים אלה יחדיו, בכמה אופנים:

א. שכר היראה

ב. מדה כנגד מדה

ג. כבוד הנס הוא לבא בהצנע

ויתבאר פירושן: **א. שכר היראה.** נאמר בהפטרה {פרק ד פס'א'} **וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע לֵאמֹר עֲבָדְךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עֲבָדְךָ הָיָה יֵרָא אֶת יְהוָה וְהַנְּשִׁיָּה כָּא לְקַחַת אֶת שְׁנֵי יְלָדָיו לְעֶבְדִּים: וּמוֹבָא בַחז"ל [סנהדרין לט:]: א"ר אבא גדול שנאמר בעובדיהו יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם לא כתיב מאד [בראשית כב, יב'] כִּי | עָתָה יִלְעָתִי כִּי-יֵרָא אֱלֹהִים אִתָּה, ובעובדיהו כתיב מאד שנאמר: [מלכים א יח, ג'] **וְעִבְדֵּיהוּ הָיָה יֵרָא אֶת יְהוָה מְאֹד**. ומעתה לא נותר אלא ללמוד ק"ו. ומה אברהם שנאמר בו ירא, הציל הקב"ה**

לעומקו של מקרא וירא

מאברהם ליצחק ומיצחק ליעקב לדורי דורות.

ולדעה אחרת **שבן השונמית הוא עידו הנביא**, שנאמר בעידו שמצאצאיו הוא זכריה הנביא, **שנאמר** [זכריה א,א] **זכריה בן ברכיה בן עזר הנביא**. [והכוונה מזרע זרעו כי היה כמה מאות שנים אחריו], **ואשר נאמר בו**: [זכריה יד,ט'] **והנה יהיה למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד וישמו אחד**, היא האמונה שננטע אברהם בלב הבריות, היא האמונה שנמשכה לדור דור עד יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, בב"א.

~~~~~

בכל ענייני החוברת ניתן לפנות אל: 052-7675895
גור-אריה צור | מודיעין עילית
לשחם895@gmail.com להצטרפות לתפוצת מייל:

שתהי' שם תפלתו יותר שלמה וכדי שלא יראה אדם מה שיעשה, והיינו כרש"י שכבוד הנס הוא לבא בהצנע:

וכן בפרשה עצמה [יט,י], נאמרה סגירת הדלת במלאכים: **וישליחו הקנשים את-ידם ויביאו את-לוט אליהם הביתה ואת-הדלת סגרו**: ואע"פ שהפנים בסנוורים, אעפ"כ **ואת-הדלת סגרו**, שיהיו כל פעולותיהם בהצנע.

וכן בפרשה, בפרשתנו, כאשר בא המלאך לבשר לה על הולדת בנה, **נאמר כעין סגירת הדלת**: {בראשית יח,ט'} **ויאמרו אליו איה שרה אשרך** ויאמר **הנה באהלה**: {י' ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה-בן לשרה אשרך ושרה שמעת קומח האהל והוא אתריו: נאמר בפרשה **הנה באהלה**, שהיתה בהצנע, וכן פירש רש"י הנה באהלה. **צנועה היא**. והוא אחריו. הפתח היה אחר המלאך, ולא נכנס משום צניעותה. ויש לומר גם משום צניעות הנס והיינו דפירש רש"י: **כבוד הנס הוא לבא בהצנע**.

ועוד יש לומר, על פי פנימיות הדברים, כי כשם שנאמר לאברהם כי יצחק יקרא לך זרע, והוא הבטחה של לעתיד לבוא, כן עובדיה יברור הפסולת של עשו מעל פני יעקב לעתיד לבוא כדי שזרעו של יצחק ליעקב ולבניו יזכור, וכן **בן השונמית שהוא חבוק** על פי הזהר הק' [בשלח], נאמר בו [חבוק ב,ד'] **וצדיק באמונתו יתקנה**, שיבשר תוחלת וקיום האומה באמונתה כפי שנמסרה

